Waterschap Noorderzijlvest

JAARVERSLAG 2019

Waterschap Noorderzijlvest

INHOUD

Voorwoord **4**

Leeswijzer **6**

1. Samenvatting **8**

2. Algemene thema- en programmaverantwoording 2019 ..... **17**
2.1 PROGRAMMA 1 WATERVEILIGHEID EN RAMPENBESTRIJDING 18
2.2 PROGRAMMA 2 VOLDOENDE EN GEZOND WATER 24
2.3 PROGRAMMA 3 GEZUIVERD WATER 34
2.4 PROGRAMMA 4 BESTUUR EN ORGANISATIE 40

3. Kerncijfers en verplichte paragrafen **50**
3.1 KERNCIJFERS 50
3.2 ONTWIKKELINGEN SINDS HET VORIGE BEGROTINGSJAAR 51
3.3 INCIDENTELE BATEN EN LASTEN 51
3.4 ONTTREKKINGEN AAN RESERVES EN VOORZIENINGEN 52
3.5 WATERSCHAPSBELASTING 52
3.6 WEERSTANDSVERMOGEN 54
3.7 FINANCIERING 57
3.8 VERBONDEN PARTIJEN 57
3.9 BEDRIJFSVOERIG 59
3.10 EMU SALDO 59

4. Jaarrekening **62**
4.1 BALANS 62
4.2 WAARDERINGSGRONDSLAGEN 63
4.3 TOELICHTING OP DE BALANS 67
4.4 EXPLOITATIEREKENING 78
4.5 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING 81
4.6 WET NORMERING TOPINKOMENS 89

5. Vaststelling jaarverslag / Controleverklaring onafhankelijk accountant **92**
5.1 VASTSTELLING JAARVERSLAG 92
5.2 CONTROLEVERKLARING ONAFHANKELIJK ACCOUNTANT 93

Bijlagen **94**

VOORWOORD

In 2019 is, na de waterschapsverkiezingen, het nieuwe waterschapsbestuur aangetreden. Dit bestuur heeft de koers voor de komende vier jaar vastgelegd in het bestuursakkoord 'Voor mens en voor water'. Wij streven hiermee naar prioriteit aan veiligheid, naar een robuust en klimaatbestendig watersysteem én een goede waterkwaliteit. Afvalwater wordt op de meest duurzame en innovatieve manier gezuiverd. De basis daartoe op orde brengen, op orde houden en afspraken nakomen is daarbij ons uitgangspunt. Het is een omvangrijke taak die waterschap Noorderzijlvest samen met de omgeving uitvoert. Het vereist een financieel verantwoorde manier van werken. Leven en werken in een delta kan niet voor niets. Onze ambitie is groot en het realiseren hiervan vraagt onze volledige aandacht. In dit verslag presenteren wij u de resultaten van 2019.

Eisse Luitjens, portefeuillehouder financiën
Bas Tammes, secretaris-directeur

LEESWIJZER

Voor u ligt het jaarverslag 2019 van waterschap Noorderzijlvest. Met deze rapportage leggen bestuur en organisatie verantwoording af aan het algemeen bestuur over de bereikte doelen en resultaten, de uitgevoerde acties en de daarvoor ingezette middelen. Het jaarverslag 2019 heeft zowel een interne als een externe verantwoordingsfunctie.

De programma's

De indeling van het jaarverslag 2019 sluit aan op het jaarplan 2019 en past binnen de voorschriften van de Waterschapswet. Deze wet verplicht een programma indeling. De opgenomen programma's sluiten aan op de programma's van het Jaarplan 2019.
De vier programma's zijn:

- Programma Waterveiligheid en Rampenbestrijding;
- Programma Voldoende en Gezond water;
- Programma Gezuiverd Water;
- Programma Bestuur en Organisatie.

Inhoud van het jaarverslag 2019

Het jaarverslag bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Samenvatting;
2. Algemene thema-/programmaverantwoording;
3. Kerncijfers en verplichte paragrafen;
4. Jaarrekening 2019;
5. Vaststelling jaarverslag 2019 en controleverklaring van de onafhankelijke accountant.

1. SAMENVATTING

Het boekjaar 2019 sluit af met een positief resultaat. In het kader van de toetsing op rechtmatigheid is primair gekeken naar de onderschrijding of overschrijding op de saldokosten binnen de onderscheiden programma's. Er zijn geen overschrijdingen geconstateerd. Ten aanzien van de investeringsprojecten moet worden geconstateerd dat de bestedingen substantieel zijn achtergebleven bij het jaarplan 2019. Dit is grotendeels het gevolg van complicaties in de voorbereiding en uitvoering van de projecten. Deze bestedingen zijn doorgeschoven naar 2020. De toegekende kredieten op de betreffende (veelal meerjarige) projecten worden nog steeds toereikend geacht. Mogelijke gevolgen voor de kapitaallasten (afschrijvingskosten) worden meegenomen in de eerste kwartaalrapportage van 2020 en in de Kaderbrief 2021-2024.

Onderstaand worden enkele onderwerpen nader belicht.

Dijkversterking en dijkverbetering Eemshaven - Delfzijl
Het jaar 2019 was een bijzonder jaar voor onze primaire keringenopgave. In december sloten we het project dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl, het tot nog toe grootste project van ons waterschap, af. In een recordtijd van vijf jaar zijn we er samen met onze partners in geslaagd om binnen budget de allereerste zeedijk in Nederland te versterken volgens de nieuwste waterveiligheidsnormen en rekening te houden met bodemdaling en aardbevingen. Tegelijkertijd voerden we innovaties en vier koppelprojecten uit die de dijk meer waarde voor de regio geven: het Marconi stadsstrand, de Dubbele Dijk, de Rijke Dijk en een fietspad. Na afloop van de bestuurlijke oplevering op 18 december zijn de aanbiedingen van de aannemers voor de versterking van de Lauwersmeerdijk geopend. Naast de veiligheidsopgave van deze dijk, worden hier ook weer koppelkansen in het project meegenomen.

Calamiteit – containerincident
Het jaar 2019 begon in januari met het containerincident op de Waddenzee. Tijdens zeer slechte weersomstandigheden verloor het containerschip MSC Zoë circa 290 containers op de Waddenzee. Een deel van de inhoud van deze containers, waaronder kleine kunststofkorrels, kwam op de primaire kering van Noorderzijlvest terecht. De crisisorganisatie heeft doeltreffend opgetreden om het materiaal vlot van de kering te verwijderen.

Verkiezingen – nieuw bestuur - bestuursakkoord
Op 20 maart 2019 vonden de waterschapsverkiezingen plaats. Met een landelijke en regionale verkiezingscampagne bereikten we een breed publiek: 53,3 procent van de stemgerechtigden bracht een stem uit. Onder leiding van een formateur heeft de coalitie overeenstemming bereikt over de inhoud van het bestuursakkoord, waar het bestuur van het waterschap de komende vier jaar op inzet. Het akkoord heet 'Voor mens en voor water'. Op 24 april werden tijdens de vergadering van het algemeen bestuur van waterschap Noorderzijlvest de leden gekozen voor het nieuwe dagelijks bestuur.

Opening gezamenlijk laboratorium

Eind april werd ons nieuwe, duurzame laboratorium in Veendam officieel geopend. Het is een gezamenlijk laboratorium van waterschap Hunze en Aa's en waterschap Noorderzijlvest. In het laboratorium worden watermonsters onderzocht voor beide waterschappen. Het gaat dan onder meer om onderzoek van oppervlakte water en zwemwater.

Klimaatverandering

Na de extreem droge zomer van 2018, was ook de zomer van 2019 zeer warm en droog. De extremen in het weer lijken zo eerder regel te zijn dan een uitzondering. De veranderingen in het klimaat worden hierdoor ook in ons beheergebied meer en meer zichtbaar. Ondanks dat wij in 2019 voldoende IJsselmeerwater naar ons beheergebied konden aanvoeren, en daardoor over het algemeen de waterstanden in de watergangen goed op peil konden houden, zien we dat we steeds meer tegen de grenzen van de robuustheid van ons watersysteem aanlopen. Naast dat de zomers droger worden, zien we ook een toename van de watervraag van de gebruikers van ons watersysteem (onder andere landbouw, natuur en industrie).

Een tijdelijke landelijke Beleidstafel Droogte werd ingesteld met als doel om op bestuurlijk niveau de verschillende vraagstukken die zijn gerelateerd aan droogte te evalueren, conclusies te trekken en aanbevelingen te doen. Om beter gesteld te staan voor volgende droogteperiodes, deed de Beleidstafel Droogte in haar rapportage een groot aantal aanbevelingen. Twee van deze aanbevelingen gaan over de zoetwatervoorraad van het IJsselmeer en over de verdeling van het IJsselmeerwater naar de aanliggende regio's.

In 2019 is gestart met de uitvoering van een zogenaamde Joint FactFinding studie naar de robuustheid van het IJsselmeergebied, waarbij de marges in het hoofdwatersysteem, in regionale watersystemen en bij gebruikers in beeld worden gebracht en de relatie tussen peilhandhaving en waterkwaliteit en de redundantie van drinkwatervoorziening expliciet wordt meegenomen. Dit onderzoek wordt gezamenlijk met alle waterbeheerders, die water uit het IJsselmeer onttrekken, uitgevoerd. Naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek wordt in 2020 gekeken naar een actualisatie c.q. mogelijke aanpassing van de waterverdeling vanuit het IJsselmeer. Tevens werken we aan een nadere regionale uitwerking van de zogenaamde verdringingsreeks die gebruikt wordt in tijden van extreme droogte.

Klimaatstresstesten

In 2019 zijn in samenwerking met alle gemeenten in ons beheergebied zogenaamde klimaatstresstesten uitgevoerd. Hierbij zijn de kwetsbaarheden van klimaatverandering in beeld gebracht ten aanzien van wateroverlast, overstroming, droogte en hittestress. Voor de uitvoering van deze stresstesten is een financiële bijdrage van het Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat ontvangen. In 2020 volgt het opstellen van een regionale klimaatadaptatiestrategie en het voeren van zogenaamde risicodialogen op basis van de uitkomsten van de stresstesten. Eind 2020 moet dit leiden tot regionale uitvoeringsprogramma's waarbij de maatregelen in aanmerking kunnen komen voor financiering vanuit het Deltafonds.

Duurzame energie opwekking

Noorderzijlvest streeft ernaar om in 2025 100% energieneutraal te zijn. Daarbij kijken we steeds naar de rol die het waterschap zelf heeft in opwekking van duurzame energie (zon/wind) in het kader van energietransitie. Circulaire economie is het derde onderdeel van de bestuurlijke afspraken over duurzaamheid. Het gaat hierbij om het hergebruik van grondstoffen. Met ons biogas en de ophanden zijnde projecten voor installatie van zonnepanelen op eigen zuiveringen halen we het tussendoel van 40% energieneutraliteit in 2020. Energie, die door derden wordt opgewekt op onze gronden, mag meetellen in de Unie-doelstelling van 100% energieneutraliteit in 2025. Na de installatie van drie grote windturbines op de Oostpolderdijk en de bouw van zonnepark Fledderbosch op onze grond naast de zuivering in Garmerwolde, voldoen we aan de doelstelling van 100% energieneutraliteit in 2025.

Omgevingswet

Met 1 januari 2021 als invoeringsdatum van de omgevingswet in het vooruitzicht is in 2019 stevig ingezet op onze noodzakelijke voorbereidingen daarop. Inmiddels is ook de invoeringswet daarvoor aangenomen door de Eerste Kamer. De omgevingswet moet zorgen voor een integrale benadering van de leefomgeving en de besluitvorming over initiatieven en projecten versnellen, verbeteren en vereenvoudigen. De wet stelt hoge eisen aan de samenwerking in de keten van overheden. Onze inzet in 2019 was erop gericht om die samenwerking te borgen. We liggen daarmee op koers.

Waterschapsverordening

Er is veel energie gestoken in het voorbereiden van een nieuwe Waterschapsverordening. Deze fonkelnieuwe opvolger van de aloude Keur en de Legger zorgt ervoor dat we invulling geven aan de ambitie van ons bestuur: dereguleren! Waar we gewend waren om alle activiteiten waarvoor het waterschap bevoegd gezag is te vergunnen, gaan straks veel meer activiteiten onder een meld- of een zorgplicht vallen. Deze modernisering van onze set aan regels en het stuk waarin we meer los laten, is een flinke opgave die doorloopt tot in 2020. Dankzij de input en reflectie van onze eigen medewerkers en tientallen vertegenwoordigers van onze partners wordt de nieuwe Waterschapsverordening een gedeeld en gedragen resultaat. Bestuurlijke besluitvorming volgt in het najaar van 2020.

Kaderrichtlijn water

Bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers gaan we steeds meer toe naar samenwerking met de terreinbeheerders in de vorm van groenblauwe diensten. Hierbij worden naast de kaderrichtlijn water doelen ook de belangen van de aanliggende grondeigenaren behartigd. We informeren en betrekken actief omwonenden en betrokken partijen in de omgeving van het Paterswoldsemeer en het Zuidelijk Westerkwartier bij de voorbereiding van de kaderrichtlijn water maatregelen die we moeten uitvoeren.

Gouden Gronden

Vanuit het samenwerkingsprogramma Gouden Gronden zijn met de provincie Groningen en de landbouwsector twee belangrijke projecten ontwikkeld ter vermindering van perceelemissie naar het oppervlaktewater door middel van bodemstructuurverbetering. Deze projecten zijn met financiering vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) in 2019 van start gegaan, evenals twee DAW-projecten ter vermindering van erfemissie voor akkerbouwers en melkveehouders.

Bouw van de waterfabriek

In 2019 sloten we met NorthWater een samenwerkingsovereenkomst af voor de bouw van een industriewaterinstallatie op de locatie RWZI Garmerwolde. De installatie verzorgt de levering van industriewater in het Eemshavengebied. Onderzoek naar de mogelijkheden voor inzet van effluent als grondstof maakt onderdeel uit van deze overeenkomst. De bouw van de IndustrieWaterZuivering (IWZ) is gestart.

Calamiteit – perslek Bornholmstraat Groningen

In november 2019 leidde een (dreigende) breuk van de rioolpersleiding van Groningen naar Garmerwolde tot opschaling van de crisisorganisatie van waterschap Noorderzijlvest en de veiligheidsregio Groningen. De breuk is gerepareerd. Er kwam geen rioolwater in het oppervlaktewater terecht.

Covid-19

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijke maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.

Resultaat 2019

SAMENVATTING 2019

Belastingen in miljoenen			
WATERSYSTEEMBEHEER	40,1	WATERVEILIGHEID	7,4
ZUIVERINGSBEHEER	25,2	VOLDOENDE & GEZOND WATER	20,6
TOTAAL	65,3	GEZUIVERD WATER	16,7
BIJDRAGE RESERVE	1,9	BESTUUR EN ORGANISATIE	19,8
TOTAAL	67,2	TOTAAL	64,5

RESULTAAT	2,7

Ten opzichte van het jaarplan 2019 is over het boekjaar een positief resultaat van € 2,7 miljoen gerealiseerd.
Dit positieve resultaat is in belangrijke mate het gevolg van:

- lagere kapitaallasten (€ 1,7 miljoen) vanwege het feit dat enkele omvangrijke (deel)projecten op het gebied van de waterkeringen per ultimo 2018 niet gereed waren en derhalve niet tot afschrijving kwamen in 2019. Deze kapitaallasten schuiven een jaar door.
- ontvangen eindafrekeningen van onze energieleverancier als gevolg van definitieve overeenstemming met de Belastingdienst over de wijze waarop de te betalen regulerende energiebelasting mag worden berekend (€ 0,6 miljoen).
- een dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank (€ 0,4 miljoen).

Onderstaande tabel geeft een analyse per kostensoort in de lasten en baten ten opzichte van de (primaire) begroting en de gewijzigde begroting. De verschillen t.o.v. de gewijzigde begrotingen worden vervolgens kort toegelicht.

Analyse resultaat

Resultaat 2019 (bedragen × € 1 miljoen)	T.o.v. begroting 2019	T.o.v. gewijzigde begroting 2019
Lasten		
Kapitaallasten	1,9	0,2
Personeelslasten	0,4	0,3
Goederen en diensten	-2,4	0,5
Toevoegingen aan voorzieningen	-0,6	-0,5
Totaal lasten	**-0,7**	**0,5**
Baten		
Baten personeel	0,3	0,1
Dividend	0,4	-
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	1,3	-0,2
Waterschapsbelasting	0,3	0,8
Bijdragen van derden	0,5	0,2
Onttrekkingen aan voorzieningen	0,4	0,2
Onttrekkingen aan reserves	-	-
Doorberekeningen aan investeringen	0,2	0,3
Totaal baten	**3,4**	**1,4**
Resultaat 2019	**2,7**	**1,9**

Bij de gewijzigde begroting 2019, opgesteld bij de derde kwartaalrapportage 2019, is een positief resultaat van € 0,8 miljoen geprognosticeerd. Het gerealiseerde resultaat 2019 is € 1,9 miljoen hoger ten opzichte van deze gewijzigde begroting 2019.
Ten opzichte van de gewijzigde begroting is de verklaring als volgt (op hoofdlijnen):

Kapitaallasten en doorberekeningen aan investeringen € 0,5 miljoen (voordeel)

De rentelasten laten een voordeel zien (€ 0,2 miljoen). Deze lasten vallen iets gunstiger uit dan verwacht. De doorberekening van bestede uren en rente op investeringsprojecten laat eveneens een voordeel zien (€ 0,3 miljoen).

Personeelslasten € 0,3 miljoen (voordeel)

De personeelslasten laten een voordeel zien op de kosten voor inhuur van personeel bij langdurige ziekte en vanwege de implementatie van de omgevingswet (€ 0,2 miljoen). Daarnaast valt de inhuur op vacatureruimte gunstiger uit (€ 0,1 miljoen).

Goederen en diensten € 0,5 miljoen (voordeel)

- Lagere kosten chemicaliën (€ 0,1 miljoen);
- Hogere kosten voor benzine en dieselolie voor de gemalen en RWZI's (-€ 0,2 miljoen);
- Lagere energiekosten (€ 0,6 miljoen). Dit betreft met name herberekeningen van energiebelasting terugwerkend tot 2013. In 2019 is overeenstemming bereikt met de Belastingdienst over de wijze waarop dit berekend mag worden (complexbepaling);
- Extra kosten voor vervanging ontvreemde tractor (-€ 0,1 miljoen), de verzekeringsmaatschappij heeft een schadevergoeding uitgekeerd;
- Lagere kosten voor huur/leasekosten tractie en auto's (€ 0,2 miljoen);
- Kosten voor baggerwerkzaamheden in de Uilenstermaar (-€ 0,1 miljoen);
- Kosten calamiteit op transportstelsel Garmerwolde (-€ 0,2 miljoen);
- Lagere kosten vaste en mobiele telefonie (€ 0,1 miljoen);
- Lagere kosten advisering en overige diensten door derden (€ 0,1 miljoen).

Toevoegingen en onttrekkingen aan voorzieningen € 0,3 miljoen (nadeel)

Er heeft een toevoeging plaats gevonden aan de voorziening pensioen (voormalig) bestuur (-€ 0,4 miljoen) en er is meer toegevoegd aan de voorziening jubileum 25 en 40 jaar (-€ 0,1 miljoen). Er is sprake van een vrijval op de voorziening WW voormalig personeel (€ 0,2 miljoen).

Baten personeel € 0,1 miljoen (voordeel)

Deze baten vallen gunstiger uit (€ 0,1 miljoen). Dit is het gevolg van meer inzet van eigen personeel op de projecten van primaire keringen.

Opbrengst werken voor derden en eigendommen € 0,2 miljoen (nadeel)

Deze baten laten een nadeel zien (€ 0,2 miljoen). Dit heeft betrekking op een lagere bate voor de verwerking van slib voor bedrijven (-€ 0,2 miljoen), een lagere bate voor peilbeheer in relatie tot bodemdaling (-€ 0,1 miljoen) en een vergoeding voor recht van opstal (€ 0,1 miljoen).

Waterschapsbelasting € 0,8 miljoen (voordeel)

De inning over voorgaande jaren een voordeel zien (€ 0,3 miljoen). Dit heeft betrekking op de categorie gebouwd (€ 0,2 miljoen) en op de categorie zuiveren bedrijven (€ 0,1 miljoen).
De inning over het lopende jaar laat een voordeel zien (€ 0,8 miljoen). Dit heeft betrekking op de categorie gebouwd (€ 0,7 miljoen) als gevolg van hoger vastgestelde WOZ-waarden en op de categorie ingezetenen (€ 0,1 miljoen).
De post kwijtschelding valt hoger uit (-€ 0,2 miljoen) en de post Oninbare bedragen valt eveneens hoger uit (-€ 0,1 miljoen).

Bijdragen van derden € 0,2 miljoen (voordeel)

Deze baten vallen gunstiger uit als gevolg van een schade-uitkering en een bijdrage in het kader van de uitvoering van het Deltaplan ruimtelijke adaptatie voor de werkregio Groningen-Noord Drenthe.

Weerstandsvermogen/algemene reserves

Het resultaat ad € 2,7 miljoen zal, na besluit van het algemeen bestuur, ten gunste worden gebracht van de algemene reserves en/of de bestemmingsreserves. Het resultaat is voor € 1,8 miljoen toe te rekenen aan de taak watersysteembeheer (positief) en voor € 0,9 miljoen aan de taak zuiveringsbeheer (positief).
De algemene reserves worden gezien als bron voor het weerstandsvermogen van het waterschap. De gewenste minimale omvang van het weerstandsvermogen is op basis van de jaarlijkse risico-inventarisatie bepaald op € 2,5 miljoen (watersysteembeheer € 2,1 miljoen en zuiveringsbeheer € 0,4 miljoen). De aanwezige algemene reserves per ultimo 2019 (na verwerking resultaat) bedragen in totaal € 10,5 miljoen (watersysteembeheer € 3,6 miljoen; een weerstandsoverschot van € 1,5 miljoen en zuiveringsbeheer € 6,9 miljoen; een weerstandsoverschot van € 6,5 miljoen).

Investeringsuitgaven 2019

Programma (x € 1.000)		Jaarrekening 2019	Prognose Q3	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
1. Waterveiligheid	Bestedingen	60.923	68.609	81.689	74.363
	Bijdragen derden	37.625	43.899	48.401	61.101
	Netto bestedingen	**23.298**	**24.710**	**33.288**	**13.262**
2. Voldoende & Gezond Water	Bestedingen	12.330	17.359	23.103	7.166
	Bijdragen derden	1.416	1.180	2.687	1.024
	Netto bestedingen	**10.914**	**16.179**	**20.416**	**6.142**
3. Gezuiverd Water	Bestedingen	2.150	5.168	10.361	5.900
	Bijdragen derden	-	50	50	-
	Netto bestedingen	**2.150**	**5.118**	**10.311**	**5.900**
4. Bestuur & Organistaie	Bestedingen	1.750	2.097	1.207	759
	Bijdragen derden	293	-	-	136
	Netto bestedingen	**1.457**	**2.097**	**1.207**	**623**
Totaal	Bestedingen	77.153	93.233	116.360	88.188
	Bijdragen derden	39.334	45.129	51.138	62.261
	Netto bestedingen	**37.819**	**48.104**	**65.222**	**25.927**

In 2019 is € 77,2 miljoen besteed aan investeringsprojecten (out of pocket uitgaven). In 2018 was de omvang van de bestedingen € 88,2 miljoen. Zowel 2018 als 2019 worden gekenmerkt door enkele omvangrijke projecten, met name op de primaire en regionale keringen. De bestede uren door het eigen personeel en de (bouw) rente blijven hier buiten beschouwing. De totale netto bestedingen (uitgaven minus bijdragen van derden) vallen € 27 miljoen lager uit ten opzichte van de begroting. In de derde kwartaalrapportage was reeds rekening gehouden met een substantiële daling ten opzichte van de begroting. Onderstaand wordt per programma een korte samenvatting gegeven van de ontstane verschillen.

Programma 1. Waterveiligheid

Aan de projecten ter versterking van de primaire en regionale keringen is in 2019 in totaal € 20 miljoen minder besteed dan begroot. Rekening houdend met bijdragen van derden is de netto besteding € 10 miljoen lager dan geraamd. Dit is met name het gevolg van opgelopen vertraging in de uitvoering van de versterkingsmaatregelen op de regionale keringen. Een van de redenen hiervan is dat er in 2019 geen overeenstemming kon worden bereikt over de wijze waarop de damwanden op (een deel van) het Eemskanaal verankerd moeten worden in de moeilijk beheersbare grond. Rijkswaterstaat, de aannemer en het waterschap zijn hierover continue in overleg om tot een gezamenlijke oplossing te komen. Zolang hier geen overeenstemming over is, kan het (in 2019) geplande vervolgproject ook niet tot uitvoering komen. In een ander deel van het Eemskanaal bleek de toe te passen bagger te nat te zijn om te gebruiken. Dit werk is inmiddels gegund en wordt vanaf april 2020 uitgevoerd.

Programma 2. Voldoende & Gezond Water

De bruto investeringsuitgaven op de onderhanden projecten binnen het watersysteem vallen ten opzichte van de begroting € 11 miljoen lager uit. Rekening houdend met bijdragen van derden is de netto besteding € 9 miljoen lager dan geraamd. Ten opzichte van de derde kwartaalrapportage valt de netto besteding ruim € 5 miljoen lager uit. Dit heeft verschillende oorzaken, zoals bijstelling van de planning om organisatorische redenen, heroverweging van de wijze van aanpassen van het watersysteem en het niet plaatsvinden van verwerving van gronden ten behoeve van natuurvriendelijke oevers.

Programma 3. Gezuiverd Water

De bruto investeringsuitgaven op de onderhanden projecten binnen het zuiveringsbeheer vallen ten opzichte van de begroting ruim € 8 miljoen lager uit. De bestedingen hebben voor een belangrijk deel betrekking op twee omvangrijke projecten. In de derde kwartaalrapportage was de netto besteding reeds naar beneden bijgesteld met € 5,2 miljoen. De netto besteding komt daadwerkelijk uit op € 2,2 miljoen. Dit heeft verschillende oorzaken, zoals stagnatie bij de vervanging van de filterpersen, het doorschuiven naar 2020 van de ombouw naar een Shannamox rekening houdend met de weersomstandigheden, het doorschuiven naar 2020 van de aanleg van zonneparken bij RWZI's, op weg naar energieneutraal in 2025 en de bouw van een rioolgemaal in de Eemshaven met bijbehorende persleiding.

Programma 4. Bestuur & Organisatie

De bruto investeringsuitgaven op de onderhanden projecten op de ondersteunende diensten vallen ten opzichte van de begroting € 0,5 miljoen hoger uit, in verband met extra vervanging van dataopslag en ICT-infrastructuur. In de derde kwartaalrapportage was hiermee reeds rekening gehouden.

Ten opzichte van de prognoses in de derde kwartaalrapportage komen de netto investeringsuitgaven per saldo € 10 miljoen lager. In hoofdstuk 2 is per programma een nadere toelichting opgenomen.

2. ALGEMENE THEMA- EN PROGRAMMAVERANTWOORDING 2019

De Waterschapswet vereist dat het algemeen bestuur op hoofdlijnen het beleid formuleert. Dat is gedaan in het Waterbeheerprogramma aan de hand van de bestuurlijke programma's. Daarnaast zijn door de coalitiepartners in een coalitieakkoord de prioriteiten en acties voor de bestuursperiode 2015-2019 aangegeven. Per programma zijn de visie, de doelen en maatregelen geformuleerd. Het waterbeheerprogramma 2015-2021 en het bestuursakkoord vormen de basis voor de Kaderbrief, het Jaarplan en de bijbehorende rapportages en evaluaties. De verantwoording van de programma's omvat het totaal van baten en lasten van het waterschap. Bij de programma's 1 t/m 4 zijn per programma de voorgenomen maatregelen 2019 opgenomen vanuit het jaarplan 2019 en daaronder de werkelijk gerealiseerde maatregelen 2019. Bij het opstellen van dit jaarverslag is op het niveau van de programma's gekeken naar alle lasten en baten alsmede de bestedingen en bijdragen ten aanzien van investeringen. De gewijzigde begroting 2019 is qua afwijkingen reeds toegelicht bij de derde kwartaalrapportage. Derhalve worden de werkelijke cijfers in het jaarverslag 2019 toegelicht versus deze gewijzigde begroting 2019 per programma.

OMGEVINGSWET

Er is veel energie gestoken in het voorbereiden van een nieuwe Waterschapsverordening. Deze fonkelnieuwe opvolger van de aloude Keur en de Legger zorgt ervoor dat we invulling geven aan de ambitie van ons bestuur: dereguleren! Waar we gewend waren om alle activiteiten waarvoor het waterschap bevoegd gezag is te vergunnen, gaan straks veel meer activiteiten onder een meld- of een zorgplicht vallen. Deze modernisering van onze set aan regels en het stuk waarin we meer los laten, is een flinke opgave die doorloopt tot in 2020. Dankzij de input en reflectie van onze eigen medewerkers/collega's en tientallen vertegenwoordigers van onze partners wordt de nieuwe Waterschapsverordening een gedeeld en gedragen resultaat. De besluitvorming in het AB volgt dit najaar. Dit resultaat is nodig om de juiste en actuele informatie te kunnen aanbieden voor het 'Digitaal Stelsel Omgevingswet' per 1 januari 2021. Daarin kunnen initiatiefnemers/aanvragers straks alle noodzakelijke stappen zetten op basis van de juiste actuele informatie en processtappen die de verschillende overheden daarin aanbieden. Met deze actualisatie- en moderniseringsslag missen we die boot niet.

BLAUWE OMGEVINGSVISIE

We zijn eind 2019 eveneens gestart met het proces om een Blauwe Omgevingsvisie te maken. Waterschappen zijn niet verplicht om zo'n visiedocument op te leveren. We doen dat juist wél omdat we ons daarmee nadrukkelijker opstellen als een serieuze en zelfbewuste partner in de regio van de lokale en regionale overheden. Gemeenten en provincies moeten wel verplicht een omgevingsvisie opleveren. Daar dragen we met onze inzet stevig aan bij. Deze visie komt niet van achter onze bureaus tot stand. Voor dit product zoeken we nadrukkelijk onze omgeving binnen én buiten op. De Blauwe Omgevingsvisie is meteen een belangrijke basis voor ons nieuw te maken waterbeheerprogramma. Zo kunnen we onze doelen nadrukkelijker invlechten in de omgevingsvisies van provincies en gemeenten.

2.1 PROGRAMMA 1 WATERVEILIGHEID EN RAMPENBESTRIJDING

THEMA PRIMAIRE WATERVEILIGHEID (PRIMAIRE KERINGEN)

DOEL
HET VOORKOMEN VAN OVERSTROMINGEN, WAARBIJ ONZE ZEEDIJK VOLDOET AAN DE WETTELIJKE VEILIGHEIDSNORM EN AARDBEVINGSBESTENDIG IS.

Wat hebben we bereikt in 2019?

In 2019 is de dijk tussen Eemshaven-Delfzijl versterkt. We mogen trots zijn op de samenwerking en natuurlijk het resultaat! De verkenningsfase voor de versterking van Lauwersmeerdijk is in afronding. We hebben de dijken onderhouden door onder andere een deel van de slijtlaag van het asfalt te vervangen. Daarnaast is ervoor gezorgd dat de schapen goed konden grazen op de dijk. Het inzicht in de kering is vergroot door de uitkomsten van diverse veldonderzoeken. Ook zijn we bezig met het verbeteren van onze organisatie door middel van acties die passen binnen het landelijke kader Zorgplicht.

Maatregelen en realisatie

Eind 2019 is de uitvoering van de dijkversterking van het traject Eemshaven - Delfzijl afgerond. De buitenbekleding wordt vervangen en over de gehele lengte wordt de steunberm verbreed. De dijk wordt verhoogt met twee meter in Delfzijl en aflopend naar de Eemhaven met enkele centimeters.

- De dijkversterking is opgeleverd. Enkele restpunten ronden we af in het eerste kwartaal van 2020.

In het kader van het dijkverbeteringsproject Eemshaven-Delfzijl is een langjarig meetproject gestart gericht op het verkrijgen van meer kennis en inzicht in de hydraulische belasting van dijken. In 2019 volgen de laatste aanpassingen van dit monitoringssysteem aan de nieuwe dijk.

- Het monitoringsysteem, dat al actief was voordat de versterking van start ging, is tijdens de versterking doorgegaan met het registeren van ontwikkelingen. Hierdoor werd bijvoorbeeld het effect van drainage zichtbaar door een verandering van de waterdruk in de kering. Gedurende het jaar zijn aanpassingen gedaan om het systeem te laten aansluiten op de nieuwe dijk. Zo zijn schutkokers verlengd en kabels verlegd.

De verkenningsfase voor de dijkversterking van de Lauwersmeerdijk gaat verder in 2019. Op basis van de nadere analyse waterveiligheid uit 2018 wordt gestart met de uitwerking van de mogelijke maatregelen en vindt afstemming plaats met de omgeving. Samen met de provincie Groningen oriënteert het waterschap zich op mogelijkheden voor natuurontwikkeling en duurzame energie. De totale verkenningsfase wordt afgerond met een bestuurlijk gedragen voorkeursalternatief eind 2019.

- De verkenningsfase voor de Lauwersmeerdijk is in 2019 nagenoeg afgerond. Er zijn vier kansrijke varianten. Uit deze varianten selecteren we in het eerste kwartaal van 2020 het voorkeursalternatief. Met de provincie Groningen, de gemeente Het Hogeland en Rijkswaterstaat zijn de kansrijke koppelkansen geselecteerd. Deze werken we in 2020 uit.

De veiligheidsbeoordeling van de primaire kering gaat verder in 2019. In 2019 wordt met behulp van het wettelijk beoordelingsinstrumentarium gewerkt aan de beoordeling van dijktraject 6 -7 dat loopt

vanaf de Eemshaven tot het Lauwersmeer. Het grootste deel van de beoordeling vindt plaats in 2019, zodat in 2020 bekend is of dijktraject 6 -7 voldoet aan de nieuwe normering. Met het waterschap Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân wordt zoveel mogelijk samengewerkt in de (systematiek van) beoordeling.

- Voor de beoordeling is het geotechnische veldonderzoek afgerond. Hiermee zijn berekeningen met het landelijk beoordelingsinstrumentarium uitgevoerd om het risico in te schatten voor de faalmechanismen piping en macrostabiliteit. In 2019 hebben we veel aandacht besteed aan het op orde krijgen van gegevens. Zo is met een drone met grote nauwkeurigheid data ingewonnen over het profiel en de staat van de bekleding van de kering. In samenwerking met Groningen Seaports en Rijkswaterstaat hebben we als eerste beheerder een nieuwe hydraulische database ontwikkeld voor een grote zeehaven. Voor de Eemshaven hebben we nu een goed beeld van de golven in de haven tijdens een storm.

Conform het kader Zorgplicht gericht op de primaire waterkeringen is Noorderzijlvest verplicht jaarlijks een veiligheidsrapportage op te stellen. Zowel de staat van de keringen als de vorderingen van eventuele versterkingswerken zijn hierin opgenomen.

- De waterveiligheidsrapportage over 2018 is vastgesteld door het dagelijks bestuur. De verbeteringen vanuit de zorgplichten geven een steeds helderder en geregistreerd beeld van de onderhoudsstaat van onze primaire keringen.

In 2018 heeft de Inspectie, Leefomgeving en Transport (ILT) beoordeeld hoe Noorderzijlvest de zorgplicht oppakt. De verbeterpunten uit deze inspectie worden in 2019 uitgewerkt, inclusief een actualisatie van het beheer en onderhoud.

- In het kader van het beheer van dagelijkse gegevens zijn de interne processen van data registratie en dataopslag onderzocht. De resultaten hiervan zijn verwerkt in een stroomdiagram waarin is weergegeven wie welke data lokaal opslaat dan wel doorgeeft aan de beheerders van het technisch beheerregister.
  Door het extreem warme weer in de zomer van 2018 ontstonden brede scheuren in de lasnaden van de asfaltbekleding van de Lauwersmeerdijk. Wachten op de versterking was onverantwoord. In 2018 en 2019 is de asfaltbekleding rond de lasnaden daarom weg gefreesd en vernieuwd.

THEMA REGIONALE WATERVEILIGHEID (REGIONALE KERINGEN)

DOEL
STRUCTURELE TOETSING, BEHEER EN ONDERHOUD VAN REGIONALE KERINGEN DIE VOLDOEN AAN DE VEILIGHEIDSNORMEN VOOR REGIONALE KERINGEN ZOALS VASTGELEGD DOOR DE PROVINCIES.

Wat hebben we bereikt in 2019?

De versterkingsopgave voor de regionale keringen is nagenoeg afgerond. Op enkele lokale restpunten na is het gelukt om voor de afgesproken deadlines te voldoen aan de normen voor de regionale keringen, wat een prestatie van formaat is in een relatief kort tijdsbestek. Aan de realisatie van de bijbehorende Droge Voeten 2050 maatregelen is hard gewerkt. De organisatie werkt meer en meer integraal op het onderwerp regionale waterveiligheid, waarbij we ons nu al voorbereiden op de volgende toetsronde. Het doel om de muskusrattenpopulatie in 2019 verder terug te dringen is gerealiseerd.

Maatregelen en realisatie

De tweede fase van het baggeren van het Damsterdiep is eind 2018 afgerond. De baggerspecie wordt in het depot nabij Garmerwolde ingedroogd. Na indroging wordt deze verwerkt in het grondlichaam van de Eemskanaalkade. In afwachting van voldoende droging en rijping van de baggerspecie, wordt naar verwachting in de tweede helft van 2019 gestart met de kadeverbetering.

- Het rijpingsproces van de baggerspecie nam meer tijd in beslag. Hierdoor was de grond onvoldoende gerijpt in de tweede helft van 2019 en schoof de uitvoering door naar het tweede en derde kwartaal van 2020. In 2019 zijn deze werkzaamheden voorbereid en startte de aanbestedingsprocedure.

Op traject 3 en 4 van het Eemskanaal worden overkluizingen versterkt. Mogelijk moet nog een aantal kilometers bestaande stalen damwand worden vervangen die alsnog afgekeurd zijn. Nabij de Groevesluis vindt enige uitloop van de werkzaamheden plaats naar 2019, mede als gevolg van technische complexiteit in relatie tot de bodemopbouw.

- Als gevolg van de complexiteit van de ondergrond, zijn onderzoeken en proeven nodig, voordat de damwanden op dit traject kan worden verankerd. In 2019 vond de voorbereiding op de ankerproef plaats en is een groot deel gerealiseerd. De proef wordt in het eerste kwartaal van 2020 afgerond. Daarna wordt traject 3 en 4 van het Eemskanaal en de Groevesluis afgerond. De versterking van de overkluizingen moeten we nog uitvoeren. Deze werkzaamheden combineren we met andere werkzaamheden op dit traject die afhankelijk zijn van de uitkomsten van de ankerproef. Uit onderzoek bleek vervanging van de damwanden op het traject Woltersum – Appingedam niet nodig.

Een toetsing van aardbevingsbestendigheid van de kunstwerken in het Eemskanaal vond in 2018 plaats. Indien hieruit blijkt dat maatregelen noodzakelijk zijn, worden die vanaf 2019 opgepakt.

- De toetsing liet zien dat aanvullende maatregelen niet noodzakelijk zijn.

Als gevolg van stedelijke ontwikkelingen pakt Noorderzijlvest enkele trajecten op met de gemeente Groningen, waardoor de realisatie na 1 januari 2019 zal plaatsvinden.

- In 2019 is de versterkingsopgave op het traject langs de oostkant van het Reitdiep en het Hoornsediep, samen met de gemeente Groningen, gerealiseerd en afgerond. De gemeente neemt zelf de versterkingsopgave mee bij het Eemskanaal ter hoogte van de Praxis/Oostersluis bij de uitvoering van de stedelijke ontwikkelingsplannen.

De overige regionale keringen (Fivelingo en Electraboezem) zijn getoetst, zitten in de engineeringsfase en worden in clusters versterkt. De start van de realisatiefase van het eerste cluster staat gepland in het najaar van 2018. De realisatiefase loopt door in 2019.

- In totaal zijn drie clusters aanbesteed, cluster 1 is gereed en cluster 2 en 3 zijn op enkele restpunten (inzaaien en asfalteringswerkzaamheden) na gereed. Op één traject werd geen overeenstemming met de grondeigenaar bereikt en is de waterkering over een beperkte lengte (ca. 300 meter) nog niet versterkt. In 2020 krijgt dit een vervolg om alsnog de waterkeringsopgave ter plaatse af te kunnen ronden.

De kaden rond het Lauwersmeer (32km) bevinden zich in de engineeringsfase. De realisatiefase voor de kaden rondom het Lauwersmeer is in het najaar van 2018 gestart en loopt in 2019 door.

- In 2019 is de opgave voor 95% gerealiseerd. Een deel nabij de Roussant Zoutkamp is nog niet gereed, dit voeren we in het eerste kwartaal van 2020 uit.

Deelgebied 4 (rondom Zoutkamp) van de versterkingsopgave rondom het Lauwersmeer is sterk afhankelijk van de te kiezen variant voor de maatregel capaciteitsuitbreiding HD Louwes. De kredietaanvraag zal in de loop van 2019 plaatsvinden.

- De realisatie van de oorspronkelijke versterkingsopgave van de regionale keringen in en rondom Zoutkamp (deelgebied 4) was afhankelijk van de te kiezen variant voor de maatregel 'uitbreiding gemaalcapaciteit H.D. Louwes'. De versterkingsopgave is echter komen te vervallen met het besluit van het algemeen bestuur over de voorkeursvariant 'uitbreiding gemaalcapaciteit H.D Louwes', mits de extra financiering, benodigd voor het ombouwen van de Hunsingosluis, wordt gevonden bij de gebiedspartners.

D*e uitvoering van de capaciteitsvergroting van gemaal Schaphalsterzijl start in 2019.*

- In 2019 is het ontwerp voor de capaciteitsvergroting van gemaal Schaphalsterzijl uitgewerkt door de opdrachtnemer. Voor deze wijziging in het waterbeheersysteem is het projectplan Waterwet opgesteld en in procedure gebracht. De omgeving rondom gemaal Schaphalsterzijl is tijdens een informatiebijeenkomst geïnformeerd van de uit te voeren werkzaamheden. De uitvoering start in het voorjaar van 2020 en loopt door tot in het najaar van 2020.

I*n 2019 starten we met de uitvoering van de waterbergingsgebieden Bakkerom/De Dijken en voortgang Dwarsdiep in het Zuidelijk Westerkwartier. De uitvoering loopt door tot in 2020.*

- In 2019 startte de uitvoering van de waterbergingsgebieden Bakkerom - De Dijken en Drie Polders. De uitvoering hiervan loopt door in 2020. Het waterbergingsgebied Dwarsdiep bevindt zich nog in de voorbereidende fase. De uitvoering is voorzien in 2021/2022.

Het uitwerken van de bestekken en het doorlopen van de benodigde procedures van de voorkeursvariant van de DV2050 maatregel 'Optimalisatie Onlanden' vindt in 2019 plaats.

- Het algemeen bestuur heeft in februari 2019 besloten om, in afwijking van de beoogde planning, de "Optimalisatie Onlanden" via een MER procedure te laten verlopen. In 2019 is de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau afgerond. In 2020 verwachten we de MER procedure af te ronden, zodat in 2021 de voorbereiding van het project kan starten met daaraan gekoppeld de uitvoering in 2022 en 2023.

De implementatie van de Droge Voeten maatregel 'maalstop' continueren we in 2019.

- In 2019 hebben we fase 1 afgerond. Fase 1 betrof het maken van een rekenmodel. Het is erop gericht om de maalstop in te kunnen zetten en scenario's van het inzetten van een maalstop te kunnen doorrekenen.

De voorkeursvariant voor de maatregel 'uitbreiding gemaalcapaciteit H.D. Louwes' wordt in 2019 samen met de betrokken partners in de omgeving nader uitgewerkt.

- De studie naar de technische en financiële haalbaarheid van de voorkeursvariant is in 2019 afgerond. Conclusie is dat het verplaatsen van gemaal H.D. Louwes naar de voorkeurslocatie op de middellange termijn effectiever is dan het uitbreiden van het gemaal H.D. Louwes op de huidige locatie. Het algemeen bestuur heeft in december 2019 ingestemd met de voorkeursvariant, mits de extra financiering benodigd voor het ombouwen van de Hunsingosluis wordt gevonden bij de gebiedspartners. De verkenningsfase is daarmee afgerond en de plan uitwerkingsfase start in 2020. De samenwerkingsovereenkomsten met gebiedspartners stellen we in 2020 op.

Het muskusrattenbeheer wordt in 2019 geïntensiveerd om zo het landelijke doel van 0,15 vangsten per kilometer watergang in 2022 te halen en daarmee de stap naar het uiteindelijke niveau van "complete removal" kleiner te maken.

- Door intensivering van het muskusrattenbeheer én intensieve samenwerking van beheerders, o.a. in het samenwerkingsverband Noordoost Nederland, is de vangst tot 0,18 vangsten per kilometer teruggedrongen. Dit is een daling in vangsten van 45% ten opzichte van vorig jaar.

THEMA CALAMITEITENBEHEER

DOEL
ER IS EEN GOED GETRAINDE EN TOEGERUSTE CALAMITEITENORGANISATIE.

Wat hebben we bereikt in 2019?

Het jaar 2019 begon met het containerincident op de Waddenzee. Tijdens zeer slechte weersomstandigheden verloor het containerschip MSC Zoë circa 290 containers op de Waddenzee. Een deel van de inhoud van deze containers, waaronder kleine kunststofkorrels, kwam op de primaire kering van Noorderzijlvest terecht. De crisisorganisatie heeft doeltreffend opgetreden om het materiaal vlot van de kering te verwijderen.
In januari voerden we een dijkbewaking uit en sloten we de coupures in Delfzijl vanwege een storm en verwacht hoog water. Dit verliep zonder problemen. Ook in 2019 was er sprake van droogte, deze was minder hevig dan in 2018. De droogteproblematiek is goed en efficiënt aangepakt mede door de korte afstemmingslijnen van de crisisorganisatie. Na de aardbeving in Westerwijtwerd zijn, na een vlotte inspectie, geen schades aan onze waterwerken geconstateerd.
Een (dreigende) breuk van de rioolpersleiding van Groningen naar Garmerwolde leidde tot opschaling van de crisisorganisatie van waterschap Noorderzijlvest en de veiligheidsregio Groningen. De breuk is gerepareerd. Er kwam geen rioolwater in het oppervlaktewater terecht.
De crisisorganisatie is ook actief geweest bij enkele kleinere calamiteiten, waarbij vlot en doeltreffend is opgetreden. Noorderzijlvest heeft intern intensief geoefend en deelgenomen aan diverse multidisciplinaire oefeningen in veiligheidsregio.

Maatregelen en realisatie

Afronding van de implementatie van de netcentrische werkwijze met betrekking tot crisisbeheersing.

- In 2019 is de crisisorganisatie van Noorderzijlvest volledig gaan werken volgens de netcentrische werkwijze. Uit de ervaringen met deze werkwijze zijn verbeterpunten benoemd, die nog in 2019 direct zijn opgepakt. Trainingen en oefeningen zorgen voor verdere borging van de netcentrische werkwijze in de crisisorganisatie. In 2020 verwerken we de nieuwe werkwijze in het calamiteitenplan en diverse bestrijdingsplannen.

Exploitatie 2019

Programma 1 (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Verschil met gewijzigde begroting
Waterveiligheid				
Personeelskosten	3.393	3.309	3.292	-84
Goederen en diensten	1.037	1.150	941	113
Kapitaallasten	4.958	4.979	6.290	21
Totaal lasten	**9.388**	**9.438**	**10.523**	**50**
Totaal baten	**2.042**	**1.694**	**1.521**	**348**
Netto lasten	**7.346**	**7.744**	**9.002**	**398**

Rechtmatigheid

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onderschrijding of overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de 3e kwartaalrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van € 50.000. De netto lasten komen € 398.000 gunstiger uit.

Netto lasten

De netto lasten komen lager uit ten opzichte van de gewijzigde begroting, omdat er enerzijds iets meer personeelskosten zijn doorberekend en anderzijds omdat de onderhoudskosten iets lager uitvallen dan begroot. De baten komen substantieel hoger uit als gevolg van meer personele inzet en doorberekende rente op de investeringsprojecten

Investeringen 2019

Programma 1 (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Prognose in Q3 rapportage	Begroting 2019	Verschil met Q3 rapportage
Waterveiligheid				
Bruto investeringsuitgaven	60.923	68.609	81.689	-7.686
Bijdragen derden	37.625	43.899	48.401	-6.274
Netto investeringsuitgaven	**23.298**	**24.710**	**33.288**	**-1.412**

De bruto investeringsuitgaven op de onderhanden projecten zijn lager dan verwacht (-€ 7,7 miljoen):

- Primaire keringen: -€ 0,9 miljoen. Dit betreft de projecten Dijkverbetering Lauwersmeerdijk Vierhuizergat (-€ 0,6 miljoen), Overstijgende Verkenning Waddenzeekust (-€ 0,2 miljoen) en Dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl (-€ 0,1 miljoen).
- Regionale keringen: -€ 6,8 miljoen. Dit betreft de projecten: Versterken Eemskanaalkade (-€ 1,0 miljoen), No regret maatregelen stad Groningen (-€ 0,3 miljoen), Versterken regionale keringen Lauwersmeergebied (-€ 3,3 miljoen) en het versterken van overige regionale (boezem) keringen (-€ 2,1 miljoen). Projecten zijn om diverse redenen uitgelopen, bijvoorbeeld als gevolg van discussies over zettingshoeveelheden waardoor werkzaamheden vertraagd zijn en afrekeningen uitgesteld, contractuele aangelegenheden, nog geen overeenstemming met Rijkswaterstaat over de verankeringsconstructie van de damwanden en uitstel van inzet van bagger in verband met onvoldoende indroging op het geplande moment van toepassing.

Tegenover lagere bruto investeringsuitgaven in 2019 staan lagere bijdragen van derden in 2019 (€ 6,3 miljoen). De netto investeringsuitgaven blijven daarmee € 1,4 miljoen achter bij de verwachting.

2.2 PROGRAMMA 2 VOLDOENDE EN GEZOND WATER

THEMA: KLIMAATADAPTIEF WATERSYSTEEM

DOEL
ZORGVULDIG EN EFFICIËNT TRANSPORT VAN AFVALWATER DOOR MIDDEL VAN GOED ONDERHOUDEN RIOOLGEMALEN EN (PERS)LEIDINGEN.

Wat hebben we bereikt in 2019?
Het beheren en onderhouden van onze watersystemen heeft ook in 2019 veel inspanning gekost. Het onderhoud aan onze beken, watergangen, kanalen en aan onze stuwen, inlaten, sluizen en gemalen heeft er voor gezorgd dat in 2019 gedurende het gehele jaar een goed peilbeheer kon worden uitgevoerd. We zien dat de laatste jaren aanzienlijk warmer verlopen dan voorheen, waardoor de groei en het groeiseizoen van planten in onze wateren toeneemt. Dit vraagt meer onderhoud gedurende een langere periode. Ook de bestrijding van exoten, zoals de Japanse duizendknoop en de grote waternavel is in 2019 intensief bestreden. Net als in 2018 kenmerkte het jaar 2019 zich ook als een droog jaar. De gevolgen van de droogte zijn in ons beheergebied beperkt gebleven door het opzetten van de boezem- en polderpeilen vroeg in de zomer en de aanvoer van IJsselmeerwater naar ons beheergebied. Voor een goede doorvoer van water is extra onderhoud gepleegd aan de watergangen. In 2019 is voortvarend gewerkt aan het opstellen van een groot aantal peilbesluiten. Vooral in het Westerkwartier en in het bodemdalingsgebied zijn peilbesluiten opgesteld.
Verder hebben we in 2019 samen met alle gemeenten in ons beheergebied zogenaamde klimaatstresstesten uitgevoerd. Hierbij zijn de kwetsbaarheden van klimaatverandering in beeld gebracht ten aanzien van wateroverlast, overstroming, droogte en hittestress. In 2020 volgt het opstellen van een regionale klimaatadaptatiestrategie en het voeren van zogenaamde risicodialogen op basis van de uitkomsten van de stresstesten. Eind 2020 moet dit leiden tot regionale uitvoeringsprogramma's.

Maatregelen en realisatie
Exoten zoals bijvoorbeeld de grote waternavel worden bestreden in de hoofdwatergangen door deze zo grondig mogelijk te verwijderen.

- In 2019 is de exoot de Japanse Duizendknoop op een aantal locaties in het beheergebied intensief en met succes bestreden.

Er wordt een pilot uitgevoerd om de aangelegde natuurvriendelijke oevers te beheren en onderhouden. Ook monitoring maakt hier onderdeel van uit.

- Op een aantal locaties in district noordoost is de natuurvriendelijke oever onderhouden. In 2020 gaan we hier gefaseerd mee verder en bekijken we hoeveel capaciteit en budget er op de lange termijn nodig is.
  Vanaf 2018 voeren we gedeeltelijk onderhoud aan de natuurvriendelijke oevers uit. Dit wordt de komende jaren voortgezet. De monitoring vindt plaats op exact dezelfde locaties als waar de 0-monitoring is uitgevoerd. Zo wordt het effect van het beheer en onderhoud naar verwachting zichtbaar.

Peilbesluiten binnen de polders Vredewold, Zuidhorner Zuidpolder, Fanerpolder, Lagemeeden, Nienoord en Lettelbert (Driepolders) worden in het eerste kwartaal van 2019 in procedure gebracht. De noodzakelijke waterhuishoudkundige maatregelen worden in 2019 uitgewerkt in een bestek en vervolgens uitgevoerd. Onderdeel van dit peilbesluit is ook het waterbergings- gebied Driepolders.

- Het peilbesluit is gereed. De procedure is afgerond en bestuurlijk vastgesteld. Ook de bestekuitwerking van de maatregelen is in 2019 gestart.

Om de inzet van waterberging De Dijken-Bakkerom mogelijk te maken en peilen in te stellen is een peilbesluit noodzakelijk. Dit peilbesluit wordt medio 2019 in procedure gebracht.

- Het peilbesluit is gereed. De procedure is afgerond en het peilbesluit is bestuurlijk vastgesteld.

Het peilbesluit voor polder De Delthe is ver gevorderd. Volgens planning wordt dit peilbesluit in het eerste kwartaal van 2019 in procedure gebracht. Het opstellen van de peilbesluiten 1e schil en Hemert zijn in het laatste kwartaal van 2018 gestart. Naar verwachting kan medio 2019 de vaststellingsprocedure starten. Resultaten van de peilbesluiten zijn geactualiseerde waterpeilen en inzicht in de maatregelen die nodig zijn om deze peilen in te stellen.

- Het peilbesluit is gereed en de uit te voeren maatregelen zijn bekend. De procedure is afgerond en het peilbesluit is bestuurlijk vastgesteld.

Voor maatregelen vanuit het peilbesluit Smilde-7 blokkenpolder wordt voor 2019 een uitvoerings-krediet aangevraagd.

- De voorgenomen waterbeheersingsmaatregelen, in het kader van het peilbesluit, zijn in 2019 volledig uitgevoerd en opgeleverd. Vanuit het gebied is nog de wens geuit om een extra aanvoerroute voor water te realiseren, mede naar aanleiding van de droge periodes in 2018 en 2019. Binnen het bestaande krediet was hier ruimte voor. De extra aanvoerroute is gerealiseerd. De financiële eindafrekening van het project vindt in de eerste helft van 2020 plaats.

Voor waterstructuurplan Eemshaven worden de meetresultaten van de afgelopen jaren geanalyseerd. De uitkomsten daarvan dienen voor een nieuw plan voor de waterhuishouding in de Eemshaven.

- In 2019 stelde Groningen Seaports, in samenwerking met het waterschap, het waterhuis-houdingsplan op. Acties uit dit plan pakken we gezamenlijk in 2020 verder op.

De uitvoering van waterstructuurplan Westrand wordt voorbereid. Samen met de gemeente Groningen realiseren wij een robuust en toekomstbestendig watersysteem in de westelijke wijken van Groningen. Dit doen wij door optimalisatie van het huidige systeem, knelpunten op te lossen en het watersysteem zoveel mogelijk zelfvoorzienend te maken. De uitvoering hiervan start nog in 2018.

- De maatregelen voor de Westrand zijn uitgewerkt in het waterstructuurplan Westrand Groningen. Het algemeen bestuur heeft dit plan op 30 oktober 2019 vastgesteld. In samenwerking met de gemeente Groningen startte in 2019 de voorbereiding. De uitvoering start in 2020.

We participeren in planvormingsprojecten van derden wat betreft waterhuishoudkundige initiatieven (provincie Groningen, provincie Drenthe, natuurmonumenten, stichting Groninger Poldermolens), zoals herinrichtingen Molentilsterpolder, Hondstong/Bongeveen en Deikum.

- Ook in 2019 hebben wij geparticipeerd in planvormingsprojecten van derden. Wij adviseren in deze projecten ten aanzien van het waterhuishoudkundig systeem.

Het Groninger Landschap heeft een Hunzevisie 2030 opgesteld. Zij wil samen met de gemeente Groningen en de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest het plan Hunzeboord als onderdeel van de Hunzevisie verder uitwerken. Binnen de visie van het Groninger Landschap willen wij onze doelstellingen realiseren. In dit plan wordt onder andere invulling gegeven aan stedelijk waterbeheer en ruimtelijke adaptatie.

- In 2019 is in samenwerking met de gemeente Groningen een aanvullende studie verricht naar de (technische) haalbaarheid van de Hunzevisie. Daarbuiten is in 2019 door het Groninger Landschap samen met andere regionale partners geen voortgang geboekt op dit project.

Voor de herinrichting van delen van het Helwerdermaar wordt de planvorming afgerond. Tevens wordt de herinrichting van het Westeremdermaar uitgevoerd. Dit zal bestaan uit baggerwerkzaamheden en herstellen taluds, daar waar mogelijk in de vorm van aanleg van natuurvriendelijke oevers.

- De planvorming van delen van het Helwerdermaar is in 2019 opgestart en wordt in 2020 verder uitgewerkt. De uitvoering start in 2020.
- De werkzaamheden voor de herinrichting Westeremdermaar zijn gestart. De baggerwerkzaamheden worden uitgevoerd in het voorjaar van 2020. Het herstel van oevers vindt na de oogst in 2020 plaats.

Het herstel van de kades in Schouwerzijl en Niezijl wordt in 2018 uitgevoerd, afronding vindt in 2019 plaats.

- In 2019 zijn de kades in Schouwerzijl en Niezijl hersteld en de werkzaamheden afgerond.

V*oor de kades gelegen in bebouwd gebied wordt in 2019 een inventariserend onderzoek uitgevoerd.*

- Het project inventarisatie kades/oevers in bebouwd gebied is in 2019 conform de planning (financieel) afgerond.

In 2018 is begonnen met het project klimaatadaptatie. Onderdeel hiervan zijn stresstesten, die in samenwerking met gemeentes gedaan zullen worden.

- In 2019 zijn in samenwerking met alle gemeenten in ons beheergebied zogenaamde stresstesten uitgevoerd. Hierbij zijn de kwetsbaarheden van klimaatverandering in beeld gebracht ten aanzien van wateroverlast, overstroming, droogte en hittestress. Voor de uitvoering van deze stresstesten is een financiële bijdrage van het Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat ontvangen. In 2020 volgt het opstellen van een regionale klimaatadaptatiestrategie en het voeren van zogenaamde risicodialogen.

De besturing van gemaal Den Deel wordt vervangen.

- De werkzaamheden voor het vervangen van de besturing van gemaal Den Deel zijn in volle gang. In het voorjaar van 2020 ronden we dit af.

In de Cleveringsluizen te Lauwersoog wordt in 2019 wederom een spuikoker inclusief de geleidingen van de schuiven gerenoveerd.

- In 2019 is het project met betrekking tot de renovatie van de geleidingen van de schuiven van spuikoker nummer 10, conform de planning buiten het stormseizoen, gerealiseerd. In 2020 wordt in het project een opvolgende spuikoker gerenoveerd.

Eind 2018 wordt gestart met het vervangen van poldergemaal Rottegat. Er wordt tevens een monitoringsprogramma opgezet voor de duur van 2 jaar. Na 2 jaar wordt bekeken of het huidige poldergemaal Garmerwolde kan komen te vervallen of ook moet worden vervangen door een poldergemaal met geringe afvoercapaciteit.

- In 2019 is de vervanging van poldergemaal Rottegat uitgevoerd, opgeleverd en in gebruik genomen. Daarnaast is de eerste tussenrapportage van de monitoring van de polder Garmerwolde opgesteld. De monitoring wordt gedurende twee jaar na de oplevering van gemaal Rottegat voortgezet. In 2020 vergroten we de duikers in de hoofdwatergang naar gemaal Rottegat.

Het opvoergemaal Noorddijk regelt het peil van de "Borgsloot". Het gemaal wordt in 2019 vervangen aangezien het gemaal sterk is verouderd en nog niet is voorzien van telemetrie.

- In het jaarplan 2019 was hiervoor geen investeringskrediet opgenomen. De technische staat van het gemaal is niet zodanig dat vervanging op dit moment noodzakelijk is.

In 2019 wordt gestart met de renovatie en uitbreiding van de bemalingscapaciteit van het gemaal Spijksterpompen. De werkzaamheden worden eind 2020 afgerond.

- In 2019 is de eerste pomp van gemaal Spijksterpompen vervangen en in bedrijf genomen. Daarnaast zijn de schuiven en kleppen in de vrijlozingskoker van het gemaal vervangen. Ook is de besturingskast vernieuwd en verplaatst van de pompkelder naar de machinekamer. De transformator in het gemaal is vervangen door een transformator met meer elektrisch vermogen. De tweede pomp van gemaal Spijksterpompen wordt in het voorjaar van 2020 vervangen en in bedrijf genomen. De werkzaamheden worden in de zomer van 2020 opgeleverd.

Ten laste van het exploitatiebudget wordt een aantal stuwen, inlaten en beschoeiing vervangen in het beheergebied.

- In district noordoost zijn vijf stuwen en inlaten vervangen/gerenoveerd. In 2019 is in dit district ongeveer twee kilometer aan beschoeiing vervangen.

Het oude gemaal het Anker wordt gerenoveerd en met een onderleider aangesloten op het recent vervangen gemaal Ten Boer.

- Eind 2019 startte het onderzoek naar de renovatie van gemaal het Anker. Het technische onderzoek ronden we in 2020 af. De werkzaamheden starten eind 2020.

Er wordt een onderzoek uitgevoerd om te bekijken of het gemaal de Drie Delfzijlen geheel of gedeeltelijk geëlektrificeerd kan worden.

- De plannen om gemaal de Drie Delfzijlen geheel of gedeeltelijk te elektrificeren zijn aangehouden. In 2020 maken we plannen om de besturing van gemaal de Drie Delfzijlen te vervangen.

Gemaal de Rollen wordt vervangen en verplaatst om zo de waterafvoer te verbeteren.

- In 2019 zijn de plannen om de waterafvoer te verbeteren afgerond. In 2020 besteden we de werkzaamheden aan en start daarna de uitvoering. Eind 2020 is het gemaal de Rollen in bedrijf.

THEMA WATERKWALITEIT

Doel
Het verbeteren van de ecologische en fysisch-chemische toestand van onze waterlichamen overeenkomstig de doelstellingen vanuit de Europese kaderrichtlijn water. De leefgebieden van vissen, macrofauna en planten zijn uiterlijk in 2027 verbeterd

Wat hebben we bereikt in 2019?

Ten opzichte van 2018 is de chemische en ecologische toestand van onze vijftien Kaderrichtlijn water (KRW)-waterlichamen nauwelijks veranderd. Beide zijn enigszins beter dan aan het begin van de eerste KRW- planperiode (2009-2015), maar geen enkel waterlichaam heeft al de goede toestand bereikt die het in 2017 moest hebben. Veel maatregelen voor de planperiode 2016-2021 staan pas voor 2020 en 2021 geprogrammeerd. Ook zijn de effecten van maatregelen op de ecologie pas na meerdere jaren meetbaar. Voor alle waterlichamen zijn watersysteemanalyses uitgevoerd. Deze geven niet alleen inzicht in de ecologische toestand van het watersysteem, maar geven ook antwoord op de vraag waarom de toestand is zoals die is. En daarmee geven de watersysteemanalyses concrete handvatten voor verbetering. Met behulp van de resultaten van de watersysteemanalyses is in 2019 voor alle waterlichamen bepaald wat het doelbereik in 2027 zou moeten zijn. Ook zijn oplossingsrichtingen voorgesteld om het doelbereik in 2027 op 100% te krijgen. Aan de hand hiervan wordt in 2020 een aanvullend maatregelenpakket voor de planperiode 2022-2027 vastgesteld.

Maatregelen en realisatie

Ook in 2019 worden langs een deel van onze watergangen weer natuurvriendelijke oevers (NVO's) aangelegd (circa 17 km in 2018-2019).

- In 2018 is circa 5,5 km aangelegd. In 2019 is circa 6,5 km aangelegd. De in 2019 niet gehaalde 5 km kan in 2020 waarschijnlijk wel worden aangelegd door een aangepaste invulling van de maatregel in het waterlichaam Reitdiep-Kommerzijl, waardoor minder grondverwerving nodig is. Voor wat betreft de totale opgave voor periode 2 (SGBP2) moeten we nog 33 km realiseren.

We bevinden ons halverwege de tweede planperiode van de Kaderrichtlijn Water. Voor een deel van de maatregelen liggen we op schema, zoals de maatregelen bij het Paterswoldsemeer en het beekherstel in Drenthe. De ontwikkelingen rondom de zuiveringsinstallaties te Marum en Winsum lopen achter. De realisatie van vispassages lopen achter op schema, doordat plannen van derden minder snel verlopen. NVO's lopen achter op schema onder andere doordat grondverwerving langer duurt.

- In 2019 kon de uitvoering van de maatregelen bij het Paterswoldsemeer niet starten, vanwege nog lopende vooronderzoeken. Doelrealisatie voor de KRW-planperiode 2016-2021 blijft ongewijzigd (zie hieronder). De planvorming voor de verplaatsing van de RWZI Marum naar Gaarkeuken (nieuwe RWZI Westerkwartier) ligt nu op schema. De KRW-maatregel voor RWZI Winsum wordt gefaseerd naar de derde planperiode (2022-2027). De realisatie van de resterende vispassages voor deze planperiode is in 2019 weer dichterbij gekomen door het verwerven van subsidie. De achterstand op het schema bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers is in 2019 nog niet weggewerkt. Door een aangepaste aanpak van de natuurvriendelijke overs zijn de mogelijkheden voor het realiseren van de volledige opgave in 2021 vergroot.

Na de toekenning van de 100% Europese subsidie uit POP3 is in 2018 de voorbereiding gestart van het maatregelencluster 'Kwaliteitsverbetering Paterswoldsemeer' (KRW006). Dit cluster omvat acht maatregelen uit het Uitvoeringsprogramma maatregelen KRW 2016-2021: vispasseerbaar maken kunstwerken; afkoppelen polderwater; verwijderen opwervelende nutriëntrijke sliblaag; beperken effecten recreatie; beperken inlaat gebiedsvreemd water; inrichten moeraszone; instellen dynamisch peilbeheer; verbeteren waterafvoer. In 2019 gaat de uitvoering van start.

- Uit kennisontwikkeling en de nieuwe watersysteemanalyse 2019 bleek dat de voorgenomen maatregelen specifieker en doeltreffender kunnen worden ingevuld. Deze nieuwe informatie is essentieel bij de onderbouwing van de huidige én toekomstige maatregelen tot 2027 en voor het draagvlak bij stakeholders. Ook na herijking van de scope van het project blijft de doelrealisatie KRW ongewijzigd voor de planperiode 2016-2021. Het starten van de uitvoering in 2019 bleek echter niet mogelijk

In 2017 is een handreiking gepubliceerd om de stagnering in de uitwerking van de provinciale Beekdalenvisie Drenthe (robuust en toekomstbestendig maken beekdalen) op te lossen. We onderzoeken of we in 2019 samen met de provincie een pilotproject kunnen starten. Ook wordt nagegaan of er binnen de geplande KRW- en DAW-projecten koppelkansen liggen.

- De helft van het budget van Noorderzijlvest is in 2018 ingezet voor sensor-onderzoek in het kader van het DAW-project 'Duurzaam Agrarisch Waterbeheer Boermarke Zeijen' langs de Grote Matsloot. In 2019 is toegezegd het resterende budget van waterschap en provincie in te zetten als bijdrage aan het onderdeel beekherstel van het 'Circulair markeplan Zeijen' van de Boermarke Zeijen wanneer de financiering van het totale plan rond is. Dit was begin 2020 het geval.

In 2019 wordt de voorbereiding voortgezet van het vervangen van de RWZI's in het Zuidelijk Westerkwartier (Marum, Gaarkeuken, Zuidhorn). Onderdeel hiervan is de KRW-maatregel ter vermindering van de effecten van het effluent van de RWZI en AWZI Marum op de waterkwaliteit.

- De voorbereiding ligt op schema.

In het project 'Start oplossen vismigratieknelpunten' worden tien vismigratieknelpunten in de KRW-waterlichamen 'Lauwersmeer' en 'Maren-DG(deelgebieden) Reitdiep' aangepakt. Na prioritering van de knelpunten wordt in 2019 gestart met de uitvoering.

- In 2019 kregen we subsidie voor het oplossen van de vismigratieknelpunten. De uitvoering vindt in 2020 en 2021 plaats.

In 2019-2020 wordt een tool ontwikkeld waarmee ook onze ecologische gegevens in ons Water Analyse Managementsysteem (WAM) kunnen worden opgenomen. Het WAM helpt bij het verantwoord en kostenefficiënt uitvoeren van systeemanalyses voor onder andere de KRW en bij de ecologische en fysisch-chemische beoordelingen voor de KRW.

- In 2019 namen we de onderdelen fytoplankton, overige waterflora en macrofauna in het wateranalyse managementsysteem op. De eerste tests zijn uitgevoerd. In het eerste kwartaal van 2020 volgt het onderdeel vis, waarna het project wordt afgerond.

De voorbereiding van het beekherstelproject 'Zaagblad en Stenhorsten' start.

- Vanwege problemen bij grondverwerving bij de initiatiefnemer (provincie Drenthe) is het project een jaar doorgeschoven.

De voorbereiding van de aanleg van de Vispassagevoorziening De Waterwolf begint.

- De voorbereiding hangt samen met de tijdelijke maatregel die de provincie Groningen hier neemt in het kader van de uitgestelde Rietproef. Daarom is de aanleg van de vispassagevoorziening een jaar doorgeschoven.

De voorbereiding van de maatregel 'Natuurlijke inrichting bovenlopen Eelderdiep' start.

- De projectopdracht is in 2019 geschreven.

Uitvoering van de beekinrichtingsmaatregel 'Habitat flora in beek' zal in 2020 worden uitgevoerd.

- De projectopdracht is in 2019 geschreven.

Reductie erfemissie: in Drenthe zijn in 2018 DAW-projecten voor akkerbouwers en melkveehouders van start gegaan. Deze projecten worden in 2019 voortgezet. In Groningen gaan naar verwachting begin 2019 vergelijkbare projecten van start.

- In Drenthe was de deelname aan de reductie erfemissie projecten onder melkveehouders minder dan verwacht en onder akkerbouwers zeer minimaal. Agrariërs lieten weten dat door twee droge zomers het doen van (gesubsidieerde) investeringen ter reductie van erfemissie de eerste jaren niet aan de orde is. Samen met LTO Noord en de Provincie Drenthe wordt het resterende budget in 2020 ingezet op een bredere set van maatregelen in een nieuwe subsidieopenstelling. Op de Groningse klei waren de effecten van de droogte minder groot. Eind maart 2019 is subsidie voor projecten voor akkerbouw en melkveehouderij toegekend. Inmiddels zijn er meer dan honderd deelnemers.

Reductie perceelemissie/bodemstructuurverbetering: in Drenthe zal naar verwachting eind 2018 een project van de Boermarke Zeijen van start gaan. In Groningen is in 2018 het binnen het programma Gouden Gronden ontwikkelde project Trijntje met DAW-subsidie van start gegaan. Naar verwachting gaan hier begin 2019 nog twee bodemprojecten van start.

- Het project 'Duurzaam Agrarisch Waterbeheer Boermarke Zeijen' (looptijd: 2018-2021) startte in november 2018 en ligt op schema. Er is contact gelegd met het in Groningen lopende project Trijntje voor het delen van data. Het project Trijntje, de ontwikkeling van een bodembeheer-app, ligt ook op schema. Er is een werkend concept dat wordt getest. Eind maart 2019 is subsidie aan de bodemprojecten 'Weide & Water' en 'Spaarbodem' toegekend. Deze projecten kennen momenteel respectievelijk tachtig en veertig deelnemers, verdeeld over verschillende werkgroepen die maatregelen in de praktijk gaan testen.

Er wordt gestart met onderzoek naar noodzakelijke aanvullende DAW-maatregelen in 2022-2027.

- In samenwerking met het DAW-support team en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland zijn de resterende opgaven gebiedsgericht in beeld gebracht. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland verwerkt de resultaten in kaarten.

Ter voorbereiding van maatregelen in verband met medicijnresten (diergeneesmiddelen en humane medicijnen) en gewasbeschermingsmiddelen wordt effectgerichte monitoring uitgevoerd; waar mogelijk worden al maatregelen genomen.

- In 2019 zijn we samen met waterschap Hunze en Aa's begonnen met de effectgerichte integrale monitoring van chemische microverontreiniging. De eerste jaarrapportage is in concept gereed. Daarnaast hebben we op tien locaties de resten van diergeneesmiddelen gemonitord, waarvan

vijf in het kader van Waterketen Onderzoek Noord (WON). In 2019 kreeg de bronaanpak van medicijnresten brede aandacht met de ondertekening van een convenant van het Noord-Nederlands Netwerk Medicijnresten. Met als doel om de bewustwording van bronaanpak van medicijnresten in de zorgsector te verhogen. In samenwerking met Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI) Watertechnologie startte het project Affiniteitsadsorptie, waarin medicijnresten in het toilet uit de urine worden geadsorbeerd en uiteindelijk bezinken in de RWZI. Om binnen het waterschap de bronnen van probleemstoffen aan te pakken is in 2019 een start gemaakt met het opstellen van een emissiebeheerplan.

Thema Vaarwegen en Recreatie

Doel
In stand houden van toegankelijke en veilige vaarwegen.
Het beheer en onderhoud van bruggen is een oneigenlijke waterschapstaak. Inzet is om bruggen in goede overdraagbare staat te brengen en over te dragen aan de wegbeheerder.
In stand houden van water gerelateerde cultuurhistorische objecten

Wat hebben we bereikt in 2019?

In 2019 gingen we verder met de vervangingsopgave voor de bruggen van Noorderzijlvest, conform de programmering. Tegelijkertijd is het erfgoed van Noorderzijlvest geïnventariseerd, zodat inzichtelijk is wat het erfgoed allemaal inhoudt. Dit vormt de basis voor het beleid met betrekking tot het cultuurhistorisch erfgoed.

Maatregelen en realisatie

Dit jaar worden versneld bruggen gerenoveerd.

- In 2019 is het rijksmonument Kruissteeklap nabij Usquert gerestaureerd. In oktober 2019 startte de vervanging van de brug Trijntje Hartmantil. Deze wordt in februari 2020 opgeleverd. De restauratie van het rijksmonument Zuidema's klap is in 2019 verder voorbereid en voeren we in 2020 uit. Het algemeen bestuur stelde hiervoor in december 2019 aanvullend krediet beschikbaar. In 2019 startte de voorbereiding van de vervanging/renovatie van vijf opvolgende bruggen cluster 1 (Oosterwijtwerdertil, Dieftil, Wehesterbrug, Zwijntil, Munstertil). Deze werkzaamheden werden eind 2019 Europees aanbesteed.

Bruggen die geen functie meer hebben voor waterschap en/of omgeving, zullen worden geamoveerd.

- Het totale areaal aan bruggen van Noorderzijlvest is onder de loep genomen om de mogelijkheid tot het amoveren van bruggen te bekijken. Areaalbeperking door het amoveren van bruggen blijkt nagenoeg niet mogelijk.

Bruggen waarvan de functie ook door dam en duiker kan worden overgenomen zullen worden omgevormd.

- Het totale areaal aan bruggen van Noorderzijlvest is onder de loep genomen om de mogelijkheid van omvormen tot dam en duiker te bekijken. Areaalbeperking door de vervanging tot dam en duiker blijkt slechts beperkt mogelijk.

Met gemeenten wordt overdracht van bruggen besproken.

- In 2019 hebben we bij alle gemeenten de overdracht van bruggen onder de aandacht gebracht. Met de gemeente Loppersum realiseerden we de overdracht van de Boerdamsterdraai en de Juistertil. De overdracht van de Westerwijtwerderdraai, de Molentil en de Leermenstertil is afgerond.

Gekeken wordt hoe onze monumenten kunnen bijdragen aan de belevingswaarde en recreatieve waarde van de omgeving.

- Met de omgeving is gekeken naar de mogelijkheden om onze objecten te integreren in projecten die vanuit de omgeving zijn geïnitieerd. Dit blijft een aandachtspunt vanuit Noorderzijlvest voor de komende jaren.

Subsidiekansen voor beheer en onderhoud van onze monumenten worden in 2019 verkend.

- Wij hebben voor zeven rijksmonumenten subsidie aangevraagd. Deze aanvragen zijn gehonoreerd en hiermee hebben we € 250.000 aan onderhoudssubsidie verkregen voor de komende zes jaar. Deze subsidie zorgt voor een besparing op de onderhoudskosten van onze rijksmonumenten. Voor de restauratie/renovatie van het rijksmonument Kruissteeklap draagt het Landschapsbeheer Groningen een bedrag bij van € 80.000 in kader van projecten 'Lijnen in het Landschap'.

Exploitatie 2019

Programma 2 (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Verschil met gewijzigde begroting
Voldoende en Gezond Water				
Personeelskosten	7.627	7.612	7.555	-15
Goederen en diensten	8.236	8.314	7.676	78
Kapitaallasten	6.810	6.860	6.994	50
Totaal lasten	**22.673**	**22.786**	**22.225**	**113**
Totaal baten	**2.028**	**2.125**	**2.094**	**-97**
Netto lasten	**20.645**	**20.661**	**20.131**	**16**

Rechtmatigheid

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onderschrijding of overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de 3e kwartaalrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van € 113.000. De netto lasten komen € 16.000 gunstiger uit.

Netto lasten

De netto lasten komen lager uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. Dit heeft grotendeels betrekking op de post goederen en diensten. De onderhoudskosten door derden vielen hoger uit, de post voor technische advisering door derden viel lager uit.

Investeringen 2019

Programma 2 (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Prognose in Q3 rapportage	Begroting 2019	Verschil met Q3 rapportage
Voldoende en Gezond Water				
Bruto investeringsuitgaven	12.330	17.359	23.103	-5.029
Bijdragen derden	1.416	1.180	2.687	236
Netto investeringsuitgaven	**10.914**	**16.179**	**20.416**	**-5.265**

De bruto investeringsuitgaven op de onderhanden projecten zijn lager dan verwacht (-€ 5 miljoen):

- Gebiedsinrichting Zuidelijk Westerkwartier: van dit meerjarige project zijn de geplande werkzaamheden deels doorgeschoven naar 2020 (-€ 1,3 miljoen);
- Renovatie en uitbreiding afvoercapaciteit gemaal Spijksterpompen en vergroting afvoercapaciteit gemaal Schaphalsterzijl: in 2019 is minder besteed (-€ 1,1 miljoen). In overleg met de diverse disciplines binnen de organisatie is de oorspronkelijke planning bij de aanbesteding herzien en is op onderdelen de uitvoering doorgeschoven naar 2020);
- Vervanging poldergemaal Rottegat: in 2019 is minder besteed (-€ 0,2 miljoen). De bouw van het gemaal in is 2019 gereed gekomen. Er is meer tijd genomen om tot een zorgvuldige afweging te komen over de aanpassing aan het hoofdwatersysteem, dit vindt nu in 2020 plaats;
- Klimaatadaptatie: de kosten voor het uitvoeren van de stresstesten zijn deels gesubsidieerd en deels in de exploitatie verantwoord. Overige investeringen hebben in 2019 niet plaatsgevonden (-€ 0,4 miljoen);
- Natuurvriendelijke oevers: in 2019 is minder besteed (-€ 0,4 miljoen), met name omdat 2,6 km niet is aangelegd, omdat de verwerving van de gronden op deze betreffende locatie niet heeft plaats gevonden. De bedoeling en de verwachting is dat in 2020 extra natuurvriendelijke oevers zullen worden aangelegd;
- Renovatie en groot onderhoud bruggen: in 2019 is minder besteed (-€ 0,5 miljoen). De aanbesteding voor het meerjarige contract heeft langer geduurd dan voorzien. In december is deze fase afgerond, waardoor de uitvoering op gang komt in 2020;
- Aanschaf tractie: in 2019 is minder besteed (-€ 0,5 miljoen), omdat enkele tractoren pas begin 2020 worden afgeleverd;
- Herautomatisering Muda te Winneweer: in 2019 is minder besteed (-€ 0,2 miljoen). Door planningsproblemen van de aannemer is de afronding van dit project doorgeschoven naar 2020;
- Tenslotte zijn enkele projecten, zoals Delta aanpak waterkwaliteit, Herinrichting Westeremdermaar en Habitat flora in beek later opgestart dan voorgenomen, waardoor uitvoering deels in 2020 plaatsvindt (-€ 0,4 miljoen).

Tegenover lagere bruto investeringsuitgaven in 2019 staan hogere bijdragen van derden in 2019 (€ 0,2 miljoen). De netto investeringsuitgaven blijven daarmee € 5,3 miljoen achter bij de verwachting.

2.3 PROGRAMMA 3 GEZUIVERD WATER

THEMA INZAMELING EN TRANSPORT

Doel
Zorgvuldig en efficiënt transport van afvalwater door middel van goed onderhouden rioolgemalen en (pers)leidingen.

Wat hebben we bereikt in 2019?
Voor de persleiding Damsterdiep-Garmerwolde is de kwetsbaarheid door de gebiedsontwikkeling, de stedelijke ontwikkeling en de bevolkingsontwikkeling onderzocht. Er zijn alternatieven bedacht voor vermindering van de kwetsbaarheid. De risicobeoordelingen voor de top 10 risico-persleidingen zijn gemaakt en de persleiding Lewenborg-Garmerwolde is van binnenuit onderzocht. In 2019 sloten we een samenwerkingsovereenkomst met NorthWater. Het bedrijf startte daarna met de bouw van de IndustrieWaterZuivering. De aanleg van een retourpersleiding Eemshaven-Godlinze voor Noorderzijlvest is onderdeel van de bouw. De Waterketensamenwerking is gecontinueerd en de verlenging van het Regionale Waterakkoord 2020-2025 is bestuurlijk vastgesteld.

Maatregelen en realisatie
In 2019 vindt nazorg plaats aan de in 2014 gerealiseerde persleiding Uithuizen-Uithuizermeeden dit i.v.m. inklinking door bodemroering.

- Vastgesteld is dat nu geen aanvullende werkzaamheden noodzakelijk zijn. Een eindbeoordeling en afronding komt uiterlijk na acht jaar. Dit is gebruikelijk voor dergelijke zaken.

In 2019 starten we met een onderzoek naar alternatieven voor de persleiding Groningen-Garmerwolde.

- In samenspraak met de gemeente Groningen en waterschap Hunze en Aa's is een rapport 'DWA leiding Damsterdiep-Garmerwolde' opgesteld. De kwetsbaarheid van de leiding middels een risico beoordeling (FMECA) is onderzocht en beoordeeld op de invloed van de gebiedsontwikkeling, stedelijke ontwikkeling en de bevolkingsontwikkeling. Meerdere alternatieven zijn bedacht om de kwetsbaarheid van de leiding te verminderen. Deze alternatieven vormen de basis voor nader onderzoek en uitwerking in 2020. Ook stellen we een zuiveringsvisie op voor de afvalwaterketen van de stad Groningen en omgeving.

In 2019 wordt gestart om de top 10 risico-persleidingen vanuit onderhoudsoptiek te inspecteren op staat van onderhoud. Op basis van dit plan wordt een meerjarig vervangingsplan opgesteld voor de jaren vanaf 2020.

- In 2019 zijn risicobeoordelingen (zogenaamde FMECA`s) van de persleidingen gemaakt. De vastgestelde risico`s zijn omgezet in acties en worden in 2020 uitgevoerd. De persleiding Lewenborg-RWZI Garmerwolde is middels een in-line inspectie onderzocht. Op grond van de resultaten zijn vervolgacties uitgezet.

In 2019 starten we met de uitvoering voor de renovatie van rioolgemalen (fase 4), conform onderhoudsbeheerplan.

- In 2019 kon dit project niet starten vanwege onvoldoende personele beschikbaarheid. Het project schuift door naar 2020.

North Water is voornemens een industriewaterinstallatie op de locatie Garmerwolde te bouwen voor levering van industriewater in het Eemshavengebied. Er wordt hierbij nadrukkelijk gekeken naar het inzetten van effluent.

- In 2019 sloten we met NorthWater een samenwerkingsovereenkomst af voor de bouw van een industriewaterinstallatie op de locatie RWZI Garmerwolde. De installatie verzorgt de levering van industriewater in het Eemshavengebied. Onderzoek naar de mogelijkheden voor inzet van effluent als grondstof maakt onderdeel uit van deze overeenkomst. De bouw van de IndustrieWaterZuivering (IWZ) is gestart.

In 2019 starten we met de voorbereiding voor het aanleggen van een retour persleiding van de RWZI Eemshaven naar rioolgemaal Godlinze. Mogelijk kunnen we hierbij aansluiten bij het project van North Water. Bovendien is het dan niet meer nodig om afvalwater uit de Eemshaven per as af te voeren.

- In 2019 startte het project bouw IndustrieWaterZuivering (IWZ) door NorthWater. NorthWater verzorgt de aanleg van de retour persleiding voor Noorderzijlvest, in samenhang met hun eigen (persleiding)project. In september 2019 startte de aanleg vanaf de Eemshaven. Men verwacht dat de persleiding eind 2020 gereed is. Dan wordt deze aan Noorderzijlvest opgeleverd. Hierna kan Noorderzijlvest de aansluiting maken op het bestaande persleidingstelsel en kan in de Eemshaven een rioolgemaal worden gebouwd.

Samenwerking in de afvalwaterketen met gemeenten, buurwaterschappen en waterbedrijven wordt in 2019 gecontinueerd. De uitvoering van projecten, zowel op regionale schaal als ook in de samenwerking clusters, vindt plaats conform de gemaakte afspraken in 2014. In 2019 zal de nadruk liggen op 2 K's (kwaliteit en kwetsbaarheid) door het inrichten van de centrale dienst Meten en Monitoren, waterkaart en afnameverplichting. In 2019 kan dit leiden tot de vaststelling van een nieuw bestuursakkoord tussen gemeenten en het waterschap.

- In 2019 is samenwerking gecontinueerd en hebben we verder uitvoering gegeven aan de gezamenlijke projecten. Eind 2019 stelde het bestuur de verlenging van het Regionale Waterakkoord 2020-2025 vast.

THEMA WATERZUIVEREN

Doel
Het zuiveren van het aangeleverde afvalwater van huishoudens en bedrijven, waarbij de waterkwaliteit van het effluent voldoet aan de landelijke normering en waarbij het bereiken van de ecologische doelen voor het ontvangen watersysteem niet in de weg staat.

Wat hebben we bereikt in 2019?

In 2019 is het groot onderhoud van de eerste bergbezinktank op de RWZI Garmerwolde nagenoeg afgerond. Ook is gestart met de voorbereiding van groot onderhoud aan de slibgisting tanks op de RWZI Garmerwolde. Het project voor de vervanging van de procesautomatisering van een drietal RWZI's is opgestart. Samen met WLN en Waterbedrijf Groningen is gestart met de voorbereiding van een onderzoek naar toepassing van effluent van de RWZI Garmerwolde als grondstof voor de IndustrieWaterZuivering. Hiervoor is een subsidie aangevraagd. In 2019 deden we onderzoek naar de implementatie van de centrale informatiekamer. Het project RWZI Westerkwartier is opgestart en kreeg een IPM projectteam. De klanteisen zijn opgehaald, het voorontwerp werd gemaakt en er is een inkoopplan opgesteld.

Maatregelen en realisatie

In 2019 wordt uitvoering gegeven aan groot onderhoud aan de twee bergbezinktanks op de RWZI Garmerwolde en wordt gestart met de voorbereidingen voor groot onderhoud van de slibgisting tanks op de RWZI Garmerwolde. Dit vindt ongeveer eens in de tien jaar plaats.

- Het onderhoud aan de eerste bergbezinktank is bijna afgerond. Voor de tweede tank volgt de aanpak in 2020. De kosten voor het onderhoud bleken hoger dan vooraf begroot. Daarom is het project nog niet volledig uitgevoerd. In 2020 ronden we het werk af. De voorbereidingen voor het groot onderhoud aan de twee slibgistingtanks zijn in 2019 gestart. De uitvoering is voorzien direct na de zomervakantie in 2020.

In 2019 wordt gestart met de vervanging van de procesautomatisering van een drietal rioolwaterzuiveringsinstallaties als onderdeel van de realisatie van de centrale regiekamer.

- Dit project is in uitvoering. De aanbestedingsopdracht publiceerden we in september 2019. Gunning vindt plaats in het eerste kwartaal van 2020. Daarna start de realisatie van de centrale regiekamer.

Onderzoek starten om medicijnresten te verwijderen, zodat het effluent gebruikt kan worden als proceswater voor de eventueel te bouwen industriewaterfabriek.

- In samenwerking met WLN en Waterbedrijf Groningen is gestart met de voorbereiding voor een onderzoek om zowel medicijnresten uit het effluent te verwijderen en daardoor het effluent geschikt te maken om in te kunnen zetten in de industriewaterzuivering. Voor dit project is in een Europees consortium een subsidieaanvraag ingediend in het kader van het Europese subsidie Programma Horizon 2020 met als thema "building a water-smart economy and society". Deze is niet toegekend.

Voor een optimaal en efficiënt beheer van onze zuiveringen wordt gestreefd naar de inrichting van een zogenaamde centrale regiekamer. In 2019 gaan we verder met de implementatie van deze nieuwe werkwijze.

- De eerste, verkennende, fase van de implementatie is nagenoeg afgerond. De benaming is omgedoopt tot centrale informatiekamer. Op projectmatige wijze geven we in 2020 de verdere uitwerking van het werken met de centrale informatiekamer en de inrichting vorm.

In 2019 starten we met de uitvoering van centralisatie van drie bestaande rioolwaterzuiveringen tot één rioolwaterzuivering Westerkwartier, zodat we in 2022 voldoen aan onze KRW- doelstellingen en terugdringing van medicijnresten en 'opkomende stoffen' in afvalwater.

- Eind 2018 startte de voorbereiding voor de realisatie van het project RWZI Westerkwartier. In 2019 kreeg het project een IPM-projectteam. Het projectteam haalde de interne- en externe klanteisen zorgvuldig op. Ze blijven hierover in gesprek met de stakeholders van het project. Adviesbureaus verwerken de klanteisen in een voorontwerp en systeem- en proceseisen t.b.v. het werk 'RWZI Westerkwartier' en het werk 'Persleidingen en rioolgemalen'. Voor het aanbesteden van de twee werken is een inkoopplan opgesteld. Deels zijn veldonderzoeken uitgevoerd voor het inpassen van de plannen in het gebied. De voorbereidingen lopen door in 2020. In 2020 starten we met de aanbestedingen.

THEMA SLIBVERWERKEN

Doel
Het zo duurzaam en efficiënt mogelijk verwerken van het slib dat bij de zuivering van het afvalwater vrijkomt, waarbij zo mogelijk het rioolslib als grondstof weer hergebruikt wordt.

Wat hebben we bereikt in 2019?

In 2019 hebben we de aanbesteding van de slibeindverwerking uitgevoerd. Er is een partij geselecteerd. De eerste van de drie membraanfilterpersen is geplaatst, deze voldoet echter nog niet aan de gegarandeerde prestaties. Ook in 2019 was er aandacht voor onderzoek naar vernieuwde en innovatieve technieken op het gebied van slibverwerking. Zo participeerden we in de landelijke koploper groep die betrokken is bij de bouw van een productie locatie voor bio-alginaat (Kaumera) uit Nereda slibkorrels op de RWZI in Epe (Vallei en Veluwe). In 2019 hebben we een businesscase uitgevoerd naar winning van cellulose op de RWZI Westerkwartier. Ook het STOWA onderzoek naar de slibreductie techniek Thermfilly, een ontwikkeling van Noorderzijlvest, is afgerond.

Maatregelen en realisatie

Herijking en vaststellen van het scenario hoe de slibeindverwerking voor de lange termijn wordt uitgevoerd, waarna gestart kan worden met voorbereiding en uitvoering van het gekozen scenario.

- In 2019 hebben we een aanbesteding uitgevoerd voor de slibeindverwerking. Om de markt voldoende schaalgrootte te bieden is gekozen voor samenwerking met het waterschap Drents Overijsselse Delta. Dit leidde tot de selectie van een geschikte partij voor de slibeindverwerking. Het nieuwe contract gaat in per 2021. Belangrijke aandachtspunten in de aanbesteding waren energie- en fosfaatterugwinning en duurzaam wegtransport.

Realisatie van aanpassing van het slibontwateringsproces op de RWZI Garmerwolde door middel van de vervanging van de huidige kamerfilterpersen door membraamfilterpersen. Afronding is voorzien in 2019.

- In 2019 namen we de eerste van de drie geplande membraanfilterpersen in bedrijf. Echter, na uitvoerige testen is het nog niet gelukt om deze pers te laten voldoen aan de door de opdrachtnemer gegarandeerde prestaties. Dit project wordt vervolgd in 2020.

Vanaf 2019 starten we gedurende drie jaar het onderzoek naar terugwinnen van grondstoffen (alginaat en cellulose) en de energiefabriek (circulaire economie).

- We nemen deel in de koploper groep die betrokken is bij de bouw van een pilot-verwerkingsinstallatie voor Kaumera (nieuwe benaming voor alginaat uit Nereda slibkorrels) op de RWZI Epe van waterschap Vallei en Veluwe. Voor de nieuw te bouwen RWZI Westerkwartier is een businesscase uitgevoerd voor cellulose winning door middel van fijnzeven. In 2020 wordt een keuze gemaakt of er fijnzeven toegepast gaan worden en de mogelijkheid wordt gemaakt voor cellulose terugwinning. In 2019 voerde de Stowa onderzoek uit naar het door Noorderzijlvest bedachte slibbehandelingsproces Thermfilly. In 2020 beoordelen we of het voordelen biedt voor Noorderzijlvest of dat er inmiddels vergelijkbare en mogelijk betere slibvoorbehandelingsprocessen op de markt zijn.

Exploitatie 2019

Programma 3 (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Verschil met gewijzigde begroting
Gezuiverd Water				
Personeelskosten	4.376	4.490	4.111	114
Goederen en diensten	14.868	15.089	13.877	220
Kapitaallasten	9.598	9.674	10.003	76
Totaal lasten	**28.842**	**29.253**	**27.991**	**410**
Totaal baten	**12.163**	**12.104**	**10.451**	**59**
Netto lasten	**16.679**	**17.149**	**17.540**	**469**

Rechtmatigheid

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onderschrijding of overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de 3e kwartaalrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van € 410.000. De netto lasten komen € 469.000 gunstiger uit.

Netto lasten

De netto lasten komen lager uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. De personeelskosten vallen iets gunstiger uit doordat vacatures niet altijd onmiddellijk werden ingevuld (€ 0,1 miljoen). De goederen en diensten laten enerzijds een voordeel zien op energiekosten (€ 0,5 miljoen) wegens een teruggave van energiebelasting. Anderzijds is er sprake van een nadeel als gevolg van een calamiteit op transportstelsel Garmerwolde (-€ 0,2 miljoen) en een overschrijding op technische advisering door derden (€ 0,1 miljoen). Tenslotte vallen de rentekosten iets lager uit (€ 0,1 miljoen).

Investeringen 2019

Programma 3 (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Prognose in Q3 rapportage	Begroting 2019	Verschil met Q3 rapportage
Gezuiverd Water				
Bruto investeringsuitgaven	2.150	5.168	10.361	-3.018
Bijdragen derden	0	50	50	-50
Netto investeringsuitgaven	**2.150**	**5.118**	**10.311**	**-2.968**

De in de begroting 2019 opgenomen bestedingen hebben voor € 6,5 miljoen betrekking op twee omvangrijke projecten, namelijk RWZI Westerkwartier en vervanging van filterpersen. De werkelijke bestedingen op deze projecten bedragen in 2019 € 0,5 miljoen.
Ten opzichte van de Q3 rapportage zijn de investeringsuitgaven lager dan verwacht (-€ 3 miljoen):

- Bouw RWZI Westerkwartier: op dit meerjarige project zijn de bestedingen in 2019 lager uitgevallen dan verwacht (-€ 0,4 miljoen);
- Vervangen filterpersen RWZI Garmerwolde: door stagnatie in de uitvoering zijn de bestedingen in 2019 lager dan begroot (-€ 0,4 miljoen);
- Energiebesparende maatregelen MJA3: rekening houdend met weersomstandigheden is de ombouw van de Sharon naar een Shanammox doorgeschoven naar april 2020; optimalisatie van het beluchting systeem op de RWZI Uithuizermeeden wordt in 2020 uitgevoerd (-€ 0,4 miljoen);
- Vervangen transportleiding Groningen–Garmerwolde: de uitwerking van het in 2019 gehouden DWA-onderzoek start in 2020 (-€ 0,2 miljoen);
- Aanleg rioolgemaal in de Eemshaven en aanleg persleiding: de verwachte besteding in 2019 schuift door naar 2020 (-€ 0,2 miljoen);
- Tenslotte zijn de bestedingen voor enkele projecten, zoals Energieneutraal 2025, Groot onderhoud RWZI's, Renovatie rioolgemalen, Aanleg zonneparken bij RWZI's en diverse onderzoeken doorgeschoven naar 2020 (-€ 1,4 miljoen).

2.4 PROGRAMMA 4 BESTUUR EN ORGANISATIE

THEMA BESTUUR

Doel
Een professioneel bestuur, dat op transparante wijze tot besluitvorming komt, zijn besluiten helder bekend maakt aan de omgeving, bekend is in het beheergebied en bij de stakeholders en op zowel regionaal als landelijk niveau de belangen van Noorderzijlvest effectief vertegenwoordigt.

Wat hebben we bereikt in 2019?
In het Bestuursakkoord 2019-2023 'Voor mens en voor water' is een passage gewijd aan het professionaliseren en optimaliseren van de samenwerking tussen DB en AB. Er is inmiddels een griffier aangesteld die het algemeen bestuur ondersteunt in zijn kaderstellende en controlerende rol. Ook is er op 18 september 2019 door het algemeen bestuur een stuurgroep ingesteld die als opdrachtgever voor de griffier fungeert. Met onze belangrijkste externe partners is periodiek bestuurlijk overleg gevoerd. De ambities van het waterschap (zoals opgenomen in het jaarplan en in het bestuursakkoord) krijgen hiermee een plek in het bestuurlijk overleg.

Maatregelen en realisatie
Op 20 maart 2019 zijn de verkiezingen voor het waterschapsbestuur. De installatie van het nieuwe bestuur volgt op 28 maart 2019. Daarna zal het vormen van een nieuwe coalitie en bestuursakkoord en de vorming van een nieuw dagelijks bestuur z'n beslag krijgen. In 2019 doen we daarvoor het volgende:

- *We bereiden een goed verloop van de verkiezingen voor en voeren deze uit;*
- *Er wordt een inwerk- en introductieprogramma opgesteld voor het nieuwe bestuur, inclusief nieuwe portefeuillehouders;*
- *Indien gewenst wordt ondersteuning verleend bij het opstellen van een nieuw bestuursakkoord.*

➢ In 2019 zijn de verkiezingen voor het waterschap rechtmatig en volgens planning uitgevoerd. Het nieuwe bestuur kreeg een uitgebreid inwerk- en introductieprogramma. Een externe informateur en formateur coördineerden het opstellen van het bestuursakkoord en de formatiebesprekingen. Vanuit de ambtelijke dienst is ondersteuning verleend aan het proces. De verkiezingen zijn ruim binnen het begrote budget gerealiseerd. In de AB-vergadering van 24 april 2019 is het nieuwe DB benoemd.

Het huidige reglement van orde van het algemeen bestuur is vastgesteld in 2016. In afstemming met (de fractievoorzitters uit) het algemeen bestuur wordt nagegaan of het noodzakelijk is dit reglement te actualiseren.

➢ Op basis van de ervaringen in de vorige bestuursperiode is het reglement van orde geactualiseerd en zijn via het fractievoorzittersoverleg suggesties gedaan voor enkele aanpassingen. Deze zijn doorgevoerd. Het (nieuwe) reglement van orde stelde het algemeen bestuur vast in de vergadering van 29 mei 2019.

Het huidige Waterbeheerprogramma kent een looptijd tot en met 2021. In 2019 treffen we de eerste voorbereidingen voor een nieuw op te stellen Waterbeheerprogramma voor de periode 2022-2027.

- In de informatieve AB vergadering van 10 juli 2019 is in een korte presentatie een processchets gegeven van de stappen (bestuurlijke betrokkenheid en participatie) die worden genomen tot vaststelling van een nieuwe Waterbeheerprogramma 2022-2027. Daarnaast is de samenhang met de blauwe omgevingsvisie onder de nieuwe Omgevingswet verduidelijkt. Dit krijgt een vervolg in 2020.

In 2019 worden medeoverheden, maatschappelijke organisaties en andere stakeholders proactief benaderd en vindt op regelmatige basis bestuurlijk overleg met hen plaats. Belangrijke onderwerpen als duurzaamheid en energie, klimaatadaptatie en -mitigatie en de invoering van de Omgevingswet maken deel uit van dit overleg en worden integraal besproken.

- Met onze belangrijkste externe partners (gemeenten, provincies, terrein beherende organisaties, standsorganisaties etc.) is periodiek bestuurlijk overleg gevoerd. Het dagelijks bestuur hanteert een (grotendeels) uniforme agenda voor de bestuurlijke overleggen met alle gemeenten in ons beheergebied. Naast lopende zaken staan ook thema's als duurzaamheid, klimaatadaptatie en omgevingswet op de bestuurlijke agenda. De ambities van het waterschap (zoals opgenomen in het jaarplan en in het bestuursakkoord) krijgen hiermee een plek in het bestuurlijk overleg.

We nemen pro actief deel in belangrijke gebiedsprocessen teneinde de realisatie van onze waterdoelen dichterbij te brengen en zorgen voor adequate belangenbehartiging op regionaal en landelijk niveau.

- In 2019 hebben we (buiten de gebiedsprocessen die onderdeel zijn van enkele van onze projecten) deelgenomen in diverse niet project gerelateerde overlegstructuren. Naast onze deelname in de voor ons relevante en belangrijke commissies van de Unie (o.a. waterketen, internationale samenwerking, watersysteem en -veiligheid) en het hoogwaterbeschermings-programma, is ook deelgenomen aan samenwerkingsverbanden en overlegstructuren op regionaal niveau. Zo nemen we onder ander deel aan het IJsselmeeroverleg (Zoetwaterregio Noord Nederland) in verband met de waterverdeling naar de noordelijke waterschappen, zijn we aangesloten bij het samenwerkingsverband Ecologie & Economie in Balans van de Eemsdeltaregio, nemen we deel in de RES voor Groningen en de RES voor Drenthe, de provinciale afstemmingsoverleggen voor de invoering van de Omgevingswet en die voor de afstemming m.b.t. landschaps- en natuurontwikkeling binnen de provincies Groningen en Drenthe. Ook zijn we net als voorgaande jaren actief in het Regionaal Bestuurlijke Overleg (RBO) waar we met onze medeoverheden afstemming zoeken over de diverse gemeenschappelijke onderwerpen en opgaven.

THEMA ORGANISATIE

Doel
Een flexibele en efficiënte organisatie, waarbij de medewerkers omgevingsbewust, kostenbewust en resultaatgericht werken.
Toekomstbestendige organisatie waar professionele kwalitatief hoogwaardige medewerkers werkzaamheden verrichten.

Wat hebben we bereikt in 2019?

De medewerkers van Noorderzijlvest hebben in 2019 met betrokkenheid uitvoering gegeven aan onze taken en opgaven. In 2019 is er een stap gemaakt in de organisatieontwikkeling. Onderdeel hiervan is een kleiner managementteam, zodat er slagvaardiger geopereerd kan worden binnen de organisatie. Als organisatie zijn we van start gegaan het personeel voor te bereiden op toekomst, bijvoorbeeld door strategische personeelsplanning (SPP). Dit wordt ook van ons verwacht in het kader van de omgevingswet en de blauwe omgevingsvisie. We zien ook binnen de organisatie dat medewerkers in ruime mate gebruik maken van de opleidingsfaciliteiten. Dit geeft aan dat onze medewerkers zich willen en blijven ontwikkelen met het oog op de toekomst.

Maatregelen en realisatie

In 2019 zal worden ingezet op het in balans brengen en houden van de kwaliteit en kwantiteit van ons personeelsbestand. Hiervoor blijven wij gebruikmaken van strategische personeelsplanning. Voortdurend scherp analyseren van de gewenste personele invulling is noodzakelijk.

- In 2019 is als eerste stap op de analyse van de personele invulling het gehele functiehuis geactualiseerd. Hiermee is een solide basis gelegd om de meerjaren personeelsplanning blijvend te specificeren. Deze specificatie is een nadere uitwerking van de benodigde functies en rollen de komende jaren. Met daarbij aandacht op de verandering van werk en het mogelijk verdwijnen van werk.

Medewerkers zullen worden gefaciliteerd en gestimuleerd om hun loopbaanontwikkeling zelf steeds meer vorm te geven. Dit in- maar ook extern.

- Noorderzijlvest biedt medewerkers de ruimte om zich te ontwikkelen. Hiervoor is een algemeen en persoonlijk opleidingsbudget beschikbaar. Hier is in ruime mate gebruik van gemaakt voor coaching, training en opleiding. Aanvullend daarop zijn in het kader van loopbaanontwikkeling veertien medewerkers doorgegroeid naar een andere interne functie en zijn vijf medewerkers gedetacheerd bij externe partners, zoals bijvoorbeeld het Waterschapshuis.

In 2019 zal samen met andere organisaties worden uitgewerkt hoe wij in Noord Nederland kunnen samenwerken aan gemeenschappelijke belangen en uitdagingen. Hierbij wordt gedacht aan opzetten van Poolvorming en opzetten van gemeenschappelijke trainee programma's. Dit om medewerkers en toekomstige medewerkers te boeien en te binden.

- Omdat het nog niet geheel duidelijk is welke expertise wij precies zoeken in verband met de toekomstige ontwikkelingen, liep deze maatregel in 2019 vertraging op. Denk daarbij aan een data-scientist of een privacy-expert. Daarnaast willen wij als waterschap een kwalitatief hoogwaardig traineeprogramma aanbieden en deze verkenning is nog gaande. Tegelijkertijd werkten in 2019, conform planning, wel drie trainees bij Noorderzijlvest.

Uitwerken van sturing- en managementfilosofie vanuit HRM / Organisatieontwikkeling.

- In 2019 vond een organisatiewijziging plaats bestaande uit de aanpassing van de sturingslijnen en de organisatiestructuur. Er is gekozen voor een smaller MT voor een helderder aansturing van de organisatie. Daarnaast streven we hiermee een meer efficiënte samenwerking tussen het bestuur en de ambtelijke organisatie na. Organisatieontwikkeling is een continu proces. In 2020 ligt het accent op het verder vormgeven van de algehele bedrijfsvoering.

THEMA ONDERSTEUNING

Doel
Gestroomlijnde (informatie)processen dragen bij aan het optimaal en efficiënt functioneren van ons waterschap.

Wat hebben we bereikt in 2019?

In 2019 is een programma gestart om beter te borgen hoe we als organisatie omgaan met informatie. Als voorbereiding op de omgevingswet is gewerkt aan het verder op orde brengen van gegevens en hebben we digitale hulpmiddelen aangeschaft om de waterschapsverordening op de nieuwe manier te kunnen maken. Ook de ontwikkellijnen Digitale Dienstverlening en Sturen & Beheersen zijn verder uitgewerkt. Tegelijkertijd blijkt uit de sectorscan Waterschappen dat we een behoorlijke uitdaging hebben om bij te blijven op het gebied van digitalisering.

Beveiliging van informatie

In 2019 hebben we ruim aandacht gehad voor de beveiliging van informatie, door de invoering van de nieuwe richtlijn, de Baseline Informatiebeveiliging Overheid. Deze richtlijn geldt voor alle overheden en vanaf 2020 moeten we hieraan voldoen. In 2019 stelden we beleid vast en hebben werkwijzen en procedures vastgelegd. Dit deden we niet alleen voor informatiebeveiliging maar ook voor privacy (Algemene Verordening Gegevensbescherming). Eind 2019 werd bij alle waterschappen een nulmeting uitgevoerd naar de beveiliging van procesautomatisering. De borging en de bewustwording van de beveiliging in de processen vereist nog aandacht. Dat komt omdat informatiebeveiliging nu nog vaak een project is in plaats van een onderdeel van het proces.

Interne controles en audits

In 2019 stelden we een plan op voor de uit te voeren verbijzonderde interne controles (VIC's) en audits. De VIC's zijn aanvullend (een 'check') op de interne controles die in de processen zelf worden uitgevoerd. Bij de meest kritische processen, vooral die met een financieel gevolg, zijn de verplicht uit te voeren interne controles beschreven en vastgelegd in procesbeschrijvingen. Door het uitvoeren van de VIC, een eigen kwaliteitsbewaking, wordt nagegaan of de gemaakte afspraken worden opgevolgd en of de interne controles naar behoren functioneren. Processen waar een groot financieel gevolg aan is verbonden (zoals inkoop, aanbesteden, betalingen en personeel) worden twee keer per jaar beoordeeld. Van de overige processen is overleg met het managementteam of op basis van vaste procedures, bepaald welke zaken in 2019 zijn beoordeeld. Op basis van deze controles is geen onrechtmatigheid geconstateerd. Daarnaast worden jaarlijks in opdracht van het dagelijks bestuur, het managementteam of op initiatief van de concerncontroller audits uitgevoerd. Het doel van deze audits is te beoordelen of de processen (of onderdelen daarvan) verlopen zoals afgesproken c.q. verwacht. In 2019 zijn we gestart met een audit naar de effecten van de aanbevelingen van de audits

2015-2018. Ook startte een QuickScan doelrealisatie waterbeheerprogramma. Beide audits ronden we begin 2020 af.

Maatregelen en realisatie

De digitalisering van met name onze primaire processen maakt dat digitaliseringsondersteuning onlosmakelijk is verbonden met de reguliere bedrijfsvoering binnen de processen. De processturing is grotendeels gedigitaliseerd. De snelheid van technologische ontwikkelingen op het gebied van digitalisering maakt dat wij de kennis en kunde van onze medewerkers hierop voortdurend aan laten sluiten.

- In 2019 is een programma gestart om de borging van informatievoorziening in de primaire processen te verbeteren. Dit vraagt een andere manier van denken en handelen van medewerkers. Deze verandering zetten we door in 2020.

Wij gaan in 2019 voldoen aan de eisen ten aanzien van digitale dienstverlening (E-Overheid).

- We zijn in 2019 aangesloten op MijnOverheid Berichtenbox en Lopende Zaken. Samen met eerdere aansluiting op DigiD en eHerkenning zijn de belangrijkste bouwstenen voor digitale dienstverlening nu beschikbaar. We moeten deze nog wel breder toepassen binnen onze dienstverlening. En intussen is ook alweer nieuwe wetgeving op het gebied van digitale overheid in ontwikkeling.

Wij gaan inzetten op het bereiken van synergie door middel van samenwerking.

- In een samenwerking met de gemeente Groningen hebben we geïnventariseerd hoe we de basisregistratie Grootschalige Topografie kunnen beheren. In 2020 ondertekenen we daadwerkelijk de SLA. Verder werken we zoals ook voorgaande jaren intensief samen via het Waterschapshuis met alle waterschappen. De verdergaande digitalisering vraagt meer aandacht voor de informatiebeveiliging.

Ook in 2019 wordt verder doorgegaan met het door ontwikkelen van Sturen en Beheersen. Zorgen voor optimalisering van stuur informatie.

- In 2019 is een nieuw platform voor Business Intelligence aanbesteed. De invoering ervan loopt door in 2020. In 2019 is voor alle overheden een nieuwe richtlijn voor informatiebeveiliging vastgesteld, de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Vanaf 2020 moeten de waterschappen hieraan voldoen en ook kunnen aantonen dat de waterschappen hieraan voldoen. In 2019 startte Noorderzijlvest met de implementatie van de nieuwe richtlijn. De verwachting is dat begin 2020 de basis staat en dat alle regelingen en procedures die nodig zijn, aanwezig zijn. De werking hiervan wordt in de loop van 2020 getoetst, zowel intern als landelijk bij alle waterschappen. Om te kunnen voldoen aan de privacywetgeving (Algemene Verordening Gegevensbescherming) is in 2019 Privacy beleid vastgesteld en wordt gewerkt aan de verdere implementatie van de wet. Begin 2019 voerden we een landelijke audit uit en stelden we een verbeterplan op. De verwachting is ook hier dat begin 2020 alle regelingen en procedures zijn vastgelegd en dat vervolgens getoetst kan worden of het ook daadwerkelijk wordt toegepast.

THEMA COMMUNICATIE EN INTERNATIONALE SAMENWERKING

Doel
Onze omgeving weet aantoonbaar beter wie wij zijn en wat wij doen. Het vergroten en ook delen van kennis op waterhuishoudkundig gebied en een bijdrage leveren aan verbeterd waterbeheer in landen die verzoeken om kennisuitwisseling met ons waterschap.

Wat hebben we bereikt in 2019?

In 2019 is een nieuw team Communicatie gevormd. Daarmee is een professionaliseringsslag in gang gezet. Communicatie wordt in toenemende mate zichtbaar in de organisatie. We maken onderscheid in verschillende soorten communicatie en hierop wordt in toenemende mate strategisch gestuurd. De speerpunten waren:

Zichtbaarheid en herkenbaarheid van NZV vergroten
We hebben met de landelijke en regionale verkiezingscampagne een breed publiek bereikt: 53,3 procent van de stemgerechtigden bracht een stem uit.

Omgevingsgericht werken en de communicatie daarbinnen versterken
Voor diverse vraagstukken is het belang van het goed kennen van onze omgeving nadrukkelijker aan de orde geweest. We noemen een paar voorbeelden: terugkerende klachten over blauwalg op specifieke zwemlocaties zijn besproken met groepen bewoners om zo meer begrip voor onze rol en inzet te krijgen. Een ander voorbeeld is de manier waarop de calamiteit ‘lek rioolleiding Bornholmstraat’ is aangevlogen. Op het moment dat helder werd dat mogelijke consequenties een grotere impact hebben op de omgeving is opgeschaald naar de deskundigheid en bevoegdheden van de Veiligheidsregio Groningen. Dat was allemaal ter voorbereiding op ‘wat…als’ scenario’s. Bijkomend effect was dat het waterschap vanuit het eigen omgevingsbewustzijn de samenwerking ‘buiten’ opzocht. In nauwe samenwerking met onze calamiteitenorganisatie en de andere partners waaronder de Veiligheidsregio Groningen zijn communicatieboodschappen uitgewerkt en omwonenden tijdig geïnformeerd.

Werken aan een communicatieve organisatie met bestuurlijke ambassadeurs
We hebben gefaciliteerd en geadviseerd bij de andere invulling van de info AB’s, met de verwachting dat info AB’s langzamerhand steeds meer als klankbord gaan fungeren om informatie op te halen en te delen. In 2019 is met de komst van het nieuwe algemeen bestuur ook een eerste professionaliseringsslag gemaakt op het gebied van bestuurscommunicatie. Hierbij hebben we aandacht voor interne communicatie en informatievoorziening, kennisuitwisseling en de ambassadeursrol van bestuurders. Voorbeelden zijn: de workshop ‘Ambassadeur’ voor het algemeen bestuur, de masterclass klimaat en het toegankelijker maken van het jaarplan 2020 voor het algemeen bestuur en geïnteresseerden.

Maatregelen en realisatie

De in 2018 vastgestelde notitie gebiedsparticipatie vormt een leidraad en geeft een afwegingskader voor het betrekken van de omgeving bij de uitvoering van onze projecten in 2019 en in de jaren erna.

- De omgevingswet schrijft participatie voor. Dat is een ijkpunt om opnieuw naar participatie te kijken. In 2019 is een programmateam Omgevingswet geformeerd waar communicatie onderdeel van is. Dat team heeft de opdracht om Noorderzijlvest voor 2021 klaar te stomen voor de invoering van de omgevingswet. Daarmee is participatie als instrument een onderdeel van het werk van de hele organisatie en niet specifiek van 'communicatie'.

In het Waterbeheerprogramma (WBP) is als doel opgenomen het bereiken en behouden van een klantwaardering van een zeven voor ons werk en onze dienstverlening. Daartoe is in 2018 een kwantitatief en een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar reputatie en dienstverlening. De uitkomst is gemiddeld een 7,2 op werk en een 7,1 op dienstverlening en een hoge mate van waterbewustzijn. Het onderzoek wordt in 2019/2020 herhaald.

- In 2020 voeren we een 1-meting uit van het onderzoek reputatie en dienstverlening Noorderzijlvest. Dit is een herhaling van de 0-meting die in 2018 voor het eerst is gedaan.

Inzetten op vergroten zichtbaarheid, o.a. door continueren van deelname aan publieksevenementen, fysiek met middelen, exposities, proactieve berichtgeving media en het creëren van externe ambassadeurs en intermediairs.

- De professionaliseringsslag van de communicatiefunctie binnen het waterschap is onder andere ingezet op een meer proactieve houding richting media, waarbij we veel vaker zelf de regie hadden over timing en inhoud van de boodschap. Daarmee werken we aan de zichtbaarheid van Noorderzijlvest op onderwerpen en issues die er in onze omgeving toe doen. Voorbeelden zijn droogte, kwaliteit van zwemwater en blauwalg, de projecten in ons beheergebied, Noordelijk Belastingkantoor, de waterschapstarieven, duurzaamheid en klimaat.

Invulling geven aan het waterbewustzijn- en educatieprogramma, zoals deelname aan de GEO- week en het Jeugdwatercongres.

- We hebben in 2019 invulling gegeven aan het waterbewustzijn bij jongeren en het educatie-programma door de kerntaken van het waterschap te vertalen naar actuele klimaatissues. Waterveiligheid en dijken worden onder de aandacht gebracht via opwarming van de aarde en de zeespiegelstijging. Voldoende water en het waterpeil wordt belicht door te vertellen over hoosbuien en droogte. Onze zuiveringstaak is gekoppeld aan waterbesparing om (piek) belasting en energieverspilling te voorkomen. Bij schoon water in de natuur wordt voorlichting gegeven over plastic soep en over microplastic en medicijnresten in het water. Daarnaast zijn we veelvuldig opdrachtgever geweest voor klassen op het technasium voor Onderzoek & Ontwerp opdrachten op het gebied van klimaatadaptatie en zijn nieuwe educatiemiddelen ontwikkeld zoals de klimaatpomp. In 2019 maakten we gebruik van virtuele excursies met de VR-bril om het werk van Noorderzijlvest te laten zien. Tijdens de events, zoals de GEO-week, de Week van Ons Water en het Jeugdwatercongres (wat nu het JongerenEvent Water&Klimaat heet) is steeds een keuze gemaakt voor 1 of 2 klimaatissues gekoppeld aan onze kerntaken.

In 2019 wordt samen met andere waterschappen, regionale overheden en partners gekeken naar internationale samenwerkingsmogelijkheden en gebruik gemaakt van elkaars kennis, kunde en netwerk. Hierbij wordt een brede geografische oriëntatie toegepast en er wordt aangesloten bij de

Blue Deal, het strategisch partnerschap dat de Nederlandse waterschappen hebben ondertekend met de Ministeries van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat.

- In augustus 2019 heeft waterschap Noorderzijlvest als penvoerder een projectvoorstel ingediend voor de Blue Deal in Peru. Dit projectvoorstel voor 2019-2022, met een horizon voor samenwerking tot 2030, werd in september goedgekeurd. Daarnaast is Noorderzijlvest partner in Blue Deal projecten in Roemenië, Burkina Faso, Ghana, Ethiopië en Colombia. Dit houdt in dat medewerkers van Noorderzijlvest actief kunnen worden in deze projecten. Binnen alle Blue Deal projecten wordt nauw samengewerkt tussen de verschillende Nederlandse waterschappen.

THEMA INNOVATIE/DUURZAAMHEID/ENERGIEZORG

DOEL
KOSTENREDUCTIE EN/OF KWALITEITSVERBETERING DOOR SAMENWERKING EN DOOR HET TOEPASSEN VAN INNOVATIES OP HET GEBIED VAN AFVALWATERINZAMELING, TRANSPORT, ZUIVERING, ENERGIE(TERUG)WINNING.

Wat hebben we bereikt in 2019?

Met ons biogas en de ophanden zijnde projecten voor installatie van zonnepanelen op eigen zuiveringen halen we het tussendoel van 40% energieneutraliteit in 2020. Energie, die door derden wordt opgewekt op onze gronden, mag meetellen in de Unie-doelstelling van 100% energieneutraliteit in 2025. Na de installatie van 3 grote windturbines op onze Oostpolderdijk (door Innogy) en de bouw van zonnepark Fledderbosch op onze gronden naast de zuivering in Garmerwolde (door Ecorus en Bronnen VanOns), voldoen we aan de doelstelling van 100% energieneutraliteit in 2025. In 2019 is echter duidelijk geworden dat deze doelstelling waarschijnlijk niet houdbaar is: klimaatneutraliteit wordt steeds vaker genoemd in plaats van energieneutraliteit, waarbij klimaatneutraliteit grofweg overeenkomt met 200% energieneutraliteit. Ook lijkt het nu nog toegestane dubbel registeren van opwekcapaciteit niet houdbaar (bij opwek door derden op onze gronden wordt de opgewekte stroom zowel door hun als door ons geregistreerd en gerapporteerd). Rondom circulariteit hebben we in 2019 een echte start gemaakt naar een circulair Nederland in 2050: in een aantal inkooptrajecten en projecten (o.a. bruggenprogramma, slibeindverwerking) is circulariteit een belangrijk onderwerp, van waaruit de nodige ervaring kan worden opgedaan.

In 2019 werkten we vanuit ons energie efficiency plan verder aan energiebesparingsmaatregelen. We gaven invulling aan grote en kleine energie bespaarmogelijkheden. Zo loopt Noorderzijlvest voorop in het toepassen van ijzer ‘light’ chloride in de waterlijn en de sliblijn, met als doel om vooral minder energie te (laten) verbruiken bij productie en toepassing van dit product op onze zuivering in Garmerwolde. De getallen wijzen op een besparing van vier tot tien miljoen kilowatt per jaar. Ook het project zonnepanelen op eigen zuiveringsterreinen werkten we in 2019 verder uit. Na realisatie in 2020 (incl. RWZI Delfzijl) dekken we hiermee ongeveer negen procent van ons eigen energieverbruik af. In verschillende samenwerkingsverbanden rond bijvoorbeeld aquathermie, circulariteit en grondstofstromen bouwden we aan netwerken en samenwerkingen. Dit deden we vooral in de regio Groningen, maar ook met waterschappen onderling. Een bijzondere vorm van samenwerking betreft onze deelname in de Regionale Energie Strategie (RES) voor zowel de regio Groningen als de regio Drenthe: een uitvloeisel van het Klimaatakkoord. In 2019 gingen deze RESsen volledig van start.

Ook zijn we gestart met het ombouwen van deelstroombehandelinginstallatie (sharon) om het chemicaliënverbruik op de RWZI Garmerwolde terug te dringen. Dit project wordt medio 2020 afgerond. We nemen deel in de koplopergroep die betrokken is bij de bouw van een verwerkingsinstallatie voor Kaumera (nieuwe benaming voor alginaat uit Nereda slibkorrels) op de RWZI Epe van waterschap Vallei en Veluwe. In 2019 voerde de Stowa onderzoek uit naar het door Noorderzijlvest bedachte slibbehandelingsproces Thermfilly. In 2020 beoordelen we of het voordelen biedt voor Noorderzijlvest of dat er inmiddels vergelijkbare en mogelijk betere slibvoorbehandelingsprocessen op de markt zijn.

Opsomming van innovaties door NZV of waar we in 2019 bij betrokken waren: Kaumera, Shanammox, ijzer-light, Thermfilly, slim malen (oppervlaktewatersysteem én sturing in het riool), circulaire verwaarding biomassa (graspaal), grote windturbines óp de Oostpolderdijk.
Slimmer of anders dingen doen in 2019, al dan niet op basis van innovaties van derden:

- Brugdek Juistertil vervangen en nieuw afsteunen, zodat oude landhoofden behouden kunnen blijven.
- Deelnemen in zoektocht naar een ‘energiedijk’ Lauwersmeer, samen met externe partners.
- Faciliterende rol aan derden in energietransitie (Fledderbosch, Innogy, Lauwersoog).

Maatregelen en realisatie

In onderzoek is de aanleg van een zonnepark nabij Garmerwolde. Dit onderzoek start in 2018 en loopt door in 2019. Hiervoor is totaal € 0,3 beschikbaar. Als nieuwe investering is opgenomen€ 1,8 miljoen voor het plaatsen van zonnepanelen bij andere RWZI’s. Hiervoor kan een beroep worden gedaan op (jaarlijkse) SDE subsidies.

- In 2019 is voor het zonnepark Fledderbosch een vergunning aangevraagd door de initiatiefnemers. Waterschap Noorderzijlvest verhuurt circa 45 ha grond aan het samenwerkingsverband van de (commerciële) ontwikkelaar Ecorus en de (coöperatieve) ontwikkelaar Bronnen VanOns. De grondovereenkomst met opstalrecht is nog niet gesloten, dat wordt verwacht in 2020.
  In 2019 is de voorbereiding tot en met vergunningverlening van zonnepanelen op zeven zuiveringsterreinen van Noorderzijlvest uitgevoerd. Ook zijn voor alle locaties SDE-subsidies aangevraagd. Uitvoering vindt plaats in 2020. In Delfzijl ontstaat een nadere afweging: daar kunnen we vooralsnog overtollig geproduceerde stroom niet aan het net leveren wegens netcongestie. We onderzoeken alternatieven, bijvoorbeeld het project kleiner maken, stroom tijdelijk opslaan of stroom gelijktijdig nuttig gebruiken. Voor plaatsing van zonnepanelen bij de nieuwe zuivering in Gaarkeuken is in 2019 een extra krediet van ongeveer € 0,9 miljoen vastgesteld. Realisatie hiervan vindt plaats bij/na realisatie van deze zuivering.

Exploitatie 2019

Programma 4 (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Verschil met gewijzigde begroting
Bestuur & Organisatie				
Personeelskosten	10.961	11.264	11.775	303
Goederen en diensten	9.076	9.168	8.293	92
Kapitaallasten	1.022	1.028	1.050	6
Toevoeging voorzieningen	586	125	-	-461
Totaal lasten	**21.645**	**21.585**	**21.118**	**-60**
Totaal baten	**1.812**	**1.501**	**885**	**311**
Netto lasten	**19.833**	**20.084**	**20.233**	**251**

Rechtmatigheid

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onderschrijding of overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de 3e kwartaalrapportage laten de lasten per saldo een overschrijding zien van € 60.000. De netto lasten komen € 251.000 beneden de gewijzigde begroting uit. De overschrijding op de totale lasten wordt veroorzaakt door een niet voorziene dotatie aan de voorziening voormalig bestuur (€ 0,4 miljoen). Deze voorziening wordt jaarlijks per ultimo boekjaar op het gewenste niveau gebracht. Anderzijds is sprake van een onvoorziene vrijval van de voorziening WW (€ 0,3 miljoen).

Netto lasten

De netto lasten komen lager uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. De personeelskosten vallen gunstiger uit omdat er minder inhuur van derden heeft plaatsgevonden, met name op de implementatie van omgevingswet (€ 0,1 miljoen), ziektevervanging (€ 0,1 miljoen) en minder inhuur op vacatureruimte (€ 0,1 miljoen). De goederen en diensten laten een gering voordeel zien, omdat er minder is uitgegeven aan kantoorinrichting tijdens de interne verhuizing en omdat er sprake is van een besparing op kosten inzake organisatieontwikkeling (€ 0,1 miljoen).
Er is meer toegevoegd aan de aanwezige voorzieningen dan bij de derde kwartaalrapportage was geraamd (€ 0,5 miljoen). Aan de batenzijde is sprake van een hogere onttrekking en een vrijval op de voorzieningen € 0,3 miljoen).

Investeringen 2019

Programma 4 (x € 1.000)	Jaarrekening 2019	Prognose in Q3 rapportage	Begroting 2019	Verschil met Q3 rapportage
Bestuur & Organisatie				
Bruto investeringsuitgaven	1.750	2.097	1.207	-347
Bijdrage derden/exploitatie	293	-	-	293
Netto investeringsuitgaven	**1.457**	**2.097**	**1.207**	**-640**

De netto investeringsuitgaven zijn € 0,6 miljoen lager dan verwacht. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door het project SAN en serveromgeving. Door het uitlopen van afspraken met de leverancier komt dit project in 2020 tot afronding. Anderzijds zijn werkzaamheden en bijbehorend budget voor het project Implementatie Omgevingswet doorgeschoven naar het eerste kwartaal van 2020. Dit heeft geen gevolgen voor de oplevering van het programma. De bijdrage derden/exploitatie heeft betrekking op een subsidie van de Unie van Waterschappen in het kader van het Blue Deal programma Peru en een bijdrage uit de exploitatie voor de kosten van het project implementatie Omgevingswet.

3. KERNCIJFERS EN VERPLICHTE PARAGRAFEN

3.1 KERNCIJFERS

Nr.	Item	eenheid	2019	2018
1	Balanstotaal	€ miljoen	275,2	290,8
2	Eigen Vermogen	€ miljoen	18,5	17,7
3	Weerstandsvermogen watersysteem (overschot/tekort)	€ miljoen	1,5	-0,5
4	Weerstandsvermogen zuivering (overschot)	€ miljoen	6,5	7,4
5	Langlopende schulden *)	€ miljoen	219	215,1
6	Tarief watersysteem ingezetenen	€	82,53	65,61
7	Tarief verontreinigingsheffing	€	64,11	62,48
8	Waterschapsbelastingen	€ miljoen	65,3	61,7
9	Overige baten (inclusief onttrekking algemene reserve)	€ miljoen	20,0	16,1
10	Totaal lasten	€ miljoen	82,6	76,2
11	Resultaat	€ miljoen	2,7	1,6
12	Personeelskosten	€ miljoen	26,3	23,9
13	Goederen en diensten	€ miljoen	33,2	30,1
14	Kapitaallasten	€ miljoen	22,4	22,0
15	Toevoeging aan voorzieningen/reserves	€ miljoen	0,6	0,2
16	Totaal lasten	€ miljoen	82,5	76,2
17	Bruto investeringsuitgaven	€ miljoen	77,2	88,2
18	Bijdragen derden	€ miljoen	39,3	62,3
19	Netto investeringsuitgaven	€ miljoen	37,8	25,9
20	Aantal FTE's	FTE	297,7	282,9
21	Ziekteverzuim	%	4,7	5,7

**) In 2019 is in dit bedrag een (kortlopende) kasgeldlening van € 25 miljoen meegenomen. In voorgaand jaar was hiervan geen sprake. Verder is voor beide jaren het aflossingsdeel voor het komende jaar meegenomen.*

Netto lasten 2019 (€ * 1.000)

	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019
Totaal Noorderzijlvest			
Personeelskosten	26.359	26.675	26.733
Goederen en diensten	33.215	33.639	30.786
Kapitaallasten	22.388	22.542	24.336
Toevoeging Voorzieningen/onvoorzien	586	0	0
Totaal lasten	**82.548**	**82.856**	**81.855**
Totaal baten	**17.979**	**17.218**	**14.951**
Netto lasten	**64.569**	**65.638**	**66.904**

Netto investeringsuitgaven 2019 (€ * 1.000)

	Jaarrekening 2019	Prognose Q3 rapportage	Begroting 2019
Totaal Noorderzijlvest			
Bruto investeringsuitgaven	77.153	93.233	116.360
Bijdragen derden	39.334	45.129	51.138
Totaal lasten	**37.819**	**48.104**	**65.222**

3.2 ONTWIKKELINGEN SINDS HET VORIGE BEGROTINGSJAAR

In deze paragraaf wordt ingegaan op interne en externe ontwikkelingen die sinds het vaststellen van het Jaarplan 2019 zich hebben voorgedaan. Daarnaast worden hier ook afwijkingen van de uitgangspunten en grondslagen zoals deze voor de begroting zijn gehanteerd besproken. Beleidsmatig is er geen sprake van een koerswijziging ten opzichte van voorgaande jaren.

3.3 INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

De volgende nagekomen/incidentele baten en lasten zijn verantwoord in de jaarrekening 2019 (totaal €302.000).		
Baten en lasten voorgaande jaren (per saldo nadeel van -€ 139.000)		**Bedrag**
Eindafrekening levering energie (complexbepaling energiebelasting) 2016-2018 voordeel	€	250.000
Bijdrage Noordelijk Belastingkantoor wegens noodzakelijke ICT-aanpassingen	€	-442.000
Schadeafwikkeling Enexis	€	53.000
Schadeafwikkeling RWZI Zuidhorn	€	206.000
Totaal	**€**	**67.000**
Incidentele baten en lasten (per saldo een voordeel van € 107.000)		**Bedrag**
Schadepost(calamiteit) op transportstelsel Garmerwolde	€	-198.000
Schade uitkering inzake vergoeding kosten MSC Zoë (containerramp)	€	111.000
Kosten inzake containerramp januari 2019	€	-111.000
Dividenduitkering Nederlandse Waterschapsbank 2018	€	-111.000
Totaal	**€**	**235.000**

3.4 ONTTREKKINGEN AAN RESERVES EN VOORZIENINGEN

Naast de algemene reserves en bestemmingsreserves voor tariefegalisatie heeft het waterschap een aantal overige bestemmingsreserves. Uit deze algemene en bestemmingsreserves is in 2019 in totaliteit € 1.966.209 onttrokken.
Per ultimo 2019 heeft het waterschap een voorziening voor arbeidsgerelateerde verplichtingen: pensioen en wachtgeld bestuur, voormalig personeel, ww-rechten voormalig personeel, rechten jubileum uitkering 24 en 40 jaar. In 2019 is in totaal € 660.933 aan de voorzieningen onttrokken.

In de jaarrekening wordt het verloop van de reserves en voorzieningen nader toegelicht.

3.5 WATERSCHAPSBELASTING

Tarieven

Heffing / Categorie	Heffingseenheid	2019	2018	% Mutatie
Watersysteemheffing				
Omslag gebouwd - buitendijks	in % WOZ-waarde	0,0142	0,0152	-6,6
Omslag gebouwd - binnendijks	in % WOZ-waarde	0,0569	0,0608	-6,4
Omslag ongebouwd - buitendijks	in € per ha	17,35	15,65	10,9
Omslag ongebouwd - binnendijks	in € per ha	69,38	62,61	10,8
Omslag ongebouwd – wegen	in € per ha	138,76	125,22	10,8
Omslag natuur	in € per ha	5,29	3,36	57,4
Ingezetenenomslag	in € per woonruimte	82,53	65,61	25,8
Verontreinigingsheffing				
Verontreinigingsheffing woningen	in € per v.e.	64,11	62,48	2,6
Verontreinigingsheffing bedrijven	in € per v.e.	64,11	62,48	2,6
Zuiveringsheffing				
Zuiveringsheffing woningen	in € per v.e.	64,11	62,48	2,6
Zuiveringsheffing bedrijven	in € per v.e.	64,11	62,48	2,6

Netto Belastingopbrengsten

Waterschapsbelasting (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Categorie				
Omslag gebouwd - buitendijks	88	-26	98	53
Omslag gebouwd - binnendijks	20.723	19.955	19.988	20.760
Omslag ongebouwd - buitendijks	1	-2	6	6
Omslag ongebouwd - binnendijks	6.842	6.934	6.689	6.102
Omslag ongebouwd – wegen*	341	362	706	1.019
Omslag natuur	105	98	116	72
Ingezetenenomslag	11.534	11.668	11.708	9.143
Verontreinigingsheffing woningen	196	201	198	202
Verontreinigingsheffing bedrijven	289	244	132	129
Zuiveringsheffing woningen	21.922	21.991	22.194	20.240
Zuiveringsheffing bedrijven	5.178	5.005	5.069	5.030
Totaal belastingopbrengst	**67.219**	**66.430**	**66.904**	**62.756**

**Dit is inclusief de vrijval op de voorziening wegen in 2018*

Ten opzichte van de begroting is er een voordelig resultaat van € 0,3 miljoen. Dit resultaat bestaat uit:

1. Belastingopbrengsten uit voorgaande jaren (€ 0,4 miljoen voordelig resultaat), hetgeen op hoofdlijnen verklaard wordt door:
   - een hogere opbrengst voor de categorie gebouwd als gevolg van een hogere WOZ waarde dan geraamd (€ 0,2 miljoen).
   - een hogere opbrengst op de verontreinigingsheffing en zuiveringsheffing bedrijven in verband met een toename van het aantal VE's bij de meetbedrijven (€ 0,2 miljoen).
2. Belastingopbrengsten 2019 (€ 0,4 miljoen voordelig resultaat), hetgeen hoofdzakelijk verklaard wordt door:
   - een hogere opbrengst voor de categorie gebouwd als gevolg van een hogere WOZ waarde dan geraamd (€ 0,5 miljoen).
   - Een hogere opbrengst voor de categorie ingezetenen (€ 0,1 miljoen).
   - Een lagere opbrengst voor de categorieën ongebouwd en natuur (€ 0,2 miljoen). Diverse redenen hebben ertoe geleid dat er tussen de belangencategorieën / tariefdifferentiaties verschuivingen van heffingseenheden hebben plaatsgevonden. De voornaamste twee redenen zijn onderstaande uitspraken van de Hoge Raad:
     1. Herdefinitie van het areaal wegen, wat een beperking inhoudt van het aantal heffingseenheden binnen de tariefdifferentiatie wegen.
     2. Rijkswater (buitendijks) wat niet in beheer is bij het waterschap valt buiten het heffingsgebied van het waterschap, wat een beperking inhoudt van het aantal heffingseenheden binnen de tariefdifferentiatie buitendijks en de categorie natuur.
3. Een hoger gerealiseerde kwijtschelding dan begroot (€ 0,5 miljoen). Een oorzaak hiervan is dat door de gecombineerde aanslag met de gemeentelijke lasten het aanslag bedrag hoger is en dat de ingezetenen daardoor eerder geneigd zijn om kwijtschelding aan te vragen.

De bruto belastingopbrengsten zijn in het Jaarplan 2019 begroot op € 67,5 miljoen. Rekening houdend met mogelijke kwijtschelding en oninbaarheid (€ 2,5 miljoen) en een onttrekking aan de algemene reserve zuiveren (€ 1,9 miljoen), bedragen de (verwachte) netto belasting-opbrengsten ca. € 66,9 miljoen.

Kwijtschelding en oninbare bedragen

Op grond van de Invorderingswet kan aan belastingplichtigen, die niet in staat zijn anders dan met buitengewoon bezwaar hun belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Hiertoe heeft het algemeen bestuur besloten, net als de meeste andere waterschappen. De norm is gesteld op 100%.
Dit houdt in dat in de regel kwijtschelding wordt verleend aan belastingplichtigen met een inkomen op of onder het bijstandsniveau. Kwijtschelding beperkt zich tot de verontreinigingsheffing, de zuiveringsheffing en de watersysteemheffing ingezetenen. Voor de watersysteemheffing gebouwd, ongebouwd en natuurterreinen is geen kwijtschelding mogelijk omdat het bezit van woningen, gebouwen, ongebouwd en natuurterreinen vermogen veronderstelt.

Het aantal toe te kennen/reeds toegekende verzoeken ten opzichte van 2018 is nog enigszins gestegen. Bij de afhandeling van de verzoeken wordt in de meeste gevallen samengewerkt met de Groninger gemeenten. Ten opzichte van de begroting is het bedrag voor kwijtschelding ca. € 0,5 miljoen nadelig uitgevallen. Ten opzichte van de begroting is het bedrag voor oninbare bedragen € 0,1 miljoen nadeliger uitgevallen. Jaarlijks wordt per ultimo boekjaar de voorziening voor dubieuze belastingopbrengsten op het gewenste niveau gebracht. Dit heeft geleid tot een dotatie aan deze voorziening van bijna € 0,5 miljoen.

3.6 WEERSTANDSVERMOGEN

In september 2016 heeft het algemeen bestuur het beleid met betrekking tot het weerstandsvermogen, het risicomanagement, de reserves en de voorzieningen vastgesteld. Het beleid omvat een beschrijving van de risicomethodiek, de wijze waarop het weerstandsvermogen om de risico's te kunnen afdekken wordt bepaald en beleid over de vorming en besteding van de reserves en voorzieningen. In het beleid is vastgelegd dat de algemene reserve wordt gezien als bron voor de weerstandscapaciteit. De ruimte in het verhogen van belastingtarieven wordt niet aangemerkt als bron voor de weerstandscapaciteit.
Voor het bepalen van de omvang van het weerstandsvermogen is het van belang die risico's te benoemen die anderszins niet zijn te ondervangen, ofwel risico's die niet afgedekt kunnen worden door middel van verzekeringen (overdraagbare risico's aan derden), voorzieningen of onvoorzien. Jaarlijks vindt deze inventarisatie plaats bij zowel Kaderbrief als bij het Jaarplan. Bij het opstellen van het Jaarverslag worden nieuwe en bestaande financiële risico's beoordeeld. Dit betreft operationele risico's die voortkomen uit het handelen van het waterschap, uit claims en schades en waarvoor ultimo het jaar geen voorziening is getroffen omdat het onvoldoende zeker is dat het risico zich gaat voordoen.

In de risicoparagraaf in de bijlage zijn deze risico's opgenomen. In totaal betreft het een financieel risico van maximaal € 4,0 miljoen. Uitgaande van een risicobenadering (niet alle risico's doen zich gelijktijdig voor) is de inschatting dat de exploitatiekosten tussen € 0,4 – 1,0 miljoen bedragen. Deze komen nog ten laste van de algemene reserve (in de toekomst).

Algemene reserves / kostendrager (bedragen × € 1.000)	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Totaal
Stand per 1 januari 2019	1.078	7.011	8.089
Toevoeging / Onttrekking per 1 januari 2019	665	944	1.609
Aanwending algemene reserves 2019	-	-1.900	-1.900
Stand per 31 december 2019	**1.743**	**6.055**	**7.798**
Mutatie resultaat 2019	1.847	853	2.700
Stand 31 december 2019 incl. resultaat 2019	**3.590**	**6.908**	**10.498**

Bij het Jaarplan 2020 is de gewenste minimale omvang van het weerstandsvermogen bepaald op € 2,5 miljoen voor beide taken gezamenlijk. Voor de taak watersysteem bedraagt de minimale omvang € 2,1 miljoen en voor de taak zuivering is dit € 0,4 miljoen.
Ultimo 2019, na verwerking van het resultaat 2019, is de werkelijke stand € 3,6 miljoen voor watersysteem en € 6,9 miljoen voor zuiveren. Het resultaat 2019 is opgenomen conform het voorstel bestemming resultaat 2019. Bestuurlijke besluitvorming over de bestemming vindt plaats bij de behandeling van het Jaarverslag 2019.

Kostendragers (bedragen × € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	Benodigde weerstandsvermogen	Tekort (-) Overschot (+)
Watersysteembeheer	3.590	2.106	1.484
Zuiveringsbeheer	6.908	407	6.501
Totaal kostendragers	**10.498**	**2.513**	**7.985**

Voor beide taken is het beschikbare weerstandvermogen meer dan voldoende. In het beleid is vastgesteld dat het weerstandsvermogen mag variëren tussen de 0,8 en 1,2 maal de benodigde capaciteit. Afgezet tegen de minimum norm van 0,8 maal de benodigde capaciteit is er voor beide taken een vrije ruimte van respectievelijk € 1,9 miljoen en € 6,5 miljoen.

Voorstel bestemming van het resultaat 2019

Het algemeen bestuur geeft een bestemming aan het resultaat 2019. In afwachting van de besluitvorming is het resultaat ad € 2.715.000 afzonderlijk op de balans opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen. Het waterschap heeft één bestemmingsreserve die op het noodzakelijke prijspeil wordt gehouden door middel van het toevoegen van rente. Het betreft de reserve Gemaal De Slokkert.

Voorstel bestemming resultaat 2019 (bedragen × € 1.000)	Watersysteem beheer	Zuiverings-beheer	Totaal
Betreft:			
Rentetoevoeging bestemmingsreserve De Slokkert	15	-	15
Algemene reserve (per saldo)	1.847	853	2.700
Totaal	1.862	853	2.715

3.7 FINANCIERING

De paragraaf financiering is in samenhang met het treasurystatuut op basis van artikel 108 van de Waterschapswet een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie.

Ontwikkeling van de rente

De tarieven in de geld- en kapitaalmarkt bevinden zich nog steeds op een historisch laag niveau. In de begroting 2019 was rekening gehouden met 2% rente op het verwachte financieringstekort. Het daadwerkelijke rentepercentage bleek hieronder te liggen, doordat het financieringstekort in 2019 met kort geld gefinancierd is. Daarnaast waren de tarieven op de geldmarkt (kort geld), waren in 2019 nog steeds negatief.

Liquiditeit

Op basis van een geraamd financieringstekort eind 2019 en de voorgenomen investeringen 2019, was in het Jaarplan 2019 rekening gehouden met het aantrekken van nieuwe leningen ter hoogte van € 57,3 miljoen. In 2019 zijn er geen nieuwe langlopende leningen aangetrokken en is het liquiditeitstekort met kort geld gefinancierd. Wel zijn er in september 2019, na instemming van het Dagelijks Bestuur, een vijftal leningen geherfinancierd bij de Nederlandse Waterschapsbank. In 2019 zijn er zes (tijdelijke) kasgeldleningen afgesloten. Hierop is in totaal afgerond circa € 23.000 aan rente ontvangen.

Kasgeldlimiet

Volgens de wet FIDO mag maximaal 23% van de begroting met kortlopende geldleningen en of via krediet in rekening courant worden gefinancierd. De kasgeldlimiet beperkt het renterisico op de korte

financiering. De voor 2019 vastgestelde kasgeldlimiet bedroeg € 18,8 miljoen. In 2019 is, gezien de lage rentestand, binnen de wettelijke kaders zoveel mogelijk met kort geld gefinancierd.
Dit betekent dat, voor de duur van maximaal twee kwartalen achtereen, de kasgeldlimiet mag worden overschreden. Door het afsluiten van een langlopende lening eind augustus 2018 en door een subsidie ontvangst eind 2018 van het HWBP is er tot en met het derde kwartaal 2019 geen sprake geweest van een overschrijding van de kasgeldlimiet. In onderstaande grafiek is een verloop van de kasgeldlimiet zichtbaar gemaakt.

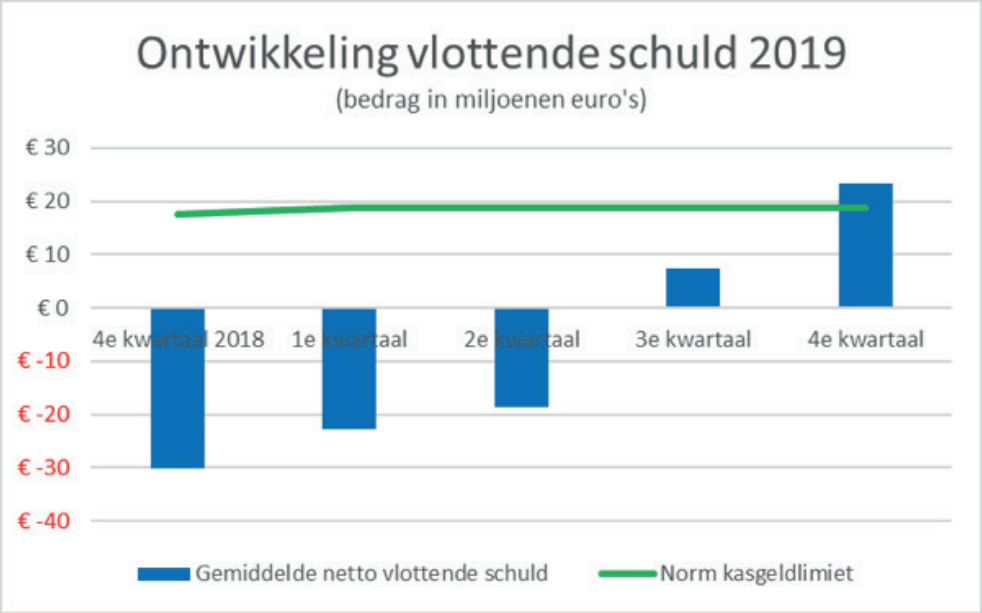

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft de beperking weer voor de lange schuldpositie en heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De norm voor de waterschappen is 30% van het begrotingstotaal, oftewel voor 2019 een renterisiconorm van € 24,6 miljoen. De herfinancieringsbehoefte, de aflossing op bestaande vaste geldleningen, bedroeg € 21,1 miljoen. Hiermee bleef het waterschap binnen de renterisiconorm in 2019.

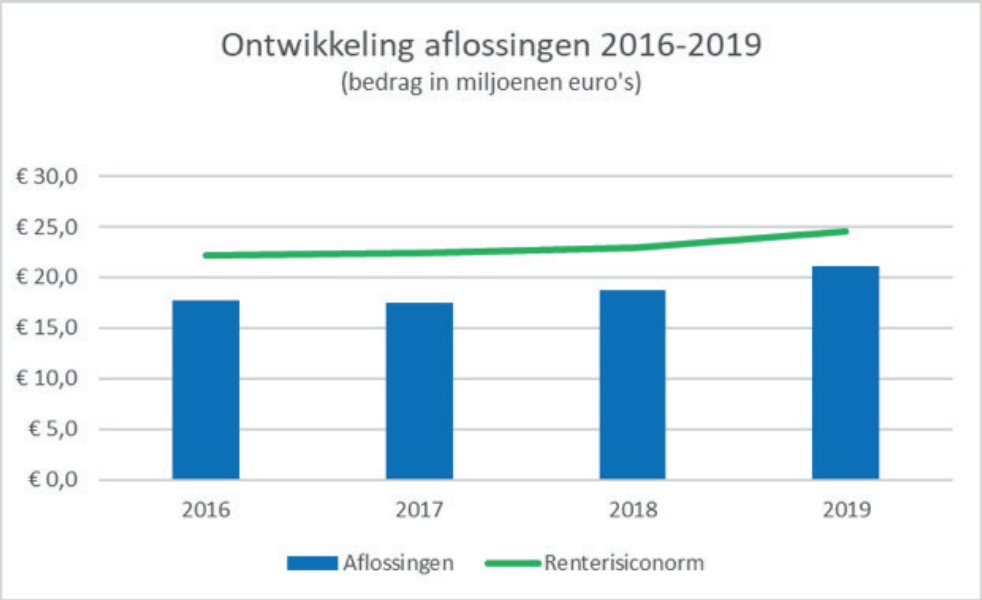

Schatkistbankieren
Decentrale overheden moeten overtollige middelen, boven een vastgestelde drempel, afstorten bij het ministerie van Financiën. Het toetsen of de regeling op de juiste wijze wordt uitgevoerd, vindt plaats op kwartaalbasis. In 2019 is de drempel van 0,75% van de begroting niet overschreden.

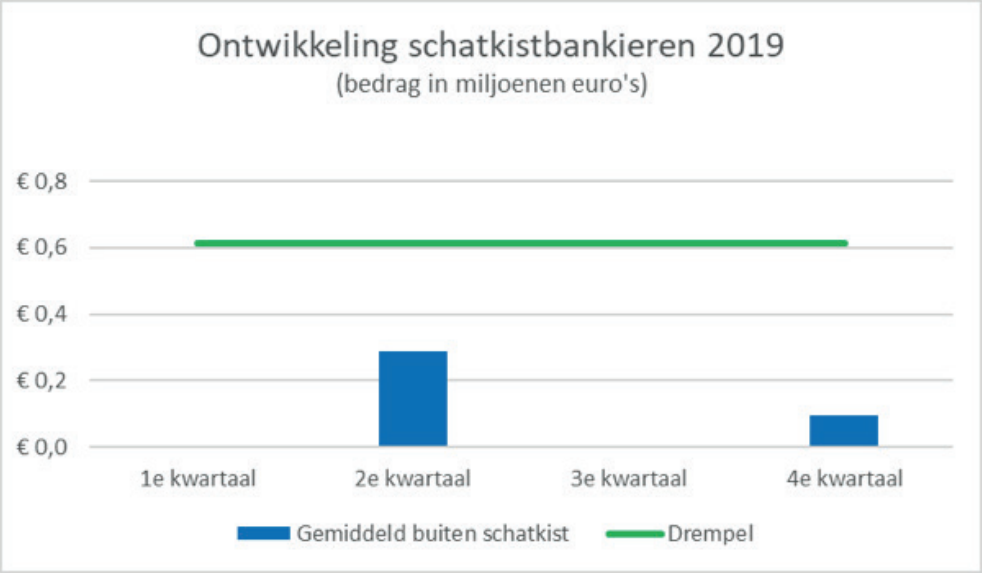

3.8 VERBONDEN PARTIJEN

Waterschap Hunze en Aa's
Tussen Waterschap Hunze en Aa's en Waterschap Noorderzijlvest wordt samengewerkt ten aanzien van een aantal benoemde activiteiten op het terrein van de afvalwaterinzameling, afvalwaterzuivering, ontwateren en verwerking van slib, laboratoriumwerkzaamheden, het sluiten van (dijk)coupures en de beheerkosten van het fonds oude leidingen. Hiertoe is een gemeenschappelijke regeling aangegaan. Het aandeel van het waterschap Noorderzijlvest bedraagt 57%. Voor de onder deze regeling vallende laboratoriumwerkzaamheden, die uitgevoerd worden door Hunze en Aa's, bedraagt het aandeel van Noorderzijlvest 45%.

Noordelijk Belastingkantoor
Met ingang van 2018 heft en int het Noordelijk Belastingkantoor de waterschapsbelastingen voor de waterschappen Wetterskip Fryslân, Hunze & Aa's en Noorderzijlvest. Daarnaast heft het Noordelijk Belastingkantoor de gemeentelijke belastingen voor meerdere gemeenten in Noord Nederland. Het is een gemeenschappelijke regeling in de vorm van een Bedrijfsvoeringsorganisatie welke is aangegaan door de drie waterschappen en de gemeente Groningen. Het aandeel in de exploitatiekosten bedraagt 13,5% in 2019.

Het Waterschapshuis
Het Waterschapshuis is opgericht om, vooral op het gebied van Informatie- en Communicatietechnologie, producten te ontwikkelen die voorzien in een brede gezamenlijke behoefte, waarmee samenwerking wordt beoogd tussen waterschappen en andere overheden. Hiertoe is een gemeenschappelijke regeling aangegaan. Binnen Het Waterschapshuis zijn twee afzonderlijke onderdelen opgezet waarin de collectieve en facultatieve taken zijn ondergebracht. Tussen deze onderdelen is een strikt financiële scheiding aangebracht, zodat waterschappen die niet

aan facultatieve taken deelnemen hierover geen financieel risico lopen. Alle waterschappen die deelnemen aan het Waterschapshuis zijn als eigenaar verantwoordelijk voor de instandhouding van het Waterschapshuis. Alleen de waterschappen die ook deelnemen aan een bepaald programma of project dragen als opdrachtgever de kosten en risico's van dat programma of project.

De Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Hoofddoelstelling van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. is het zo goed en goedkoop mogelijk financieren van de Nederlandse publieke sector. De bank streeft niet naar maximale winst, maar naar een bij het karakter van de bank passend optimaal resultaat. Het waterschap Noorderzijlvest is eigenaar van ruim 2% van de aandelen.

N.V. Groninger Monumenten Fonds

De N.V. Groninger Monumenten Fonds is in 2003 door acht partijen opgericht met als doelstelling een wezenlijke bijdrage te leveren aan het in standhouden en beheren van een deel van het cultureel erfgoed in de provincie Groningen. Het waterschap is eigenaar van ruim 9% van de aandelen.

Samenwerking in de waterketen

In 2011 hebben dertig gemeenten, waterschappen en waterbedrijven in de regio Groningen- Drenthe afspraken gemaakt over samenwerken in de waterketen. Doel is de riolering, waterzuivering en drinkwatervoorziening beter op elkaar af te stemmen en taken in gezamenlijkheid uit te voeren.
In 2014 is een besluit genomen over deelname aan het regionaal opgestelde samenwerkings-overeenkomst Waterketen Groningen / Noord-Drenthe. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over projecten die op regionale schaal belegd en uitgevoerd moeten worden en wat de rol van de deelnemende partners, waaronder ons waterschap, hierin is. Naast deze afspraken zijn er waterakkoorden vastgesteld met vijf samenwerkingsclusters. In deze clusters werken gemeenten, waterschap(pen) en drinkwaterbedrijven samen in projecten die aantoonbaar scoren op drie doelen, namelijk: kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid. In de jaren tot 2020 vindt gefaseerde uitvoering van alle afspraken plaats die zowel op regionaal niveau als in de clusters zijn gemaakt. De uitvoering van alle projecten op regionaal niveau is belegd bij een aangestelde waterregisseur.

Overige samenwerkingsverbanden

Voor de aanleg, het beheer, onderhoud en instandhouding van systemen voor de Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA's) is een samenwerkingsverband aangegaan met enkele gemeenten. Met betrekking tot enkele rioolwaterzuiveringsinstallaties tussen Waterschap Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân is een de beheerovereenkomst afgesloten, waarin sinds het jaar 2000 afspraken zijn vastgelegd over het beheer en de verdeling van kosten.
In een convenant, opgesteld door Waterschap Reest en Wieden (onlangs opgegaan in Waterschap Drents Overijsselse Delta) en Waterschap Noorderzijlvest, zijn afspraken vastgelegd over de verdeling van de kosten voor het transporteren van grensoverschrijdend afvalwater. Gedurende het jaar 2000 tot en met 2016 werden overeenkomstig dit convenant de kosten onderling verrekend. Met ingang van 1 januari 2017 is dit convenant omgezet in een overeenkomst, waarin is vastgelegd op welke wijze partijen gezamenlijk het formele beheer over de betreffend rioolwaterzuiveringsinstallatie hebben geregeld.
In het zogenaamde 'Waterakkoord Noord', aangegaan met andere overheden, zijn afspraken vastgelegd over de verdeling van het IJsselmeerwater, verdeling van de kosten en onderlinge informatievoorziening. Tenslotte neemt Noorderzijlvest deel in de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) en in de Unie van Waterschappen.

3.9 BEDRIJFSVOERING

Bezetting

Onderdeel	Jaarplan 2019	werkelijke bezetting 2019	werkelijke bezetting 2018
MT	4,0	4,0	7,0
Bestuur en Organisatie	82,8	72,1	71,6
Waterveiligheid, voldoende en gezond water	158.8	158,0	147,6
Gezuiverd Water	62,4	63,6	56,7
Totaal Noorderzijlvest	**308,0**	**297,7**	**282,9**

Het aantal FTE's van Noorderzijlvest is in 2019 toegenomen met 14,8 FTE ten opzichte van voorgaand jaar. De werkelijke bezetting is 297,7 FTE ultimo 31 december 2019. In het jaarplan 2019 was gerekend met gemiddeld 308 FTE.

Ziekteverzuim

Jaar	Ziekteverzuim
2019	4,70%
2018	5,70%
2017	4,70%
2016	4,40%
2015	3,00%
2014	3,90%

Het gemiddelde ziekteverzuimpercentage is over 2019 uitgekomen op 4,7% (exclusief zwangerschap en inclusief langdurig verzuim). Dit is lager dan voorgaand jaar. De oorzaken voor het dalende percentage zijn divers van aard, grootste invloed heeft echter de daling van het aantal langdurig zieke collega's. Dit is aan het eind van 2019 gedaald tot geen enkel langdurig zieke collega (langer dan 1 jaar ziek). Gedeeltelijk door herstel melding, gedeeltelijk door beëindiging van het dienstverband (ziek uit dienst of overlijden).

3.10 EMU SALDO

Het EMU saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid (inclusief decentrale overheden). De landen die meedoen aan de Economische en Monetaire Unie (EMU) hebben afspraken gemaakt over het op orde houden van de overheidsfinanciën. Eén van deze afspraken heeft betrekking op het begrotingstekort van landen, oftewel het EMU-tekort dat maximaal 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen.
Voor decentrale overheden bedroeg de EMU-ruimte 0,3% van het BBP, waarbij geen verdere onderverdeling is gemaakt naar provincies, gemeenten en waterschappen. Daardoor kan geen referentiewaarde per waterschap worden vastgesteld.

De opbouw van het EMU-saldo

EMU-saldo (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
1. EMU-exploitatiesaldo	750	-1.900	878
2. Invloed van investeringen			
Bruto investeringsuitgaven	-79.738	-118.802	-90.249
Investeringssubsidies en bijdragen	39.334	51.138	62.200
Verkoop van materiële en immateriële activa	-	-	-
Afschrijvingen	17.829	19.516	17.397
	-22.575	**-48.149**	**-9.774**
3. Invloed voorzieningen			
Toevoegingen aan de voorzieningen t.l.v. exploitatie	586	49	166
Onttrekkingen aan de voorzieningen t.b.v. exploitatie	-	-	-
Onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-661	-338	-825
Externe vermeerderingen	-	-	-
	-75	**-289**	**-659**
4. Deelnemingen en aandelen			
Boekwinst	-	-	-
Boekverlies	-	-	-
Totaal EMU-saldo	**-21.900**	**-50.338**	**-10.433**

In de Jaarrekening bedraagt het EMU-saldo € 21,9 miljoen negatief, in de begroting was - € 50,3 miljoen opgenomen.

Het verschil van € 28,5 miljoen is als volgt te verklaren:
- Een positief EMU-exploitatiesaldo (+ € 2,7miljoen)
- Lagere investeringssubsidies en bijdragen (- € 11,8 miljoen)
- Lagere investeringen (+ € 39,1 miljoen)
- Lagere afschrijvingen dan geraamd (- € 1,7 miljoen)
- Lagere onttrekkingen aan de voorzieningen dan geraamd (+ € 0,2 miljoen)

Op grond van de Wet HOF behoort tot het EMU-saldo van een waterschap ook zijn aandeel in de EMU-saldi van de gemeenschappelijke regelingen, waarin wordt deelgenomen. Dat betekent dat in principe in de jaarrekening 2019 in het gerealiseerde EMU-saldo ook het aandeel van de gerealiseerde EMU-saldi van gemeenschappelijke regelingen zouden moeten worden opgenomen. Dit is in deze jaarrekening niet meegenomen, omdat de vaststelling van de jaarrekeningen van de gemeenschappelijke regelingen, te weten Noordelijk Belastingkantoor en het Waterschaphuis, nog niet heeft plaats gevonden.

4. JAARREKENING

4.1 BALANS

Activa (bedragen x € 1.000)		31-12-19		31-12-18
Vaste activa				
Immateriële vaste activa (1)	18.230		16.747	
Materiële vaste activa (2)	211.857		190.802	
Financiële vaste activa (3)	264		264	
		230.351		207.813
Vlottende activa				
Liquide middelen (4)	5.769		51.767	
Kortlopende vorderingen (5)	29.755		20.175	
Overlopende activa (6)	9.217		11.100	
		44.741		83.042
Totaal activa		**275.092**		**290.855**

Passiva (bedragen x € 1.000)		31-12-19		31-12-18
Eigen vermogen (7)				
Algemene reserve	7.798		8.089	
Overige bestemmingsreserve	7.863		7.914	
Nog te bestemmen resultaat	2.715		1.624	
		18.376		17.627
Voorzieningen (8)		3.723		3.797
Vaste schulden (9)		193.993		215.128
Kortlopende schulden				
Netto vlottende schulden (10)	48.718		32.854	
Overlopende passiva (11)	10.282		21.449	
		59.000		54.303
Totaal passiva		**275.092**		**290.855**

4.2 WAARDERINGSGRONDSLAGEN

Grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de Regeling Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (RBVW) en het Waterschapsbesluit (hoofdstuk 4).

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het waterschap zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard gaat met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Voor zover niet anders vermeld worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Vergelijkende cijfers

Het kortlopende deel van de vaste schulden is opgenomen onder de vaste schulden. Over beide boekjaren is de presentatie gecorrigeerd. Dit heeft geen invloed op het resultaat.

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met lineair berekende afschrijvingen. Onder immateriële vaste activa zijn activa opgenomen die niet stoffelijk van aard zijn. Het betreft met name de uitgaven in verband met onderzoek en ontwikkeling, bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen, bijdrage aan activa in eigendom van overheden en overig.

De afschrijvingstermijnen van de immateriële vaste activa zijn als volgt:

Activasoort	Afschrijvingstermijnen
Onderzoek en ontwikkeling	5 jaar
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	5 jaar
Bijdrage aan activa in eigendommen van overheden *)	5 jaar
Overige	facultatief

*) Op basis van een onderbouwde redenering kan worden afgeweken van de aangegeven afschrijvingstermijn.

Matteriële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijging- of vervaardigingsprijs verminderd met ontvangen subsidies, bijdragen van derden en bijdragen uit reserves en/of voorzieningen en onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen, gebaseerd op de economische levensduur en rekening houdend met eventuele restwaarde. Afschrijvingen vinden lineair plaats vanaf het moment van ingebruikname. De afschrijvingstermijnen zijn vastgelegd in het door het algemeen bestuur vastgestelde financieel beleid. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere ‘vermindering’ van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

De afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa zijn als volgt:

Activasoort	Afschrijvingstermijnen
Gronden en terreinen *)	facultatief
Vervoermiddelen en Werktuigen	7 jaar
Overige materiële vaste activa *)	facultatief
Bedrijfsgebouwen	40 jaar
Primaire waterkeringen	35 jaar
Watergangen en kunstwerken	25 jaar
Gemalen watersysteembeheer	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – slibverwerkingsinstallaties	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – transportsysteem	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – zuiveringsinstallaties	30 jaar
Vaarwegen, bruggen en havens	25 jaar
Oevers en kaden	25 jaar

*) Op basis van een onderbouwde redenering kan worden afgeweken van de aangegeven afschrijvingstermijn.

Vaste activa in onderhanden werk

De onderhanden werken (investeringen die nog niet zijn afgerond en waarop nog niet wordt afgeschreven) worden gewaardeerd tegen de aanschaf- of vervaardigingsprijs verminderd met ontvangen subsidies.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de kost- of verkrijgingsprijs of tegen de marktwaarde als deze (duurzaam) lager is dan de kost- of verkrijgingsprijs. Duurzame waardeverminderingen op balansdatum moeten onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking worden genomen. De afboeking wordt ongedaan gemaakt zodra de oorzaken van de waardevermindering niet meer bestaan. Voor bestaande risico's van toekomstige waardeverminderingen vormt het waterschap voorzieningen. Dergelijke voorzieningen moeten als een aftrekpost op het betreffende actief worden verwerkt. Een individuele beoordeling van de financiële vaste activa bepaalt deze voorziening.

Kortlopende vorderingen, overlopende activa

Kortlopende vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Op vorderingen wordt, indien noodzakelijk, een voorziening wegens oninbaarheid in mindering gebracht.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is opgesplitst in algemene reserves en bestemmingsreserves en wordt gewaardeerd tegen nominale waarde. De algemene reserve is het deel van het vermogen dat dient als buffer om algemene risico's op te vangen. De bestemmingsreserves zijn dat deel van het eigen vermogen dat is gereserveerd voor (de dekking van) specifieke uitgaven.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen contante waarde en worden gevormd wegens:

a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;
b. op de balansdatum aanwezige risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
c. kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, indien het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Langlopende schulden

Hier worden de leningen opgenomen met een looptijd langer dan één jaar. De langlopende schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vlottende passiva

Onder deze post zijn de bedragen opgenomen die binnen één jaar verschuldigd zijn. De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Ontwikkelingen na balansdatum

Na het afsluiten van het boekjaar 2019 deden zich geen ontwikkelingen voor die de hoogte en de samenstelling van de balans per balansdatum aanzienlijk beïnvloeden.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

Verantwoording van opbrengsten en kosten vindt plaats op het tijdstip waarop de desbetreffende leveringen plaatsvinden of diensten worden verricht. (Voorzienbare) verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden en overigens wordt voldaan aan de voorwaarden voor het opnemen van voorzieningen.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

- De kosten worden in aanmerking genomen als deze voorzienbaar zijn.
- De opbrengsten worden verantwoord zodra deze zijn gerealiseerd.

Gebeurtenis na balansdatum

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van de jaarrekening 2019 zijn gebaseerd op de continuïteitsveronderstelling van het waterschap. Echter in de regio Wuhan in China startte in december 2019 een uitbraak van het COVID-19 virus. Medio februari 2020 is dit virus in heel Europa (waaronder ook Nederland) doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk te bestrijden heeft het Kabinet maatregelen getroffen, waaronder het verbieden van bijeenkomsten van (grote) groepen mensen, diverse reisverboden en de sluiting van eet- en drinkgelegenheden en sport- en fitnessclubs, scholen en kinderdagverblijven tot in ieder geval 28 april 2020. Vergaande maatregelen zijn op dit moment niet uitgesloten. Dit heeft een aanzienlijke impact op de economie en werkgelegenheid in zowel binnenland als het buitenland. De uiteindelijke gevolgen hiervan zijn op dit moment nog niet te overzien.

Voor waterschap Noorderzijlvest heeft het COVID-19 (Corona) virus geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren. De jaarrekening is dan ook opgemaakt uitgaande van de veronderstelling van de continuïteit van het waterschap.

4.3 TOELICHTING OP DE BALANS

1. Immateriële vaste activa

Immateriële vaste Activa (bedragen × € 1.000)	Boek-waarde 01-01-2019	Onder-handen werk	Investering 2019	Afschrijving 2019	Bijdragen 2019	Boek-waarde 31-12-2019
Werken in exploitatie						
Onderzoek en ontwikkeling	1.708	2.064	-	550	-	3.222
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	1.346	154	-	499	-	1.001
Geactiveerde bijdragen aan het rijk	9.935	3.222	-	3.191	-	9.966
Overige immateriële vaste activa	1.131	2.763	-	502	-	3.392
Totaal werken in exploitatie	**14.120**	**8.203**	**-**	**4.742**	**-**	**17.581**
Onderhanden werken						
Onderzoek en ontwikkeling	647	-2.064	1.623	-	-77	130
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	18	-154	136	-	-	-
Geactiveerde bijdragen aan het rijk	-	-3.222	3.222	-	-	-
Overige immateriële vaste activa	1.962	-2.763	1.571	-	-251	519
Totaal onderhanden werken	**2.627**	**-8.203**	**6.552**	**-**	**-328**	**649**
Totaal immateriële vaste activa	**16.747**	**-**	**6.552**	**4.742**	**-328**	**18.230**

2. Materiële vaste activa

Materiële vaste activa (bedragen × € 1.000)	Boek-waarde 01-01-19	Onder-handen werk	(des) Investering 2019	Afschrijving 2019	Bijdragen 2019	Boek-waarde 31-12-19
Werken in exploitatie						
Gronden en terreinen	1.905	-	-	-	-	1.905
Vervoermiddelen en werktuigen	2.532	999	-37	437	-	3.057
Overige materiële vaste activa *)	1.229	663	-	258	-	1.635
Bedrijfsgebouwen	4.844	-	-	301	-	4.543
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	142.977	53.962	-	12.093	-	184.846
Totaal werken in exploitatie	**153.487**	**55.624**	**-37**	**13.088**	**-**	**195.986**
Onderhanden werken						
Gronden en terreinen	-	-	-	-	-	-
Vervoermiddelen en werktuigen	-	-999	1.000	-	-	-
Overige materiële vaste activa *)	75	-663	780			192
Bedrijfsgebouwen	-	-	-	-	-	-
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	37.240	-53.962	71.406	-	-39.006	15.679
Totaal onderhanden werken	**37.315**	**-55.624**	**73.186**	**-**	**-39.006**	**15.871**
Totaal materiële vaste activa	**190.802**	**-**	**73.149**	**13.088**	**-39.006**	**211.857**

*)Op basis van een onderbouwde redenering kan worden afgeweken van de aangegeven afschrijvingstermijn.

Voor een verdere uitsplitsing van de activa soorten verwijzen we naar staat A. in de bijlagen.

3. Financiële vaste activa

Onder deze post is het aandelenbezit in de Nederlandse Waterschapsbank N.V. en de N.V. Groninger Monumenten Fonds opgenomen.

Financiële vaste activa (bedragen × € 1.000)	31-12-19	31-12-2018
Kapitaalverstrekkingen aan:		
Nederlandse Waterschapsbank N.V.		
1.107 aandelen A à € 115,- nominaal en volgestort	127	127
170 aandelen B à € 460,- nominaal, waarop 25% gestort	20	20
Agio bij aankoop aandelen	7	7
N.V. Groninger Monumenten Fonds		
110 aandelen à € 1.000,- nominaal en volgestort	110	110
Totaal kapitaalverstrekkingen	**264**	**264**
Totaal geldleningen	-	-
Totaal financiële vaste activa	**264**	**264**

4. Liquide middelen

Liquide middelen (bedragen × € 1.000)	31-12-19	31-12-2018
Kasmiddelen en cheques	1	1
Positieve rekening-courantverhouding met 's Rijks schatkist	-	46.000
Overige bank- en girotegoeden	5.768	5.766
Totaal liquide middelen	**5.769**	**51.767**

Met ingang van 1-1-2014 is het schatkistbankieren ingevoerd. Er is een drempel van 0,75% van het begrotingstotaal van toepassing. Voor 2019 is dit ca. € 614.000 gemiddeld gerekend over een kwartaal. Voor zover van toepassing wordt dagelijks het (positieve) saldo van de rekening-courant van het waterschap overgeboekt naar een NWB-bank rekening van het Ministerie van Financiën.
Het saldo van de NWB-rekening-courant 'Schatkistbankieren' bedroeg per ultimo boekjaar nihil.

5. Kortlopende vorderingen

Kortlopende vorderingen (bedragen × € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Vorderingen op belastingdebiteuren		
Debiteuren belastingen	23.563	14.884
af: voorziening oninbaar	-825	-521
Totaal vorderingen op belastingdebiteuren	**22.738**	**14.363**
Overige vorderingen		
Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen	668	977
Overige vorderingen	6.378	4.878
af: voorziening oninbaar debiteuren overig	-29	-43
Totaal overige vorderingen	**7.017**	**5.812**
Totaal kortlopende vorderingen	**29.755**	**20.175**

De stijging van de belasting debiteuren ontstaat doordat de aanslaglegging laat heeft plaatsgevonden in het boekjaar, dit is het gevolg van de diverse aanpassingen binnen de organisatie van het Noordelijk Belastingkantoor (NBK).

Toelichting overige vorderingen
Onder de totale kortlopende vorderingen is ad. € 2.445.580 direct opeisbaar. In de post overige vorderingen is een vordering opgenomen op het NBK opgenomen van ruim € 4.529.571 voor de belastinginkomsten van december 2019. Deze zijn in januari 2020 door het NBK doorbetaald aan het waterschap. Het restant van de overige vorderingen ad. € 41.401 is niet direct opeisbaar.

Het te vorderen bedrag Debiteuren belastingen per 31 december 2019 en de opbouw van de voorziening is als volgt:

Debiteuren belastingen (bedragen × € 1.000)	Vordering	Voorziening
Vordering en voorziening ultimo		
Debiteuren voorgaande jaren	2.521	348
Debiteuren 2019	21.042	477
Totaal vordering en voorziening per 31 december 2019	**23.563**	**825**

6. Overlopende activa

Overlopende activa (bedragen × € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Vooruitbetaalde kosten van verzekeringspremies en onderhoudscontracten	314	194
Nog op te op te leggen aanslagen	3.270	2.470
Nog te ontvangen subsidies en bijdragen:	-	-
De Europese unie	311	603
Het Rijk	1.373	5.406
Provincies	77	-
Overige openbare lichamen	3.464	194
Overige overlopende activa	408	2.233
Totaal overlopende activa	**9.217**	**11.100**

Verloopoverzicht nog te ontvangen subsidies en bijdragen (bedragen x € 1.000):

Ontvangen voorschotbedragen	De Europese Unie	Het Rijk	Provincies	Overige Openbare lichamen	Totaal
Stand 1 januari	603	5.406	-	194	6.203
Toevoegingen	-	1.195	1.234	3.373	5.802
De ontvangen bedragen	-292	-5.228	-1.157	-103	-6.780
Stand 31 december	**311**	**1.373**	**77**	**3.464**	**5.225**

7. Eigen vermogen

Eigen vermogen (bedragen × € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Het eigen vermogen bestaat uit:		
Algemene reserves (7.1)	7.798	8.089
Overige bestemmingsreserves (7.2)	7.863	7.914
Nog te bestemmen resultaat	2.715	1.624
Totaal eigen vermogen	**18.376**	**17.627**
Het nog te bestemmen resultaat 2018 is als volgt bestemd en verwerkt:		
Algemene reserves – Watersysteem		665
Algemene reserves – Zuiveren		944
Overige bestemmingsreserves		15
Totaal bestemming exploitatieresultaat 2018		**-1.624**

Het exploitatieresultaat 2018 bedroeg € 1.624.000 positief. Bij vaststelling door het algemeen bestuur is een bedrag van € 665.000 toegevoegd aan de algemene reserve Watersysteem en is een bedrag van € 944.000 toegevoegd aan de algemene reserve Zuiveren. Aan de bestemmingsreserves is een bedrag van € 15.000 toegevoegd. De bespaarde rente op het eigen vermogen wordt ten gunste gebracht van de exploitatie.

7.1 Algemene reserve

De samenstelling van de algemene reserve (bedragen × € 1.000)	31-12-19	01-01-19	01-01-2018
Watersysteembeheer	1.743	1.078	2.515
Zuiveringsbeheer	6.055	7.011	6.776
Totaal algemene reserves	**7.798**	**8.089**	**9.291**

Het verloop van de algemene reserve (bedragen × € 1.000)	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal
Stand per 1 januari 2019	1.078	7.011	8.089
Exploitatieresultaat 2018	665	944	-1.609
Toevoegingen 2019	-	-	-
Vermindering 2019	-	-1.900	-1.900
Stand per 31 december 2019	**1.743**	**6.055**	**7.798**

7.2 Overige bestemmingsreserve

Samenstelling van de bestemmingsreserve (bedragen × € 1.000)	31 december 2019	1 januari 2019	1 januari 2018
Watersysteembeheer			
1. Projecten integraal waterbeheer	287	287	287
2. De Slokkert	232	255	279
3. Onderhoud kunstwerken	26	26	26
4. Gemaal De Lieuw/Eemshaven	145	145	145
5. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied	92	119	201
6. Waterberging Electraboezem	60	60	60
7. FES waterbodemsanering	1.134	1.134	1.134
Totaal watersysteembeheer	**1.976**	**2.027**	**2.132**
Zuiveringsbeheer			
1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren	30	30	30
2. Onderhoud kunstwerken	96	96	96
3. Reserve beheer oude leidingen	5.739	5.739	5.739
Totaal zuiveringsbeheer	**5.865**	**5.865**	**5.865**
Algemeen			
1. Aankleding waterschapshuis	22	22	22
Totaal algemeen	**22**	**22**	**22**
Totaal bestemmingsreserves	**7.863**	**7.914**	**8.019**

Verloop van de bestemmingsreserves (bedragen × € 1.000)	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Alge-meen	Totaal
Stand per 1 januari 2019	**2.027**	**5.865**	**22**	**7.914**
Resultaatbestemming 2018	14	-	-	14
Toevoegingen 2019	-	-	-	-
Onttrekkingen 2019	-65	-		-65
Stand per 31 december 2019	**1.976**	**5.865**	**22**	**7.863**

Hierna wordt per bestemmingsreserve een toelichting gegeven waarvoor deze is gevormd.

Watersysteembeheer

1. Projecten integraal waterbeheer

Deze reserve wordt aangewend voor projecten in het kader van het onderzoek verbetering vispassages zeegemalen. In het kader van dit onderzoek is in 2009 een bedrag van € 29.000 onttrokken. In 2010 zijn twee projecten gestart, waarvan de kosten (deels) ten laste zijn gebracht van deze reserve. In 2011 is een bedrag van € 42.000 onttrokken voor genoemd onderzoek. In 2013 is voor het vispasseerbaar maken van enkele boezemgemalen € 91.000 onttrokken. Overig onderzoek en hieruit voortvloeiende maatregelen zullen in de komende jaren plaats vinden. Hiervoor staat ultimo 2019 een bedrag van € 287.000 gereserveerd.

2. De Slokkert

Deze reserve wordt de komende jaren aangewend voor de exploitatiekosten van dit poldergemaal, gevestigd in Bovensmilde. Conform begroting is in het boekjaar € 39.000 ten laste van deze reserve gebracht. Vanuit de resultaatbestemming 2018 is rente toegevoegd. Gezien het specifieke karakter van deze bestemming blijft deze reserve gehandhaafd. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 231.000.

3. Onderhoud kunstwerken

Voor de revisie van kwantiteitsgemalen is op deze reserve in 2011 € 47.000 onttrokken. Voor preventief onderhoud aan de Waterwolf is in 2012 € 59.000 onttrokken. In 2013 is hiervoor nog een bedrag van € 23.000 aan deze reserve onttrokken en ten gunste van de exploitatie gebracht. Conform besluitvorming is deze reserve tot een bedrag van € 120.000 geoormerkt der dekking van kosten CE-markering. In dit kader is in 2013 € 88.000 onttrokken ten behoeve van het project asset beheer. In 2015 is, ter dekking van kosten CE-markering, conform besluitvorming € 7.000 onttrokken. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 26.000.

4. Gemaal De Lieuw/Eemshaven

Bij resultaatbestemming 2008 is deze reserve ontstaan uit een schade-uitkering als gevolg van een calamiteit aan het gemaal De Lieuw. Tot op heden hebben hierop geen mutaties plaatsgevonden. Het herstel is uitgesteld omdat er sprake is van verplaatsing van het gemaal. Het gemaal De Lieuw is in 2016 verkocht. De reserve zal worden aangewend voor de aanleg van een vervangend gemaal in de Eemshaven. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 145.000.

5. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied

Deze reserve is ontstaan uit een (restant) bijdrage over verschillende baggerprojecten binnen stedelijk gebied, waarvoor in het kader van de Subbied-regeling een bijdrage was aangevraagd.
Op deze regeling is in totaal ruim € 1 miljoen ontvangen. Het restant ad € 297.000 is in 2010 ondergebracht in deze bestemmingsreserve en is bedoeld voor extra baggerwerk.
Een deel van deze gelden, ad € 160.000, is in 2010 door het algemeen bestuur geoormerkt voor het jaarlijks terugkerend (onderhouds)baggeren van de haven en de vaargeul van Noordpolderzijl. Gedurende 5 jaar wordt hiervoor € 32.000 onttrokken. Dit heeft tot nog toe plaatsgevonden in de jaren 2011, 2012 en 2013. In 2019 heeft een onttrekking van € 27.000 plaatsgevonden voor baggeren Noordpolderzijl. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 92.000.

6. Waterberging Electraboezem
Bij resultaatbestemming 2012 is deze reserve ontstaan uit de ontvangst van een afkoopsom met de afspraak dat dit bedrag zal worden ingezet op waterberging Electraboezem. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 60.000.

7. FES waterbodemsanering
Deze reserve is voortgekomen uit de sanering van de voormalige persleiding Groningen – Delfzijl. Het ministerie van VROM heeft aan dit project bijgedragen in de vorm van het beschikbaar stellen van subsidie (FES-gelden). Als voorwaarde voor het niet terug hoeven te betalen van de niet gebruikte FES-gelden is gesteld dat de vrijvallende middelen ingezet moeten worden voor bodemsaneringsprojecten. Bij algemeen bestuursbesluit is besloten om deze gelden te bestemmen voor de toekomstige waterbodemsanering van het Winsumerdiep en/of het Damsterdiep. In 2013 is bestuurlijk besloten een bedrag van € 1,1 miljoen te oormerken voor baggerwerkzaamheden ten behoeve van de realisatie van het Dijkpark Garmerwolde. Dit project loopt door naar 2020. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 1.134.000.

Zuiveringsbeheer

1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren
In 2019 hebben hierop geen mutaties plaatsgevonden. De activa voor deze reserve dient nog te worden benoemd. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 30.000.

2. Onderhoud kunstwerken
Deze reserve dient met name ter dekking van de kosten voor CE-markering (€ 124.000). In 2012 is een bedrag van € 50.000 ten laste gebracht van dit project. Het restant ad € 74.000 is geoormerkt voor de kosten van CE-markering. Het resterende bedrag blijft beschikbaar voor overig (preventief) onderhoud. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 96.000.

3. Beheer oude leidingen
Deze reserve is door de Provincie Groningen (dienst Zuiveringsbeheer Provincie Groningen) gevormd voor het opruimen van buiten gebruik gestelde leidingen binnen de provincie.
De waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's hebben de reserve in gemeenschappelijk beheer waarbij het dagelijkse beheer wordt uitgeoefend door het waterschap Noorderzijlvest. In de "Gemeenschappelijke regeling samenwerking" zijn de afspraken betreffende het beheer en de bestemming van de reserve vastgelegd.
De waterschappen gaan er vooralsnog vanuit dat de reserve na veertig jaar zal worden aangewend voor de amovering van de leidingen en dat de reserve dan van voldoende omvang is. Voortijdige onttrekkingen aan het fonds zullen het beoogde rendement negatief beïnvloeden. Er worden geen eigen middelen van de waterschappen toegevoegd.
De gevormde bestemmingsreserve kan niet zondermeer worden verdeeld over de beide waterschappen omdat de betreffende afzonderlijke persleidingen niet toe te rekenen zijn aan één van de beide waterschappen ten gevolge van grensoverschrijdend gebruik in het verleden.
Vanaf 1 juli 2002 waren de gelden van dit fonds belegd. In juni 2017 is vanwege afnemende omvang van de beleggingen door de fondsbeheerder besloten over te gaan tot liquidatie en worden de gelden van het fonds oude leidingen in rekening-courant gehouden. Over 2019 heeft dit geen rendement opgeleverd. Per ultimo 2019 is het saldo van deze reserve € 5.739.000.

Algemeen

1. Aankleding Waterschapshuis
In 2019 heeft hierop geen mutatie plaatsgevonden. Per ultimo 2019 bedraagt het saldo € 22.000.

2. Nog te bestemmen resultaat € 2.715.000
In afwachting van besluitvorming is het resultaat ad € 2.715.000 (positief) afzonderlijk op de balans opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen.

8. Voorzieningen

Samenstelling van de voorzieningen (bedragen × € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Arbeidsgerelateerde verplichtingen (8.1)		
1. Pensioen (en wachtgeld) bestuur	2.581	2.277
2. Voorziening personeel	62	96
3. WW rechten voormalig personeel	571	988
4. Rechten uitkering jubileum 25 en 40 jaar	509	436
Totaal	**3.723**	**3.797**
Totaal voorzieningen	**3.723**	**3.797**

Verloop van de voorzieningen	
Stand per 1 januari 2019	**3.797**
Toevoegingen ten laste van de exploitatie	587
Onttrekkingen ten laste van de voorziening	-661
Stand per 31 december 2019	**3.723**

8.1 Arbeidsgerelateerde verplichtingen

1. Pensioen- en (wachtgeld)voorzieningen bestuur
De voorziening heeft betrekking op het voormalig en huidig bestuur van het waterschap c.q. de rechtsvoorgangers. In 2010 is voor het eerst de pensioenverplichting van de zittende bestuursleden opgenomen. De actuariële berekening van de contante waarde van de toekomstige pensioenverplichtingen wordt jaarlijks door een extern deskundige uitgevoerd. De uitgaven voor pensioenen (en wachtgelden) voor bestuurders bedroegen in 2019 € 128.000. Per ultimo 2019 leiden de berekeningen tot een toevoeging van € 432.078 op de voorziening van het dagelijkse bestuur.

2. Voorziening personeel
De voorziening heeft betrekking op (voormalig) personeel van het waterschap. Aan (wachtgelden) voormalig personeel werd in 2019 € 34.000 betaald. Er heeft geen dotatie ultimo boekjaar plaatsgevonden.

3. WW.-rechten voormalig personeel

De voorziening heeft betrekking op toekomstige uitgaven van voormalig personeel in het kader van de werkloosheidswet. Deze voorziening is nieuw gevormd in 2014. Aan ww-uitkeringen voormalig personeel werd € 205.000 betaald. Er heeft een dotatie van € 63.000 plaatsgevonden, dit betreft een voormalig personeelslid die is gedetacheerd. Per ultimo boekjaar heeft een vrijval plaatsgevonden ter hoogte van € 276.000.

4. Rechten uitkering jubileum 25- en 40 jaar

De voorziening heeft betrekking op toekomstige lasten van huidig personeel in het kader van het recht op een jubileumuitkering bij 25- en/of 40 jaar overheidsdienst. Deze voorziening is nieuw gevormd in 2014. Aan jubileumuitkeringen werd in 2019 € 18.000 betaald. Per ultimo boekjaar heeft een dotatie plaatsgevonden ter hoogte van € 91.000.

9. Vaste schulden

Saldo van de vaste schulden (bedragen × € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Onderhandse leningen binnenlandse banken	177.808	193.963
Waarborgsommen	30	30
Totaal vaste schulden	**177.838**	**193.993**

Verloopoverzicht onderhandse leningen: (bedragen × € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Stand per 1 januari	**215.128**	**173.862**
Opgenomen lening	20.100	60.000
Vervroegde aflossing (herfinanciering)	-20.100	-
Aflossing leningen	-21.135	-18.736
Ontvangen waarborgsommen	-	2
Stand per 31 december > 1 jaar	**193.993**	**215.128**

Aflossing vindt plaats op lineaire basis. Uitzondering hierop vormt een lening ad. € 33 miljoen. Hierop wordt in 2025 voor het eerst afgelost. De rentelast over de vaste schulden ultimo 2019 bedraagt € 4.417.139 (2018: € 4.481.732). De aflossingsverplichting voor volgend boekjaar betreft € 16.155.000.

10. Netto vlottende schulden

Netto vlottende schulden (bedragen × € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Nederlandse Waterschapsbank (rekening-courant)	10.296	12.750
Nederlandse Waterschapsbank (kasgeldlening)	25.000	-
Schulden aan leveranciers	8.616	8.299
Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies	1.465	1.274
Overige netto vlottende schulden	3.341	10.531
Totaal netto vlottende schulden	**48.718**	**32.854**

De overige netto vlottende schulden ad. € 3 miljoen betreffen goederen en diensten die zijn geleverd in 2019, maar waarvoor in 2019 nog geen factuur voor is ontvangen. De daling wordt veroorzaakt door afronding van project Dijkversterking Eemshaven-Delfzijl in 2019.

11. Overlopende passiva

Overlopende passiva (bedragen × € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Reservering verlofdagen	1.149	938
Transitorische rente	1.355	1.969
Vooruit ontvangen bedragen:		
Het Rijk	7.778	18.520
Provincies	-	7
Overige openbare lichamen	-	15
Totaal overlopende passiva	**10.282**	**21.449**

De opgenomen post vooruit ontvangen bedragen betreffen vooruit ontvangen subsidies van het Hoogwaterbeschermingsprogramma voor projecten inzake primaire keringen.

Verloopoverzicht vooruit ontvangen bedragen (bedragen x € 1.000):

Vooruit ontvangen voorschotbedragenn	De Europese Unie	Het Rijk	Provincies	Overige Open-bare lichamen	Totaal
Stand 1 januari	-	**18.520**	**7**	**15**	**18.542**
Toevoegingen	-	231	-	-	231
De ontvangen bedragen	-	-10.973	-7	-15	-10.995
Stand 31 december	**-**	**7.778**	**-**	**-**	**7.778**

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Investeringsverplichtingen

Betrekking hebbend op de materiële vaste activa zijn per ultimo 2019 investeringsverplichtingen aangegaan tot een bedrag van € 22,5 miljoen.

Leaseverplichting

Ultimo 2019 is de totale operationele leaseverplichting € 1,2 voor 47 bedrijfswagens. Voor 2020 is de verplichting ca. € 0,3 miljoen. Voor de bedrijfswagens zijn meerjarige full operational leaseovereenkomsten afgesloten.

- 45 wagens hebben een looptijd van 6 jaar,
- 1 wagen een looptijd van 5 jaar en
- 1 wagen met een looptijd van 3 jaar.

Huurverplichtingen

Per 1 januari 2020 is er een huurovereenkomst afgesloten voor een kantoorruimte aan de Eenrumermaar 2, te Groningen. De huurverplichting voor 2020 betreft € 88.126. Deze overeenkomst heeft een looptijd tot en met 31 december 2020.

Kredietfaciliteit

Voor het begrotingsjaar 2019 heeft het waterschap een kredietfaciliteit bij de Nederlandse Waterschapsbank ter hoogte van maximaal € 18,8 miljoen. Voor de rekening ‘Schatkistbankieren’ bij de Nederlandse Waterschapsbank is de intradaglimiet vastgesteld op € 5,0 miljoen.

Garantstelling Unie van Waterschappen

In 2015 heeft het waterschap een garantstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor het doorlopend krediet ad. € 2,0 miljoen. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 3,0% (verhouding in aandeel contributie).

Borgstelling Unie van Waterschappen

In 2017 heeft het waterschap een borgstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor de lening ad € 6.013.000. De totale borgstelling wordt verdeeld in de verhouding die ook geldt voor de verdeling van de Uniecontributie. Op basis van de verdeling van de Uniecontributie in 2019 bedraagt het maximale bedrag voor Waterschap Noorderzijlvest € 134.690 (2,24%).

4.4 EXPLOITATIEREKENING

Exploitatierekening naar kosten en opbrengsten

Lasten- en batensoorten (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Rente	4.544	4.713	4.919	4.556
Afschrijvingen	17.843	17.829	19.417	17.397
Subtotaal kapitaallasten	**22.387**	**22.542**	**24.336**	**21.953**
Salarissen huidig personeel en bestuurders	17.408	17.564	18.826	16.970
Uitkeringen aan voormalig personeel en bestuurders	318	305	189	233
Sociale lasten	4.767	4.825	5.177	4.103
Overige personeelslasten	1.397	1.199	1.466	1.221
Personeel van derden	2.469	2.782	1.075	1.425
Subtotaal personeelslasten	**26.359**	**26.675**	**26.733**	**23.952**
Gebruiks- en verbruiksgoederen	5.942	6.003	5.211	5.229
Energiekosten	2.973	3.480	3.447	2.846
Huren, pachten en rechten	723	768	687	668
Verzekeringen	340	368	301	400
Belastingen	174	181	148	161
Onderhoud door derden	8.317	8.137	7.941	7.622
Diensten door derden en bijdragen aan derden	14.746	14.782	13.041	13.174
Subtotaal goederen en diensten	**33.215**	**33.719**	**30.776**	**30.100**
Toevoegingen aan voorzieningen	586	125	-	166
Toevoegingen aan reserves	-	-	-	-
Onvoorzien	-	-	10	-
Afschrijving van boekverliezen	-	-	-	-
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-	-
Voordelig resultaat	**2.715**	**792**	**-**	**1.624**
Totaal lasten	**85.263**	**83.852**	**81.855**	**77.796**
Baten				
Rentebaten	130	100	100	118
Dividenden	433	433	-	0
Baten in verband met salarissen en sociale lasten	1.171	1.084	841	849
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	12.217	12.407	10.935	11.151
Waterschapsbelastingen	65.318	64.530	65.004	61.712
Bijdragen van derden	704	496	205	224
Onttrekkingen aan voorzieningen	661	453	306	825
Onttrekkingen aan reserves	1.966	1.971	1.940	746
Doorberekeningen aan investeringen	2.663	2.378	2.524	2.171
Nadelig resultaat	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal baten	**85.263**	**83.852**	**81.855**	**77.796**

Exploitatierekening naar programma

TOTAAL RESULTAAT PER PROGRAMMA (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019
Waterveiligheid	7.346	7.744	9.001
Voldoende en gezond water	20.654	20.661	20.130
Gezuiverd Water	16.679	17.204	17.540
Bestuur en Organisatie	19.833	20.029	20.233
Totaal resultaat voor belasting/bijdrage reserve	**64.503**	**65.638**	**66.904**
Belastingopbrengsten	-65.318	-64.530	-65.004
Bijdrage reserves	-1.900	-1.900	-1.900
Nog te bestemmen resultaat	**-2.715**	**-792**	**-**

Exploitatierekening naar kostendrager

WATERSYSTEEMBEHEER (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019
Netto lasten	38.620	39.148	39.705
Bedrag voor onvoorzien	-	-	5
Algemene opbrengsten (dividend, rente)	-298	-245	-29
Totaal netto lasten	**38.322**	**38.903**	**39.681**
Belastingopbrengsten	41.348	40.429	40.539
Kwijtscheldingen	-1.034	-814	-898
Afkoop incassorisico / invorderingsrente	-195	-180	-
Netto belastingopbrengst	**40.119**	**39.435**	**39.641**
Resultaat voor bestemming	**1.797**	**532**	**-40**
Toevoeging aan bestemmingsreserves	-	-	-
Toevoeging aan algemene reserves	-	-	-
Bijdrage uit bestemmingsreserves	65	71	40
Bijdrage uit algemene reserves	-	-	-
Nog te bestemmen resultaat	**1.862**	**603**	**-**

De taak Watersysteembeheer sluit met een positief saldo van € 1.862.000 tegen een verwacht positief resultaat bij de 3e kwartaalrapportage van € 603.000. Het uiteindelijke resultaat voor bestemming bedraagt € 1.797.000 positief in plaats van € 532.000 positief. De netto lasten zijn voor watersysteembeheer lager uitgevallen dan de gewijzigde begroting, dit wordt veroorzaakt door een onvoorzien voordeel op de geactiveerde lasten van € 0,3 miljoen. Ook is er een voordeel in de goederen en diensten, dit zit met name in lagere onderhoudskosten van € 0,2 miljoen en lagere kosten inzake technische- en administratie adviezen van € 0,1 miljoen. In de belastingopbrengsten is een onvoorzien voordeel van € 0,7 miljoen gerealiseerd.

Exploitatierekening naar kostendrager

ZUIVERINGSBEHEER (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019
Netto lasten	26.512	27.094	27.328
Bedrag voor onvoorzien	-	-	5
Algemene opbrengsten (dividend, rente)	-265	-288	-71
Totaal netto lasten	**26.247**	**26.806**	**27.262**
Belastingopbrengsten	26.976	26.829	26.915
Kwijtscheldingen	-1.521	-1.514	-1.553
Afkoop incassorisico / invorderingsrente	-255	-220	-
Netto belastingopbrengst	**25.200**	**25.095**	**25.362**
Resultaat voor bestemming	**-1.047**	**-1.711**	**-1.900**
Toevoeging aan bestemmingsreserves	-	-	-
Toevoeging aan algemene reserves	-	-	-
Bijdrage uit bestemmingsreserves	-	-	-
Bijdrage uit algemene reserves	1.900	1.900	1.900
Nog te bestemmen resultaat	**853**	**189**	**-**

De taak Zuiveringsbeheer sluit met een positief saldo van € 853.000 tegenover een verwacht positief resultaat bij de 3e kwartaalrapportage van € 189.000. Het uiteindelijke resultaat voor bestemming bedraagt € 1.047.000 negatief in plaats van € 1.711.000 negatief. De netto lasten zijn voor zuiveringsbeheer lager uitgevallen dan de gewijzigde begroting, dit is ontstaan door een onvoorzien voordeel op de energiekosten van € 0,5 miljoen en een voordeel in rente van € 0,1 miljoen. In de belastingopbrengsten is een onvoorzien voordeel van € 0,1 miljoen gerealiseerd. Er is tevens rekening gehouden met een in het jaarplan opgenomen onttrekking aan de algemene reserve van € 1.900.000.

TOTAAL (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019
Totaal resultaat voor bestemming	750	-1.179	-1.940
Totaal bijdrage uit Algemene reserve	1.900	1.900	1.900
Totaal bijdrage uit bestemmingsreserve	65	71	40
Nog te bestemmen resultaat	**2.715**	**792**	**-**

Bestemming van het resultaat 2019

Het algemeen bestuur geeft een bestemming aan het resultaat 2019. In afwachting van de besluitvorming is het resultaat ad € 2.715.000 afzonderlijk op de balans opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen.
Het waterschap heeft één bestemmingsreserve die op het noodzakelijke prijspeil wordt gehouden door middel van het toevoegen van rente. Het betreft de reserve Gemaal De Slokkert. Rentetoevoeging aan reserves vinden via de resultaatbestemming (indirect) plaats.

Voorstel bestemming resultaat 2019 (bedragen × € 1.000)	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Totaal
Betreft:			
Rentetoevoeging bestemmingsreserve De Slokkert	15	-	15
Algemene reserve (per saldo)	1.847	853	2.700
Totaal	**1.862**	**853**	**2.715**

4.5 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING

TOELICHTING LASTEN

Kapitaallasten (V € 155.000)

Kapitaallasten (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Rente	4.544	4.713	4.919	4.556
Afschrijving van activa	17.843	17.829	19.418	17.397
Totaal lasten	**22.387**	**22.542**	**24.337**	**21.953**

In de 3e kwartaalrapportage zijn de kapitaallasten op de investeringen met € 1,8 miljoen naar beneden bijgesteld. In 2019 is het effect zo groot doordat grote investeringen niet op 31 december 2018 gereed zijn gekomen. Waardoor ze niet zijn geactiveerd, wat in het Jaarplan 2019 wel was geraamd. De bijhorende kapitaallasten worden hierdoor doorgeschoven naar komende jaren.
Per ultimo is de rente met € 0,2 miljoen naar beneden bijgesteld. Dit betreft de daling aan de activa toegerekende omslagrente. Deze bestaat grotendeels uit externe rente (ca. € 4,4 miljoen) en heeft betrekking op aangegane langlopende geldleningen alsmede rente van in rekening-courant opgenomen gelden en kasgeldleningen. Het restbedrag (€ 0,1 miljoen) heeft betrekking op interne rente, zijnde de berekende rente over de eigen financieringsmiddelen.
De rentelasten over 2019 komen lager uit dan in het najaar werd becijferd. De rente blijkt door de herfinanciering lager uit te vallen dan begroot, waardoor er minder rente is betaald, die omgeslagen wordt.

Personeelslasten (V € 315.000)

Personeelslasten (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Salariskosten en sociale lasten	22.174	22.389	24.003	21.073
Personeel van derden	2.469	2.781	1.075	1.425
Overige personeelslasten	1.716	1.504	1.654	1.454
Totaal lasten	**26.359**	**26.674**	**26.732**	**23.952**

Salarissen en sociale lasten
Deze post bestaat uit de salariskosten en sociale lasten van het personeel in loondienst alsmede de uitkeringen aan voormalig personeel en bestuur. De personeelslasten laat een voordeel zien van circa

€ 0,2 miljoen. Dit ontstaat doordat minder vacatures zijn ingevuld dan geraamd en de kosten voor herwaardering functiehuis lager uit zijn gevallen. Bij Inhuur op vacatureruimte blijft ook circa € 0,1 miljoen over.

Personeel van derden
Deze post heeft betrekking op vervanging wegens langdurig zieken en vervanging wegens zwangerschap, inhuur van derden op vacatureruimte en inhuur van derden wegens extra werkzaamheden. De post valt voor wat betreft de vervanging wegens ziekte met € 0,1 miljoen gunstiger uit dan geraamd bij de 3e kwartaalrapportage. Daarnaast is de inhuur op tijdelijke inleen € 0,1 miljoen lager. Dit wordt met name veroorzaakt door het project omgevingswet, de kosten hiervan worden deels in 2020 gerealiseerd. Daarnaast valt de inhuur op vacatureruimte € 0,1 miljoen gunstiger uit.

Overige personeelslasten
Ten opzichte van de 3e kwartaalrapportage laat deze post een nadeel van € 0,2 miljoen zien.
Dit nadeel ontstaat met name door de schuld die we nog aan medewerkers hebben op de niet opgenomen verlofdagen. Hiervoor heeft er een mutatie voorziening verlofuren plaatsgevonden. Ook is er stijging in de reis- en verblijfkosten te zien.

Gebruiks- en verbruiksgoederen (V € 62.000)

Gebruiks- en verbruiksgoederen (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Gebruiks- en verbruiksgoederen	5.942	6.004	5.211	5.229
Totaal lasten	**5.942**	**6.004**	**5.211**	**5.229**

In de 3e kwartaalrapportage zijn de lasten van de gebruiksgoederen met € 0,8 miljoen naar boven bijgesteld. Ultimo boekjaar is er een gering voordeel van € 0,1 mln. ten opzichte van de gewijzigde begroting te zien, omdat er aan chemicaliën iets minder is uitgegeven dan verwacht.

Energiekosten (V € 507.000)

Energiekosten (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Energie en water	2.973	3.480	3.447	2.846
Totaal lasten	**2.973**	**3.480**	**3.447**	**2.846**

Ultimo 2019 laten de energiekosten ten opzichte van de gewijzigde begroting een voordeel zien van ca. € 0,5 miljoen. Dit is het gevolg van definitieve afstemming met de Belastingdienst over de wijze waarop de regulerende energiebelasting (complexbepaling) wordt toegepast, terugwerkend tot het jaar 2013.

Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen (V € 81.000)

Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Huren, pachten en rechten	723	768	687	668
Verzekeringen	340	368	301	400
Belastingen	174	181	148	161
Totaal lasten	**1.236**	**1.317**	**1.136**	**1.229**

Deze posten laten per saldo een voordeel zien van € 0,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door minder huur- en leasekosten van tractie en auto's.

Onderhoud door derden (N € 181.000)

Onderhoud door derden (bedragen ×€ 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Onderhoud door derden	8.317	8.137	7.941	7.622
Totaal lasten	**8.317**	**8.137**	**7.941**	**7.622**

Bij de 3e kwartaalrapportage is deze post met € 0,2 miljoen naar boven bijgesteld. Per saldo is er eind 2019 sprake van een nadeel ten opzichte van de 3e kwartaalrapportage van € 0,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door kosten voor meerwerk op het transportstelsel(persleidingen) en meer baggerwerkzaamheden.

Diensten en bijdragen derden (V € 35.000)

Diensten en bijdragen derden (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Diensten en bijdragen derden	14.746	14.782	13.041	13.174
Totaal lasten	**14.724**	**14.782**	**13.041**	**13.174**

In de 3e kwartaalrapportage is de post overige diensten door derden / bijdragen aan derden met ruim € 1,7 miljoen naar boven bijgesteld inzake kosten noordelijk belastingkantoor en stijging van de slibverwerking door derden en laboratoriumkosten. Einde boekjaar wordt per saldo een gering voordeel zichtbaar.

Toevoegingen aan voorzieningen (N € 461.000)

Toevoegingen aan voorzieningen (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Toevoeging pensioen- en wachtgelden bestuur	432	77	-	-
Toevoeging voorziening personeel	-	3	-	76
Toevoeging voorziening W.W.-rechten voormalig personeel	63	-	-	-
Toevoeging voorziening uitkering jubileum huidig personeel 25 en 40 jaar	91	45	-	90
Toevoeging voorziening wegen	-	-	-	-
Totaal lasten	**586**	**125**		**166**

De toevoeging aan de voorziening pensioen- en wachtgelden bestuur betreft een dotatie en brengt deze voorziening op het gewenste niveau. De toevoeging van voorziening W.W.-rechten voormalig personeel betreft een bate die wordt ontvangen inzake detachering van voormalig personeel.
De toevoeging aan de voorziening uitkering jubileum betreft eveneens een dotatie en brengt deze voorziening op het gewenste niveau.

Boekverliezen en onvoorzien (N € 0)

Boekverliezen en onvoorzien (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Lasten				
Onvoorzien	-	-	10	-
Totaal lasten	**-**	**-**	**10**	**-**

Aanwending uit de post onvoorzien heeft in 2019 niet plaatsgevonden.

TOELICHTING BATEN

Rentebaten (V € 30.000)

Rentebaten (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Baten				
Rentebaten	**130**	**100**	**100**	**118**
Totaal baten	**130**	**100**	**100**	**118**

Dit betreft hoofdzakelijk interne rente, namelijk de berekende bespaarde rente over het eigen vermogen en de voorzieningen. Deze post komt iets hoger uit dan geraamd, door een stijging van het eigen vermogen door toevoeging van een positief resultaat voorgaand jaar. De rente over het eigen vermogen wordt niet toegevoegd aan de reserves.

Personeelsbaten (V € 87.000)

Rentebaten (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Baten				
Rentebaten	**130**	**100**	**100**	**118**
Totaal baten	**130**	**100**	**100**	**118**

De baten hebben betrekking op opbrengsten als gevolg van uitgeleend personeel en/of inzet op door derden gefinancierde projecten in 2019. De baten vallen ten opzichte van de 3e kwartaalrapportage ca. € 0,1 miljoen gunstiger uit. Dit is het gevolg van meer inzet van eigen personeel op (declarabele) investeringsprojecten, met name op de primaire keringen.

Dividenden (V € -)

Dividenden (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Baten				
Dividenden	433	433	-	-
Totaal baten	**433**	**433**	**-**	**-**

In 2019 heeft een dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) plaatsgevonden.

Opbrengst werken voor derden en eigendommen (N € 189.000)

Opbrengst werken voor derden en eigendommen (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Baten				
Opbrengst werken voor derden	12.092	12.353	10.884	10.925
Opbrengst eigendommen	124	53	49	227
Totaal baten	**12.217**	**12.406**	**10.933**	**11.151**

In de 3e kwartaalrapportage was dit budget naar boven bijgesteld met ca. € 1,5 miljoen.
Eind 2019 is er per saldo een nadeel van € 0,1 miljoen ten opzichte van de 3e kwartaalrapportage zichtbaar. Dit wordt grotendeels verklaard door minder opbrengst werken met een nadeel van € 127.000. Dit wordt veroorzaakt door minder slibverwerking dan was ingeschat bij de 3e kwartaalrapportage. Dit ligt in lijn met daling in de kosten.

Waterschapsbelastingen (V € 788.000)

Waterschapsbelasting verdeeld naar kostendragers (bedragen × € 1.000) excl. vrijval voorziening wegen en onttrekking Alg, reserve	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Verschil met gewijzigde begroting
Watersysteembeheer				
Omslagen en verontreinigingsheffing	41.348	40.429	40.539	919
Kwijtscheldingen	-1.034	-814	-717	-220
Oninbare baten	-213	-180	-180	-33
Invorderingsrente / Vervolgingskosten	18	0	0	18
Totaal watersysteembeheer	**40.119**	**39.435**	**39.642**	**684**
Zuiveringsbeheer				
Zuiveringsheffing	26.976	26.829	26.915	147
Kwijtscheldingen	-1.520	-1.514	-1.333	-6
Oninbare baten	-261	-220	-220	-41
Invorderingsrente / Vervolgingskosten	6	0	0	6
Totaal Zuiveringsbeheer	**25.200**	**25.095**	**25.362**	**106**
Totaal opbrengsten waterschapsbelasting	**65.319**	**64.530**	**65.004**	**788**

Verschil waterschapsbelasting t.o.v. aangepaste begroting verdeeld naar 2019 en voorgaande jaren (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	2018 en vorige jaren	Totaal
–			
Omslag gebouwd – buitendijks	45	69	114
Omslag gebouwd - binnendijks	637	157	794
Omslag ongebouwd - buitendijks	3	0	3
Omslag ongebouwd - binnendijks	-69	-16	-85
Omslag ongebouwd - wegen	15	-36	-21
Omslag natuur	6	1	7
Ingezetenenomslag	50	17	67
Verontreinigingsheffing woningen	-2	-4	-6
Verontreinigingsheffing bedrijven	15	30	45
Zuiveringsheffing woningen	-44	-16	-60
Zuiveringsheffing bedrijven	93	114	207
Totaal baten	**749**	**316**	**1.065**
Kwijtscheldingen / oninbaar /afkoop	-277		-277
Totaal verschil t.o.v. begroting	**472**	**316**	**788**

Bij de 3e kwartaalrapportage zijn de belastingopbrengsten per saldo naar beneden bijgesteld met € 474.000. Ten opzichte van deze rapportage laat het resultaat uiteindelijk een voordeel zien van € 788.000. Voor een uitgebreide toelichting op de waterschapsbelasting verwijzen wij naar hoofdstuk 3.5 van het jaarverslag.

Per ultimo boekjaar wordt de voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren opnieuw vastgesteld. Dit heeft geleid tot een dotatie van € 474.000. Er is een bedrag van € 261.000 ten laste gebracht van de opbrengst zuiveringsheffing en € 213.000 ten laste van omslag gebouwd en ongebouwd.

Bij de begroting 2019 was het bedrag voor kwijtschelding geraamd op € 2,1 miljoen. In het najaar was de verwachting dat dit bedrag zou stijgen naar € 2,3 miljoen. Uiteindelijk is voor een bedrag van bijna € 2,6 miljoen kwijtgescholden. Ten opzichte van voorgaande jaren is dit een toename (2018: € 2,2 miljoen, 2017: € 2,2 miljoen en 2016: € 2,0 miljoen). Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een vereenvoudiging van het aanvraagproces met betrekking tot de kwijtschelding.

Bijdragen van derden (V € 208.000)

Bijdragen van derden (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Baten				
Bijdragen van derden	704	496	205	224
Totaal baten	**704**	**496**	**205**	**224**

Deze baten vallen gunstiger uit als gevolg van een diverse schade-uitkeringen en een bijdrage in het kader van de uitvoering van het Deltaplan ruimtelijke adaptatie voor de werkregio Groningen-Noord Drenthe.

Onttrekkingen aan voorzieningen (V € 208.000)

Onttrekking aan voorzieningen (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Verschil
Bestuur			
Uitkeringen pensioen / wachtgeld voormalig bestuur	128	118	-10
Vrijval voormalig bestuur	-	-	-
Personeel			
Onttrekking salaris voormalig personeel	34	244	210
Onttrekking rechten jubileum 25 en 40 jaar	18	18	-
Onttrekking WW-rechten voormalig personeel	205	-	-205
Vrijval WW-rechten voormalig personeel	276	73	-203
Totaal onttrekking	**661**	**453**	**-208**

De voorzieningen hebben betrekking op het voormalig en huidig bestuur van het waterschap c.q. de rechtsvoorgangers en personeel.In 2019 is € 128.000 onttrokken voor pensioenen/wachtgelden (voormalig) bestuur. In 2019 is € 34.000 onttrokken aan de voorziening salaris voormalig personeel en is € 18.000 onttrokken wegens uitkering van jubileumrechten. Aan de voorziening WW-rechten is in 2019 € 205.000 onttrokken voor betaalde uitkeringen en heeft na herberekening per ultimo een vrijval van € 276.000 plaatsgevonden.

Onttrekkingen aan reserves (N € 5.000)

Onttrekking aan reserves (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Verschil
Onttrekkingen Algemene reserve			
Watersysteembeheer	-	-	-
Zuiveringsbeheer	1.900	1.900	-
Totaal onttrekkingen Algemene reserve	**1.900**	**1.900**	**-**
Onttrekkingen bestemmingsreserves Watersysteembeheer			
Projecten integraal waterbeheer	-	-	-
Waterberging Electraboezem	-	-	-
Gemaal De Slokkert	39	39	-
Gemaal De Lieuw/Eemshaven	-	-	-
FES-gelden waterbodemsanering	-	-	-
Onderhoud kunstwerken	-	-	-
Onderhoud baggeren in stedelijk gebied	27	32	-5
Totaal onttrekkingen bestemmingsreserves Watersysteembeheer	**66**	**72**	**-5**
Onttrekkingen bestemmingsreserves Zuiveringsbeheer			
Onderhoud kunstwerken	-	-	-
Beheer oude leidingen	-	-	-
Totaal onttrekkingen bestemmingsreserves			
Totaal Baten	**1.966**	**1.971**	**-5**

Nadere toelichting op de onttrekkingen aan de reserves:

1. Algemene reserves

Ter dekking van de saldokosten van de taak zuiveren is, conform Jaarplan 2019, aan de algemene reserve zuiveringsbeheer € 1.900.000 onttrokken.

2. Gemaal De Slokkert

Voor het gemaal De Slokkert wordt jaarlijks, conform Jaarplan 2019, een bedrag van € 39.000 aangewend voor de exploitatiekosten van dit gemaal.

3. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied

Conform besluitvorming is € 27.000 onttrokken voor het baggeren van de haven Noordpolderzijl.

Doorberekeningen aan investeringen (V € 285.000)

Bijdragen van derden (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019	Gewijzigde begroting	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
Baten				
Doorberekeningen aan investeringen	2.663	2.378	2.524	2.171
Totaal baten	**2.663**	**2.378**	**2.524**	**2.171**

De doorberekeningen aan investeringen hebben betrekking op:

- verzekeringspremies ten behoeve van projecten (€ 78.000); dit is € 31.000 lager ten opzichte van de begroting na wijziging;
- doorberekening van uren die besteed zijn aan de als vervaardigingsprojecten aangemerkte investeringen (€ 1.632.000). Dit is € 68.000 hoger als gevolg van meer inzet op technische vervaardigingsprojecten dan verwacht;
- doorberekening van de rente aan de als vervaardigingsprojecten aangemerkte investeringen. De toegerekende rente bedraagt € 952.000. Dit is € 248.000 hoger dan geraamd, omdat het onderhanden werk in 2019 hoger uitviel dan aanvankelijk werd verwacht. Dit komt omdat er een aanzienlijk bedrag aan investeringen vanuit 2018 is doorgeschoven naar 2019 en deze nog in de eindstand van 2019 zitten van het onderhanden werk.

4.6 WET NORMERING TOPINKOMENS

Per 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op het Waterschap Noorderzijlvest. Het voor Noorderzijlvest toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2019 € 194.000. Voor waterschappen is als topfunctionaris de secretaris-directeur aangewezen. Onder de publicatie-eisen van de WNT vallen de gegevens zoals die in onderstaande tabel zijn opgenomen.

Functiegegevens 2019 (bedragen * € 1)	Tammes Secretaris-directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01-09 - 31-12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	39.992
Beloningen betaalbaar op termijn	5.513
Bezoldiging	45.504
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	64.844
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.

Functiegegevens 2018 (bedragen * € 1)	Brenkman Secretaris-directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01-01 - 14-10
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	111.609
Beloningen betaalbaar op termijn	11.817
Subtotaal	123.426
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	149.129

Externe inhuur, secretaris directeur ad - interim

Functiegegevens 2019 (bedragen * € 1)	van der Kuil Secretaris-directeur a.i.	
Kalenderjaar	2019	2018
Periode functievervulling in het kalenderjaar	30-sep	01-10 31-12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	9	3
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 187,-	€ 182,-
Maxima op basis van de normbedragen per maand	195.300	75.900
Individueel toepasselijk max. gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	271.200	
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)		
Werkelijk uurtarief lager dan het maximum uurtarief?	Ja	Ja
Bezoldiging in de betreffende periode	181.678	71.501
Totale bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	253.179	
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.

Van niet-topfunctionarissen, met een bezoldiging of ontslagvergoeding boven de norm, is in 2019 geen sprake geweest.

5. VASTSTELLING JAARVERSLAG / CONTROLEVERKLARING ONAFHANKELIJK ACCOUNTANT

5.1 VASTSTELLING JAARVERSLAG

Gerealiseerd resultaat kostendragers (bedragen × € 1.000)	Jaarrekening 2019
Kostendragers	
Watersysteembeheer	1.862
Zuiveringsbeheer	853
Gerealiseerd resultaat 2019	**2.715**

Het jaarverslag 2019 is opgesteld door het dagelijks bestuur van het waterschap Noorderzijlvest en behandeld in de vergadering op 21 april 2020.

B. Middel
dijkgraaf

B. Tammes
secretaris-directeur

Het jaarverslag 2019 is goedgekeurd door Astrium Accountants op 5 mei 2020.

Vastgesteld door het algemeen bestuur van het Waterschap Noorderzijlvest op 1 juli 2020.

B. Middel
Dijkgraaf

B. Tammes
secretaris-directeur

5.2 CONTROLEVERKLARING ONAFHANKELIJK ACCOUNTANT

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de raad van de Waterschap Noorderzijlvest

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van de Waterschap Noorderzijlvest te Groningen gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van de Waterschap Noorderzijlvest op 31 december 2019 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019;
2. de exploitatierekening 2010;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde waarderingsgrondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol 2017 t/m 2020 dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 20 september 2017 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Noorderzijlvest zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met het controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatie-bepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit
Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 825.480. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2019. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 61.900 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Benadrukking van de gevolgen van het Coronavirus

Het Coronavirus heeft ook invloed op het waterschap. Wij vestigen derhalve de aandacht op de paragraaf belangrijke gebeurtenissen na balansdatum in de jaarrekening waarin door het bestuur is toegelicht wat de impact van het virus op het waterschap is. Uit de toelichting blijkt ook dat er nog steeds onzekerheden blijven bestaan. Het bestuur geeft daarbij aan dat er geen sprake is van een ernstige onzekerheid met betrekking tot de continuïteit van het waterschap.

Wij hebben de uiteenzetting van de situatie en de hierbij behorende onzekerheden beoordeeld en zijn van mening dat dit gegeven de situatie een adequate toelichting is.
Doordat er onzekerheid is over wat de uiteindelijke economische impact van het Coronavirus zal zijn, spreekt er ook veel onzekerheid uit deze toelichting.

Op grond van de door ons uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen controle-informatie zijn wij van mening dat, rekening houdend met de onzekerheden die er op het moment van afgifte van deze controleverklaring zijn, het waterschap de situatie in haar jaarrekening goed toelicht en haar jaarrekening terecht opmaakt op basis van continuïteit in lijn met het verslaggevingsstelsel. Rekening houdend met deze situatie hebben wij - in lijn met de controlestandaarden – een goedkeurend oordeel over de jaarrekening verstrekt.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de voor het waterschap van toepassing zijnde vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen van het waterschap, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur afwegen of de financiële positie voldoende is om het waterschap in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol 2017 t/m 2020 dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 20 september 2017, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
  - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
  - dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde afweging dat het waterschap in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het waterschap haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het waterschap de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van het waterschap, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van het waterschap. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Zoetermeer, 5 mei 2020

Astrium Overheidsaccountants B.V.

Was getekend,

Drs. R.A.D. Knoester RA

BIJLAGEN

BIJLAGE A. STAAT VAN VASTE ACTIVA

BIJLAGE A. STAAT VAN VASTE ACTIVA

Omschrijving van de kapitaaluitgaven	STAND 01-01-2019			MUTATIES IN 2019							STAND 31-12-2019				kapitaal-lasten (afschrijving en rente)
				Aanschafprijs			Verminderingen								
	Aanschafprijs	Cumulatieve verminde-ring	Boekwaarde	Overboeking OHW	Vermeer-deringen	Geactiveerde lasten	Vermin-deringen	Ontvangen subsidie	Bijdragen reserves	Afschrijving	Aanschafprijs	Cumulatieve verminde-ring	Boekwaarde	Rente	
WERKEN IN EXPLOITATIE															
Immateriële activa															
Onderzoek en ontwikkeling	5.216.196	3.508.111	1.708.085	2.063.521						549.508	7.279.717	4.057.618	3.222.099	29.779	579.287
Overige	3.121.910	1.990.264	1.131.646	2.410.232						501.767	5.532.142	2.492.030	3.040.112	18.299	520.065
Bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen	10.205.883	8.859.214	1.346.670	153.605						498.979	10.359.488	9.358.192	1.001.296	22.795	521.773
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	20.517.592	10.583.710	9.933.881	3.222.050						3.191.075	23.739.642	13.774.785	9.964.856	173.237	3.364.312
Verkiezingen	-	-	-	352.553							352.553	-	352.553	-	-
Totaal immateriële vaste activa	**39.061.581**	**24.941.298**	**14.120.282**	**8.201.961**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**4.741.328**	**47.263.542**	**29.682.626**	**17.580.916**	**244.110**	**4.985.437**
Materiële activa															
Gronden en terreinen	1.940.301	35.785	1.904.516	-						-	1.940.301	35.785	1.904.516	39.568	39.568
Vervoermiddelen en werktuigen	9.538.384	7.007.392	2.530.992	999.633	-527.257		-490.180			436.769	10.010.760	6.953.981	3.056.780	41.633	478.402
Overige materiële vaste activva	6.497.406	5.267.841	1.229.565	662.594						257.508	7.160.000	5.525.349	1.634.651	22.870	280.378
Bedrijfsgebouwen	13.396.394	8.551.923	4.844.471	-						300.775	13.396.394	8.852.698	4.543.696	97.524	398.299
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken:	-	-	-	-							-	-	-		-
Waterkeringen	2.216.337	843.433	1.372.904	47.994.289						81.689	50.210.626	925.122	49.285.504	27.675	109.364
Watergangen en kunstwerken	105.059.360	56.620.588	48.438.772	1.383.981						3.331.825	106.443.341	59.952.413	46.490.928	971.753	4.303.578
Gemalen watersysteembeheer	20.524.708	9.007.021	11.517.686	1.633.288						996.810	22.157.996	10.003.832	12.154.164	228.937	1.225.747
Zuiveringstechnische werken - slibverwerkingsinstallaties	22.825.694	18.300.717	4.524.977	-						466.788	22.825.694	18.767.505	4.058.189	89.162	555.950
Zuiveringstechnische werken - transportsysteem	82.878.512	59.799.363	23.079.149	-						2.030.774	82.878.512	61.830.137	21.048.375	458.395	2.489.169
Zuiveringstechnische werken - zuiveringsinstallaties	127.831.362	81.494.858	46.336.504	2.497.148						4.806.648	130.328.510	86.301.507	44.027.003	912.755	5.719.403
Vaarwegen en havens	9.913.847	2.206.353	7.707.494	452.796						378.415	10.366.643	2.584.768	7.781.875	156.200	534.615
Totaal materiële vaste activa	**402.622.305**	**249.135.274**	**153.487.031**	**55.623.729**	**-527.257**	**-**	**-490.180**	**-**	**-**	**13.088.001**	**457.718.777**	**261.733.095**	**195.985.682**	**3.046.472**	**16.134.473**
Totaal werken in exploitatie	**441.683.886**	**274.076.572**	**167.607.313**	**63.825.690**	**-527.257**	**-**	**-490.180**	**-**	**-**	**17.829.329**	**504.982.319**	**291.415.721**	**213.566.598**	**3.290.582**	**21.119.911**

BIJLAGE A. STAAT VAN VASTE ACTIVA-VERVOLG

Omschrijving van de kapitaaluitgaven	STAND 01-01-2019			MUTATIES IN 2019							STAND 31-12-2019				kapitaal-lasten (afschrijving en rente)
				Aanschafprijs			Verminderingen								
	Aanschafprijs	Cumulatieve verminde-ring	Boekwaarde	Overboeking OHW	Vermeer-deringen	Geactiveerde lasten	Vermin-deringen	Ontvangen subsidie	Bijdragen reserves	Afschrijving	Aanschafprijs	Cumulatieve verminde-ring	Boekwaarde	Rente	
Totaal werken in exploitatie	**441.683.886**	**274.076.572**	**167.607.313**	**63.825.690**	**-527.257**	**-**	**-490.180**	**-**	**-**	**17.829.329**	**504.982.319**	**291.415.721**	**213.566.598**	**3.290.582**	**21.119.911**
ONDERHANDEN WERKEN															
Immateriële activa															
Onderzoek en ontwikkeling	3.533.584	2.886.520	647.064	-2.063.521	1.623.346			77.349			3.093.409	2.963.869	129.540	29.287	29.287
Overige	2.153.410	207.913	1.945.497	-2.410.232	1.234.875			250.708			978.053	458.621	519.432	50.643	50.643
Bijdragen aan activa in eigendom van overheden	18.061	-	18.061	-153.605	135.544						-	-	-	1.783	1.783
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	-	-	-	-3.222.050	3.222.050						-	-	-	33.471	33.471
Verkiezingen	16.165	-	16.165	-352.553	336.388						-	-	-	3.830	3.830
Totaal immateriële vaste activa	**5.721.220**	**3.094.433**	**2.626.787**	**-8.201.961**	**6.552.203**	**-**	**-**	**328.057**	**-**	**-**	**4.071.462**	**3.422.490**	**648.972**	**119.014**	**119.014**
Materiële activa															
Gronden en terreinen	37.620	37.620	-								37.620	37.620	-	-	-
Vervoermiddelen en werktuigen	-	-	-	-999.633	999.633						-	-	-	10.384	10.384
Overige materiële vaste activa	74.999	-	74.999	-662.594	779.077	950					192.432	-	192.432	9.651	9.651
Bedrijfsgebouwen	-	-	-								-	-	-		-
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken:															
Waterkeringen	149.583.934	121.980.388	27.603.546	-47.994.289	57.196.016	1.190.235		37.589.671			159.975.896	159.570.059	405.837	782.773	782.773
Watergangen en kunstwerken	7.347.716	5.635.809	1.711.907	-1.383.981	4.189.258	443.866		643.322			10.596.859	6.279.131	4.317.728	77.554	77.554
Gemalen watersysteembeheer	7.794.373	6.706.214	1.088.159	-1.633.288	4.539.471	295.829		762.885			10.996.385	7.469.099	3.527.286	64.486	64.486
Zuiveringstechnische werken - slibverwerkingsinstallaties	5.209.456	-	5.209.456		11.665	161.059					5.382.180	-	5.382.180	108.895	108.895
Zuiveringstechnische werken - transportsysteem	-12.820	-	-12.820		24.283	15.324					26.787	-	26.787	144	144
Zuiveringstechnische werken - zuiveringsinstallaties	1.914.204	471.007	1.443.197	-2.497.148	1.784.753	359.605					1.561.414	471.007	1.090.407	53.002	53.002
Vaarwegen en havens	196.652	-	196.652	-452.796	1.076.731	117.791		10.000			938.378	10.000	928.378	16.230	16.230
Totaal materiële vaste activa	**172.146.134**	**134.831.038**	**37.315.096**	**-55.623.729**	**70.600.887**	**2.584.659**	**-**	**39.005.878**	**-**	**-**	**189.707.951**	**173.836.916**	**15.871.035**	**1.123.119**	**1.123.119**
Totaal onderhanden werken	**177.867.354**	**137.925.471**	**39.941.883**	**-63.825.690**	**77.153.090**	**2.584.659**	**-**	**39.333.935**	**-**	**-**	**193.779.413**	**177.259.406**	**16.520.007**	**1.242.133**	**1.242.133**
TOTAAL GENERAAL ACTIVA	619.551.240	412.002.043	207.549.196	-	76.625.833	2.584.659	-490.180	39.333.935	-	17.829.329	698.761.732	468.675.127	230.086.605	4.532.715	22.362.044

Bijlage B. Staat van financiële activa

Omschrijving	STAND 01-01-2019			MUTATIES IN 2019		STAND 31-12-2019			Rente
	Aanschafprijs	Verminderingen cumulatief	Boekwaarde	Vermeerderingen	Verminderingen	Aanschafprijs	Verminderingen cumulatief	Boekwaarde	
Kapitaalverstrekkingen aan:									
Bedrijven									
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	154.127	0	154.127	0	0	154.127	0	154.127	3.202
WKC Holding B.V.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
N.V. Groninger Monumenten Fonds	110.000	0	110.000	0	0	110.000	0	110.000	2.285
Totaal kapitaalverstrekkingen	**264.127**	**0**	**264.127**	**0**	**0**	**264.127**	**0**	**264.127**	**5.487**
Leningen aan:									
Bedrijven									
Stichting Flood Control IJkdijk	0		0	0	0	0	0	0	0
Overigen									
Betaalde waarborgsommen	68	0	68	0	0	68	0	68	1
Totaal leningen	**68**	**0**	**68**	**0**	**0**	**68**	**0**	**68**	**1**
Totaal financiele vaste activa	**264.195**	**0**	**264.195**	**0**	**0**	**264.195**	**0**	**264.195**	**5.488**

Bijlage C: Overzicht investeringskredieten per 31 december 2019

OVERZICHT ONDERHANDEN WERK 2019 EN OVERBOEKING NAAR 2020

Progr.nr	Programma Omschrijving	Proj.nr	Project Omschrijving	Totaal kosten krediet 2019	Totaal subsidie krediet 2019	Bestede kosten t/m 2019 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2019	Ovb restant kosten kre-diet naar 2020	Ovb restant subsidie krediet naar 2020
1	Waterveiligheid en Rampenbestrijding	453	Dijkpark Garmerwolde(453)	8.005.000	-	7.513.217	297.621	491.783	-297.621
		515	Bijdr. Hoogwaterbeschermingsprogramma	23.711.710	-	23.711.710	-	-	-
		576	ZK Dijkversterking Eemshaven-Delfzijl	130.928.603	121.172.856	122.311.639	113.434.032	8.616.963	7.738.824
		587	RK. Damwanden trace Woltersum-Bronssluis	17.252.914	14.834.000	16.025.307	15.445.964	1.227.607	-611.964
		618	RK. No regret maatregelen stad Groningen	-	-	-	-	-	-
		631	ZK Veldmetingen	9.535.000	9.535.000	2.409.146	2.409.146	7.125.854	7.125.854
		635	RK. Lauwersmeergebied Voorbereidingsf.	971.411	-	780.896	109.325	190.515	-109.325
		639	Toetsing primaire kering 2016-2023	2.350.000	-	1.679.848	35.501	670.152	-35.501
		640	Update/ doorontw BOS Hoogwater	195.000	-	100.000	-	95.000	-
		642	ZK Verbet. Lauwersmeerdijk Vierhuizergat	4.849.765	4.332.119	3.878.066	3.475.224	971.699	856.895
		650	RK. POK RWK	-	-	2.989	-	-2.989	-
		669	RK.Eemsk.Oostersluis Bronssluis	10.236.277	8.426.695	9.296.151	7.268.276	940.126	1.158.419
		671	RK.Eemsk. Woltersum_Bloemhofbrug	831.511	734.796	812.689	688.712	18.822	46.084
		672	RK.Eemsk. Bloemhofbrg-Appingedm	21.893.826	17.635.889	14.373.179	11.714.423	7.520.647	5.921.466
		673	RK.Eemsk. Oude Eemskanaal	1.803.711	523.530	1.336.089	511.968	467.622	11.562
		674	RK.Eemskanaal 569.0	3.059.674	1.562.500	3.059.675	1.560.000	-1	2.500
		678	RK. Overige keringen 677	1.000.000	-	590.785	-	409.215	-
		679	RK. Overige keringen 677.VK	1.443.400	-	1.174.462	-	268.938	-
		681	RK.Damwanden Trace Woltersum 587.1	1.857.555	-	1.879.929	-	-22.374	-
		682	RK. Damwanden Trace Woltersum 587.2	3.314.540	-	769.563	-	2.544.977	-
		683	RK. Damwanden Trace Woltersum 587.VK	1.274.991	-	1.127.565	-	147.425	-
		686	RK. Hoogwaterveiligh.opgave 618.1.1/2/3	2.221.667	-	639.788	-	1.581.879	-
		687	RK.Hoogwaterveiligh.opg. 618.2.1 A	3.413.335	-	1.782.043	52.695	1.631.292	-52.695
		691	RK. Robbengat-Camping	672.011	74.116	493.718	69.043	178.293	5.073
		692	RK. Zuideroog	2.669.634	653.154	1.646.277	229.787	1.023.357	423.367
		693	RK. Strandweg	5.989.067	1.033.646	4.803.013	773.850	1.186.054	259.796
		694	RK. Zoutkamp dorp	-	-	-	-	-	-
		696	RK. Eskes/Catspold&Kollumerd	2.272.059	278.157	1.724.446	240.666	547.613	37.491
		701	RK. 618.VK	1.035.000	-	1.068.457	39.717	-33.457	-39.717
		712	Implementeren netcentrisch werken	120.000	-	97.133	-	22.867	-
		714	RK. Reitdiep	2.957.403	362.988	2.104.130	293.705	853.273	69.283
		716	EXPL_Building with nature	200.000	100.000	60.560	60.560	139.440	39.440
		722	RK. Uitvoerings kred reg ker Cluster 2	1.905.771	-	1.001.858	-	903.913	-
		729	RK.Uitv.krediet OV. ker. Cluster 3	1.657.231	32.670	577.849	27.000	1.079.382	5.670
		732	EXPL_proj POV-DGG	-	-	21.621	21.621	-21.621	-21.621
		735	Zorgplicht primaire waterkeringen	50.000	-	21.568	-	28.432	-
		756	Keringen Electraboezem cluster 3 ZWK	3.000.000	-	-	-	3.000.000	-
	Waterveiligheid en Rampenbestrijding			**272.678.065**	**181.292.116**	**228.875.368**	**158.758.838**	**43.802.697**	**22.533.278**
2	Voldoende en Gezond Water	518	Aanleg NVO 60 km	3.050.000	1.000.000	2.408.169	994.970	641.831	5.030
		600	Uitbreiding capaciteit Schaphalsterzijl	3.115.000	-	891.825	-	2.223.175	-
		606	Uitv Deltaprogr Zoetwater	696.130	140.000	391.639	306.016	304.491	-166.016
		621	Gebiedsinr. ZWK KRW/Droge voeten	18.685.066	-	3.149.705	-	15.535.361	-
		623	Renov.elek.install.Spijksterpompen.	4.146.250	-	1.798.562	-	2.347.688	-

OVERZICHT ONDERHANDEN WERK 2019 EN OVERBOEKING NAAR 2020 - VERVOLG

BIJLAGE C

Progr.nr	Programma Omschrijving	Proj.nr	Project Omschrijving	Totaal kosten krediet 2019	Totaal subsidie krediet 2019	Bestede kosten t/m 2019 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2019	Ovb restant kosten kre-diet naar 2020	Ovb restant subsidie krediet naar 2020
		629	Vermindering emissie DAW	4.165.059	-	1.308.222	-	2.856.837	-
		644	Vispasseerbaar maken Clev.sluizen	45.000	15.000	27.467	-	17.533	15.000
		645	Verv. kwant.gml GW en Rottegat	1.263.000	-	1.117.368	-	145.632	-
		646	Uitvoeringsprogr. peilbesl BD gebied	1.617.000	1.187.327	320.171	267.057	1.296.829	920.270
		648	Paterswoldsemeer Inr. Moeraszone	175.000	-	150.000	-	25.000	-
		649	Waterstructuurplan Westrand	411.539	55.657	42.943	21.471	368.596	34.186
		654	Onderhoud Cleveringssluizen 2017-2020	3.600.000	1.800.000	2.542.812	1.261.360	1.057.188	538.640
		658	Uitbreiding gml HD Louwes	1.360.000	-	396.466	-	963.534	-
		664	Voorb. Opt. Waterb. E- en P. maden	7.305.000	-	138.694	-	7.166.306	-
		667	KRW maatregelen Paterswoldsemeer	-	-	-	-	-	-
		697	Uitv. peilbesluiten 7 blokken Smilde	470.000	-	405.901	-	64.099	-
		700	Onderhoud bruggen 2018	1.507.325	80.000	740.546	-	766.779	80.000
		703	Herinrichting Westeremdermaar	50.000	-	14.455	-	35.545	-
		705	Ontwikkeling Stedelijk Waterbeheer	132.353	-	75.342	-	57.011	-
		717	Vispassage gml Den Deel	130.000	130.000	105.039	105.039	24.962	24.961
		720	Start opl. vismigratie knelp.	31.500	-	-	-	31.500	-
		721	Natuurlijke inr Bovenl.Eelderd	300.000	-	-	-	300.000	-
		723	Tractie 2019	1.164.000	-	472.781	-	691.219	-
		726	NVO's 2020-2021	847.533	-	-	-	847.533	-
		727	Onderhoud bruggen 2019-2023	2.422.835	-	414.628	10.000	2.008.207	-10.000
		728	Herautomatisering Muda te Winneweer	265.000	-	77.101	-	187.899	-
		730	Inventarisatie cultuurhistorische obj.	60.000	-	59.290	-	710	-
		736	WAM-waterkwantiteit-impl. in FEWS	200.000	-	22.385	-	177.615	-
		737	WAM-waterkwal Ecolins	100.000	-	55.750	-	44.250	-
		740	Verbeteren watersysteem De Rollen	165.000	-	7.642	-	157.358	-
		745	Besturingskast Den Deel	300.000	-	79.088	79.088	220.912	-79.088
		748	Delta aanpak waterkwaliteit	150.000	-	20.768	-	129.232	-
		749	GO Slibgistingstanks GW	-	-	-	-	-	-
		750	KRW PWM WP3	130.000	-	518	-	129.482	-
		751	KRW PWM WP4	930.000	130.000	134.248	79.292	795.752	50.708
		752	KRW PWM WP5	1.440.000	930.000	207.711	138.792	1.232.289	791.208
		753	KRW PWM Peilbesluiten	90.000	1.440.000	135.968	-	-45.968	1.440.000
		754	KRW PWM POK	-	-	-	-	-	-
		757	Onderhoud bruggen 2020-2023	1.685.000	-	-	-	1.685.000	-
	Totaal Voldoende en Gezond Water			**62.204.590**	**6.907.984**	**17.713.203**	**3.263.085**	**44.491.387**	**3.644.899**
3	**Gezuiverd Water**	584	MJA 3 zuiv 'Energie besp.maatregelen	2.655.000	-	1.900.666	-	754.334	-
		585	RWZI Westerkwartier	1.700.005	-	531.674	-	1.168.331	-
		628	Verv filterp real gruisontw rwzi Gwolde	8.324.000	-	4.901.892	-	3.422.108	-
		651	Amoveren RWZI Hoogkerk/Eemshaven	950.000	-	929.214	-	20.786	-
		659	Groot onderhoud rwzi's 2017/2018	500.000	-	357.638	-	142.362	-
		665	Nazorg persl. Uith.-Uith.meeden	130.000	-	-22.167	-	152.167	-
		698	Renovatie rioolgemalen fase 4	1.050.000	-	24.283	-	1.025.717	-
		731	Integr. procesautomatisering RWZI's 2019	1.200.000	-	30.982	-	1.169.018	-
		734	Energieneutraal 2025	100.000	-	22.908	-	77.092	-

OVERZICHT ONDERHANDEN WERK 2019 EN OVERBOEKING NAAR 2020 - VERVOLG

BIJLAGE C

Progr.nr	Programma Omschrijving	Proj.nr	Project Omschrijving	Totaal kosten krediet 2019	Totaal subsidie krediet 2019	Bestede kosten t/m 2019 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2019	Ovb restant kosten kre-diet naar 2020	Ovb restant subsidie krediet naar 2020
		738	Aanleg zonneparken bij RWZI's	2.700.000	-	91.483	-	2.608.517	-
		741	Onderz. Med. rest RWZI Garmerwolde	300.000	-	64.295	-	235.705	-
		742	Onderz naar tien risicovolle leiding.	200.000	-	151.067	-	48.933	-
		744	RGM en ZAT Eemshaven	3.150.000	-	-	-	3.150.000	-
		755	Verw. Persl. sportprk Uitwierde	170.089	-	-	-	170.089	-
	Totaal Gezuiverd Water			23.129.094	-	8.983.935	-	14.145.159	-
4	**Bestuur en organisatie**	510	EXPL_Urenproject Waddenfonds 2011-2015	-	-	-	-	-	-
		614	Implementatie E-HRM	100.000	-	84.057	-	15.943	-
		641	DAMO	100.000	-	72.957	-	27.043	-
		656	EXPL_Implementatie Omgevingswet	500.000	-	423.119	423.119	76.881	-423.119
		663	EXPL_Ontwikkelingssamenw.'16-' 21	799.804	40.000	82.372	82.372	717.432	-42.372
		718	Sturen en beheersen	175.000	-	46.232	-	128.768	-
		724	Aansluiten MijnOverheid	69.000	-	49.881	-	19.119	-
		733	Software Omgevingswet	200.000	-	30.589	-	169.411	-
		739	Bagger volume module	75.000	-	60.450	-	14.550	-
		746	Verv San en serveromgeving	700.000	300.000	500.035	-	199.965	300.000
		747	Vernieuwing infrastructuur buitenloc	350.000	-	162.559	-	187.441	-
	Totaal Bestuur en organisatie			**3.068.804**	**340.000**	**1.512.251**	**505.492**	**1.556.553**	**-165.492**
Eindtotaal				**361.080.553**	**188.540.100**	**257.084.757**	**162.527.415**	**103.995.797**	**26.012.685**

OVERZICHT VAN IN 2019 AFGERONDE / VERVALLEN PROJECTEN

Progr.nr	Programma Omschrijving	Proj. nr	Project Omschrijving	Totaal kosten krediet 2019	Totaal subsidie krediet 2019	Saldo project-kosten	Bestede kosten t/m 2019 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2019	Project ge-reed Over/ onder schrijding kosten	Project ge-reed Over/ onder schrijding subsidie	Saldo resultaat project
1	Waterveiligheid en Rampenbestrijding	630	ZK Project Overst. verkenning	1.043.384	1.043.384	-	822.486	822.486	220.898	220.898	-
		688	RK.Schipsloot 618.2.2	-	-	-	-	-	-	-	-
		689	RK. Sluis Dorkwerd 618.4	-	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Waterveiligheid en Rampenbestrijding			**1.043.384**	**1.043.384**	**-**	**822.486**	**822.486**	**220.898**	**220.898**	**-**
2	Voldoende en Gezond Water	636	4 KM NVO Reitdiep-Kommerzijl	250.000	-	250.000	245.027	-	4.973	-	4.973
		637	2 km NVO Hoendiep Aduarderdiep	120.000	-	120.000	110.022	-	9.978	-	9.978
		652	Herstel kades Schouwerzijl/Niezijl	970.000	-	970.000	969.128	-	872	-	872
		655	Invent. en insp. oeverb. sted. water NZV	255.000	-	255.000	254.947	-	53	-	53
		662	Kennisontwikkeling watersysteem	290.000	-	290.000	289.995	-	5	-	5
		695	Renovatie Juistertil 2018	330.000	-	330.000	314.540	-	15.460	-	15.460
		706	Tractie 2018	896.000	-	896.000	895.404	-	596	-	596
		709	Bijdrage vervanging brug Fraamklap gem.	195.000	-	195.000	153.605	-	41.395	-	41.395
		715	Gemaal Stadspark Groningen	158.000	150.400	7.600	156.837	156.837	1.163	-6.437	7.600
		743	Electrificatie, autom. De 3 Delfzijlen	-	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Voldoende en Gezond Water			**3.464.000**	**150.400**	**3.313.600**	**3.389.505**	**156.837**	**74.495**	**-6.437**	**80.932**
3	Gezuiverd Water	612	Implementatie assetmanagement	550.000	-	550.000	511.920	-	38.080	-	38.080
	Totaal Gezuiverd Water			**550.000**	**-**	**550.000**	**511.920**	**-**	**38.080**	**-**	**38.080**
4	Bestuur en organisatie	538	Inrichten basisregistraties	100.000	-	100.000	98.246	-	1.754	-	1.754
		666	Implementatie Onderhoudsbeheersysteem	360.000	-	360.000	360.000	-	0	-	0
		704	Gegevensbeheer op orde	55.000	-	55.000	54.559	-	441	-	441
		711	Verkiezingen 2019	413.000	-	413.000	352.553	-	60.447	-	60.447
		713	Middleware architectuur opzetten	80.000	-	80.000	79.999	-	1	-	1
		725	Digitale Dementie	100.000	-	100.000	97.740	-	2.260	-	2.260
	Totaal Bestuur en organisatie			**1.108.000**	**-**	**1.108.000**	**1.043.097**	**-**	**64.903**	**-**	**64.903**
Eindtotaal				**6.165.384**	**1.193.784**	**4.971.600**	**5.767.008**	**979.323**	**398.376**	**214.461**	**183.915**

Bijlage D: Staat van reserves en voorzieningen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Stand 1-1-2019	MUTATIES 2019				Stand 31-12-2019	Berekende rente niet toegevoegd
		Vermeerderingen		Verminderingen			
		Rente-toevoeging	Overige intern/ extern	Intern	Extern		
Algemene reserves							
Watersysteembeheer	1.078	-	665	-	-	1.744	17
Zuiveringsbeheer	7.011	-	944	1.900	-	6.055	80
Totaal Algemene reserves	**8.089**	**-**	**1.609**	**1.900**	**-**	**7.799**	**97**
Bestemmingsreserves							
Watersysteembeheer							
1. Projecten integraal waterbeheer	287	-	-	-	-	287	3
2. De Slokkert	255	15	-	39	-	231	14
3. Onderhoud kunstwerken	26	-	-	-	-	26	0
4. Gemaal De Lieuw/Eemshaven	145	-	-	-	-	145	1
5. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied	119	-	-	27	-	92	1
6. Waterberging Electraboezem	60	-	-	-	-	60	1
7. FES waterbodemsananering	1.134	-	-	-	-	1.134	11
	2.027	**15**	**-**	**66**	**-**	**1.975**	**31**
Zuiveringsbeheer							
1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren	30	-	-	-	-	30	0
2. Onderhoud kunstwerken	96	-	-	-	-	96	1
3. Reserve Beheer oude leidingen	5.739	-	-	-	-	5.739	-
	5.865	-	-	-	-	5.865	1
Algemeen							
1. Aankleding waterschapshuis	22	-	-	-	-	22	0
	22	-	-	-	-	22	0
Totaal Bestemmingsreserve	**7.914**	**15**	**-**	**66**	**-**	**7.862**	**33**
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	**16.003**	**15**	**1.609**	**1.966**	**-**	**15.661**	**130**
Algemeen							
Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen							
1. Pensioen (en wachtgeld) bestuur	2.277	-	432	-	128	2.581	-
2. Voorziening voormalig personeel	96	-	-	-	34	62	-
3. W.W.-rechten voormalig personeel	988	-	63	417	64	571	-
4. Rechten uitkering jubileum 25 en 40 jaar	436	-	91	-	18	509	-
	3.797	**-**	**586**	**417**	**244**	**3.723**	**-**
TOTAAL VOORZIENINGEN	**3.797**	**-**	**586**	**417**	**244**	**3.723**	**-**

Bijlage E: Staat van vaste schulden 2019

Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente %	Looptijd (jaren)	Vervaldag rentenota	Stand 1-1-2019	MUTATIES IN 2019		vervoegde Aflossing	Vervaldag	Stand 31-12-2019	Betaalde rente	Verschuldigde rente per 1-1-2019	Verschuldigde rente per 31-12-2019	Ten laste van het boekjaar komende rente
					Vermeer-deringen	Aflossingen							
1. Vaste geldleningen													
13.000.000	4,015%	20 jaar	18-06	3.250.000		650.000	2.600.000	18-06	0	155.017	70.070	0	84.947
13.613.406	6,070%	20 jaar	18-01	1.361.341		680.670		18-01	680.670	82.633	78.558	39.279	43.354
13.613.406	5,870%	20 jaar	17-11	1.361.341		680.670		17-11	680.671	79.911	9.633	4.817	75.095
9.000.000	4,590%	30 jaar	01-10	5.700.000		300.000		01-10	5.400.000	261.630	65.228	61.795	258.197
10.000.000	4,315%	20 jaar	12-02	4.500.000		500.000		12-02	4.000.000	194.175	171.300	152.266	175.141
11.000.000	4,645%	30 jaar	01-10	7.333.333		366.667		01-10	6.966.667	340.633	84.925	80.679	336.387
2.000.000	3,640%	25 jaar	01-01;04;07;10	1.311.826		86.022		01-01;04;07;10	1.225.804	45.794	0	0	45.794
10.000.000	2,460%	9 jaar	01-07	2.222.223		1.111.111		01-07	1.111.112	54.667	27.408	13.704	40.963
10.000.000	2,740%	10 jaar	24-06	2.000.000		1.000.000		24-06	1.000.000	54.800	28.526	14.263	40.537
3.600.000	2,320%	10 jaar	01-09	720.000		360.000		01-09	360.000	16.704	5.537	2.769	13.936
10.000.000	3,540%	10 jaar	22-03	3.000.000		1.000.000	2.000.000	22-03	0	139.859	82.632	0	57.227
15.000.000	2,510%	10 jaar	03-04	6.000.000		1.500.000	4.500.000	03-04	0	200.594	112.228	0	88.366
15.000.000	1,780%	10 jaar	18-12	6.000.000		1.500.000	0	18-12	4.500.000	106.800	3.804	2.853	105.849
15.000.000	2,010%	10 jaar	19-2-2013	7.500.000		1.500.000	6.000.000	19-2	0	218.484	130.099	0	88.385
15.000.000	1,895%	10 jaar	17-07	7.500.000		1.500.000		17-7	6.000.000	142.125	65.027	52.022	129.120
10.000.000	1,880%	10 jaar	4-7-2013	5.000.000		1.000.000		4-7	4.000.000	94.000	46.356	37.085	84.729
33.337.375	3,953%	17 jaar	26-8-2013	33.337.375		0		26-8	33.337.375	1.317.826	458.531	458.531	1.317.826
10.000.000	2,090%	10 jaar	10-1-2014	6.000.000		1.000.000	5.000.000	10-1	0	195.544	121.964	0	73.580
10.000.000	1,080%	10 jaar	30-10	6.000.000		1.000.000		30-10	5.000.000	64.800	11.007	9.173	62.966
10.000.000	0,880%	10 jaar	7-1	7.000.000		1.000.000		7-1	6.000.000	61.600	60.419	51.787	52.968
10.000.000	1,135%	20 jaar	26-10	9.500.000		500.000		26-10	9.000.000	107.825	19.497	18.471	106.799
10.000.000	1,135%	20 jaar	26-10	9.500.000		500.000		26-10	9.000.000	107.825	19.497	18.471	106.799
4.500.000	1,135%	20 jaar	26-10	4.275.000		225.000		26-10	4.050.000	48.521	8.774	8.312	48.059
15.500.000	1,135%	20 jaar	26-10	14.725.000		775.000		26-10	13.950.000	167.129	30.221	28.630	165.538
60.000.000	1,287%	25 jaar	31-8	60.000.000		2.400.000		31-8	57.600.000	772.200	258.105	247.781	761.876
20.100.000	0,870%	30 jaar	12-9		20.100.000	0		13-9	20.100.000	0	0	52.701	52.701
359.264.187				**215.097.439**	**20.100.000**	**21.135.140**	**20.100.000**		**193.962.300**	**5.031.096**	**1.969.346**	**1.355.389**	**4.417.139**

2. Geldlening onder borgstelling waterschap
a. In 2015 heeft het waterschap een garantstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor het doorlopende krediet ad € 2 miljoen. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 3,2%.
b. In 2017 heeft het waterschap een borgtochtstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor de hypothecaire lening ad € 6.013.268. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 2,24%.

3. Waarborgsommen											
Onderhoudsweg zeewering	25.842	345				26.187					537
Ontvangen waarborgsommen verrekijkers OZD	113					113					2
Ontv. Waarborgsommen toegang Garmerwolde	4.430	115				4.545					92
Totaal waarborgsommen	**30.385**	**460**	**0**			**30.845**	**0**	**0**	**0**	**631**

Bijlage F: Berekening van het rente-omslagpercentage

Gemiddeld geïnvesteerd bedrag	2019		
	Per 01-01	Per 31-12	Gemiddeld
Immateriële vaste activa	14.120	9.379	11.750
Materiële vaste activa	153.487	140.362	146.924
Onderhanden projecten	39.942	79.636	59.789
Financiële vaste activa	264	264	264
	207.813	**229.641**	**218.727**
Financieringsmiddelen			**Per 01-01-2019**
Algemene reserve			8.089
Overige reserve			7.914
Voorzieningen			3.797
			19.801
Vaste geldleningen			215.097
Waarborgsommen			30
			234.928
Overschot/tekort aan vaste fin.middelen			
Financieringsmiddelen			234.928
Gemiddeld geïnvesteerd			218.727
Overschot aan middelen			**-16.201**
Berekening rentekosten			
Rente geldleningen			4.417
Rente waarborgsommen			1
Rente financiële vaste activa rente onder baten			0
Rente rekening courant			-3
Bespaarde rente			
- waarborgsommen		0	
- algemene reserve		97	
- bestemmingsreserve		33	
		0	
			130
			4.544
Rente-omslag			
Het percentage van de rente-omslag bedraagt:			
		Gemiddeld geïnv. bedrag	**Rente**
Totaal		218.727	4.544
Af: Investeringen met vaste rente (financiële vaste activa)		0	0
		218.727	**4.544**
Gemiddeld percentage			**2,08%**

Bijlage G: Risicoparagraaf

Nr.	Omschrijving risico	Ontstaan in	Status	Risico-kans	Financieel gevolg
1	Bij het ontstaan van het waterschap in 2000 is een fonds opgericht voor het verwijderen van niet meer in gebruik zijnde persleidingen. De gelden waren belegd in obligatiefondsen met een verwacht rendement van 5%-8%. In 2017 zijn deze fondsen geliquideerd omdat ze niet meer rendabel waren. Op dit moment is er nauwelijks sprake van rendement, omdat de rente historisch laag is.	2000	In de Jaarrapportage wordt de actuele stand van het fonds opgenomen per ultimo van het betreffende jaar. De waarde van het fonds bedraagt ultimo december 2019 € 5,7 miljoen. Er is geen vastgesteld plan voor het verwijderen van leidingen. Het kan wel incidenteel voorkomen dat er een leiding wordt verwijderd.	Laag	Als het fonds ontoereikend is dragen NZV en H&A's bij. Dit risico is opgenomen in de weerstandsparagraaf.
2	Door het dalen van de bodem en de peilverlaging in 2008 (electraboezem 2e schil), zijn houten funderingspalen met de paalkoppen boven water komen te staan.	2008	Het geschatte bedrag voor herstelkosten was in eerste instantie ingeschat op € 800.000. Op basis een rapportage van het adviesburo PTR is het geschatte bedrag inmiddels bijgesteld naar € 3,2 mln. (+/-40%).	Hoog	Een onafhankelijk juridisch adviesburo bereidt een advies voor met betrekking tot de toedeling van de kosten (Waterschap/Commissie bodemdaling/Particulieren). In 2020 wordt gestart met onderzoek en voorbereiding, hiervoor is een krediet in het jaarplan van 2020 opgenomen. Echter het budget voor herstel of vervanging is vooralsnog niet toereikend, het eventuele financiele risico komt ten laste van de exploitatie.
3	Versnelde uitvoering waterveiligheidsopgave in het kader van de verbetering van de primaire waterkering Eemshaven-Delfzijl (12 km). Wordt versneld aangepakt i.v.m. problemen macro-stabiliteit binnenwaarts en de steenbekleding. Uitvoering van het project is voorzien in de periode 2016-2019. Risico van niet te verhalen meerkosten is aanwezig door onvoorziene vertragingen als gevolg van procedures en onvoldoende zekerheid over volledige verhaalbaarheid op het Ministerie van Economische Zaken (aardbevingsbestendigheidscomponent)	2013	Over de meerkosten voor het aardbevingsbestendig maken en houden van de zeedijk hebben constructieve besprekingen plaats gevonden met het Ministerie van I&M en de NAM. Hieruit is een vaststellingsovereenkomst tussen NZV en de NAM voortgekomen. Uitgangspunt is dat de kosten 100% vergoed worden door de NAM. De gemaakte kosten uit de voorbereidingsfase zijn reeds afgerekend met de NAM.	-	Hiermee is dit risico vervallen.
4	Kosten gemaakt voor het vernieuwen van de damwanden langs de Eemskanaalkade worden niet vergoed.	2015	In 2015 is gestart met het vernieuwen van de damwanden. De kosten hiervan worden ofwel gedragen door de NAM (aardbevingen) ofwel door Rijkswaterstaat (beheerder). In 2016 is het eerste gedeelte (nabij Woltersum) afgerekend. De opbrengsten hiervan zijn opgenomen in de jaarrekening 2017. Er zijn definitieve afspraken gemaakt met de zowel de NAM als RWS. inmiddels zijn alle dijkgedeelten in aanbesteding of uitvoering.		Dit risico is komen te vervallen door de afspraken met de NAM en RWS
5	Met ingang van 1 januari 2016 vallen de waterschappen onder de Wet Vennootschapsbelasting. De mogelijkheid bestaat dat er alsnog een schuld ontstaat met ingang van het jaar 2016.	2016	De aangiften over de jaren 2016 tot en met 2018 zijn in 2019 ingediend en afgerekend.	-	Hiermee is het risico vervallen.

Nr.	Omschrijving risico	Ontstaan in	Status	Risico-kans	Financieel gevolg
6	In 2016 heeft de rechtbank Overijssel een uitspraak gedaan over een aangespannen procedure voor de afbakening van verharde openbare wegen. Kern van de uitspraak is dat de afbakening te ruim is genomen (deels is onverhard meegenomen). Dit had gevolgen voor alle waterschappen die wegen apart aanslaan.	2016	De Hoge Raad heeft op 9 november 2018 een uitspraak gedaan waarin, als afbakening, alleen het verharde deel van de berm aangeslagen mag worden. Hiermee zijn de waterschappen in het ongelijk gesteld. Vanaf 2019 is de categorie wegen conform deze uitspraak opgelegd. Daarnaast is een bezwaar van één gemeente financieel afgewikkeld.	-	Hiermee is het risico vervallen.
7	Waterschappen komen in aanmerking voor lagere energiebelasting indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan (clustering). Noorderzijlvest heeft hiervan gebruikt gemaakt, zowel bij zuiveren als bij watersysteem. Mogelijk is er bij Noorderzijlvest sprake van een teruggave van energiebelasting op het watersysteembeheer.	2016	Het onderzoek naar toepassing van de clusteringen is in 2019 afgerond. Dit heeft voor de taak watersysteem geleid tot een geringe teruggave. Over de wijze van clustering voor watersysteem en zuiveren is met de belastingdienst definitief overeenstemming bereikt.	-	Hiermee is het risico vervallen.
8	Openstaande schades kunnen niet worden verhaald	2015	Ultimo 2019 staan een aantal grotere schadeclaims nog open die niet afgedekt zijn door de eigen WA-verzekering. Het betreft: - graafschade persleiding (2010); de geclaimde schade bedraagt € 31.000. Voorliggend voorstel is om de kosten te delen. - schade Eemskanaal leidingbreuk (2013); de geclaimde schade bedraagt € 100.000 - ingediende claim van een ingeland voor vernattingssschade € 93.000, ingeland heeft geen verzoek tot nadeelcompensatie ingediend.	Hoog	Op de balans zijn de eerste twee vorderingen opgenomen. De vordering voor de graafschade is volledig als dubieus opgenomen. De claim van de ingeland is als risico komen te vervallen
9	Voor de dijkvakken 3 en 4 van het Eemskanaal zijn door een extern adviesbureau in de engineeringsfase met onjuiste uitgangspunten berekeningen gemaakt. Waardoor een deel van de nieuw geplaatste damwanden vervangen moesten worden. De verzekerde kosten (van het adviesbureau) hiervan zijn conform de contactuele voorwaarden gemaximeerd op € 1 mln. Mogelijk kunnen niet alle kosten worden geclaimd.	2018	In 2019 zijn de damwanden vervangen.	Midden	Op basis van de eerste onderhandelingsresultaten met de verzekeraar wordt het maximale financiele risico ingeschat op € 400.000.
10	Voor het project versterken Eemskanaalkade zijn gronden verworven. Bij de aankoop zijn afspraken gemaakt over eventuele aanvullende voorzieningen voor de verkopende partij. Deze afspraken zijn notarieel bekrachtigd, en 5 jaar geldig.	2018	Medio 2018 is er nog geen claim ingediend en de kans hierop wordt gering geacht.	Laag	De totale kosten worden ingeschat op € 90.000 voor het aanbrengen van een aanvullende voorziening.
11	Voor het project "vervangen kamerfilterpersen" bestaat de mogelijkheid dat de nieuwe membraanfilterspersen uiteindelijk niet presteren conform de specificaties uit de overeenkomst met de aannemer. Hierdoor wordt het drogestofgehalte niet gehaald. waardoor meer kosten moeten worden gemaakt in de eindverwerking van het slib.	2019	Aannemer, leverancier en het waterschap werken gezamenlijk aan een maatregelenplan om de eerst geleverde membraanfilterpers volgens specificatie laten functioneren.	Midden	Het eventuele financiele risico, ingeschat op € 200.000 komt ten laste van de exploitatie.

mei 2020